

“จดหมายเหตุเยอรมัน และ
การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์
ครั้งที่ ๗”

พลเอกหญิง ศ.ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
บรรณาธิการ

๒๕๖๗

พระราชปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นวิธีการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต โดยจะต้องมีจุดประสงค์ชัดเจนว่า จะศึกษาอะไร เพื่ออะไร ตั้งคำถามหรือตั้งชุดคำถามไว้เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาอย่างมีประเด็น...บางครั้งอาจจะมีการตั้งสมมติฐาน (ใช้การสันนิษฐานคาดคะเนตอบคำถามไว้ล่วงหน้าตามข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่ หรือทฤษฎีที่มีมาก่อน) เพื่อพิสูจน์ว่าถูกต้องหรือไม่

การศึกษาเรื่องราวในอดีตจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งหลักฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อสนเทศที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย การหาข้อมูลมีได้หลายวิธี อาจใช้การอ่านหลักฐานที่เป็นเอกสารลายลักษณ์ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจพื้นที่ร่องรอยที่เกิดเหตุ ตรวจดูสิ่งของเครื่องใช้ ภาพแผนที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวข้อที่เราจะศึกษาค้นคว้า

การหาข้อมูลหรือหลักฐาน ควรหาหลักฐานให้ได้มากที่สุดและหลากหลาย เพื่อตรวจสอบ ตรวจทานกันและกัน ให้มั่นใจว่าจะจำลองภาพในอดีตได้ใกล้เคียง

ข้อผิดพลาดทางประวัติศาสตร์ (historical fallacy) ประการหนึ่งคือ การมุ่งค้นคว้าหลักฐานประเภทเดียว มองไปในทางเดียว และละเลยหลักฐานอื่นๆ ที่มีอยู่ จะทำให้ไม่ได้คำอธิบายที่รอบด้านและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

ส่วนหนึ่งจากพระราชนิพนธ์คำสอน 30 เมษายน 2556 หัวข้อเรื่อง “ไทยกับเพื่อนบ้าน : จุดมุ่งหมายและขอบเขตการศึกษา และวิธีการทางประวัติศาสตร์” วิชาหัวข้อพิเศษทางประวัติศาสตร์ไทย : ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (HI 4106) **สายธารแห่งประวัติวิทยา รวมบทพระราชนิพนธ์คำสอน ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า** ใน พลเอกหญิง ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558

สารบัญ

หน้า

พระราชปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ ก

สารบัญ ข

โครงการสัมมนา ง

กำหนดการ ญ

คำกราบบังคมทูลของผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ฏ

คำกราบบังคมทูลรายงานการสนับสนุน “โครงการการวิจัยเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ” เพื่อมุ่งสืบสานหอจดหมายเหตุในพระราชดำริของใต้ฝ่าละอองพระบาท ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ฑ

บทความ

หอจดหมายเหตุต่างประเทศทูลกระหม่อมอาจารย์ :
ภารกิจและการดำเนินงานด้านการแปล

พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ 1

มองประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีใต้ ทศวรรษ 1960 :
ผ่านเอกสารกระทรวงการต่างประเทศเกาหลีใต้

นางสาวเกษราภรณ์ หาญแกล้ว 19

การแปลหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้ากับความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สงครามเย็นยุคต้นและไทย

ผู้ช่วยศาตราจารย์ ชัยพร พยาครุฑ 39

งานแปลเอกสารสำคัญ หอจดหมายเหตุทางการทูตประเทศฝรั่งเศส

นางสาวณุทยา ณุตตรกุล 60

“ปัญหากัมพูชา” ในหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng)
หนังสือพิมพ์เญินเซิน (Nhân Dân) และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ (Tuổi Trẻ)

รองศาสตราจารย์ ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา 67

ในสายตาพญาอินทรี: พัฒนาการอาเซียนจากมุมมองเอกสารลับ
สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1967-1987)

พันโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย 84

คำกราบบังคมทูลรายงานพิธีปิดของผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

โครงการการจัดสัมมนาทางวิชาการประจำปี

เฉลิมพระเกียรติพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๙ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๗
เรื่อง
“จดหมายเหตุเยอรมัน และ
การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗”
ณ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

ชื่อโครงการ การจัดสัมมนาทางวิชาการประจำปี เฉลิมพระเกียรติพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร. สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๙ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๗ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน และ การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗”

หัวหน้าโครงการ: พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ

ที่ปรึกษาโครงการ

ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
ผู้อำนวยการส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
ผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

สถาบันผู้จัดสัมมนา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

งบประมาณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

๑. หลักการและเหตุผล

พลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์ประจำ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ปัจจุบันพระองค์ทรงดำรงพระยศพลเอกหญิง ตำแหน่ง ศ.เกียรติคุณ ทรงเป็นผู้บัญชาการพิเศษโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และทรงเป็น

อาจารย์พิเศษ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า วิชาที่ทรงร่วมสอนได้แก่ วิชาไทยศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ไทย วิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออก วิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วิชาเอเชียใต้ วิชาประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา วิชาประวัติศาสตร์ยุโรป วิชาหัวข้อพิเศษทางประวัติศาสตร์ และวิชาประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

พลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็น “ทูลกระหม่อมอาจารย์” ของนักเรียนนายร้อยมานานมากกว่า ๔๐ ปีแล้ว เป็นช่วงเวลาที่พระองค์ทรงทุ่มเทให้กับการสอนและนักเรียนนายร้อยอย่างทรงมิรู้จักเหน็ดเหนื่อย ทรงให้ความรักความเมตตาแก่นักเรียน ทรงรักที่จะเรียนรู้และทรงพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมถึงทรงรักในชีวิตครูอย่างแท้จริง ซึ่งแสดงถึงพระวิริยะอุตสาหะและพระปรีชาญาณของพระองค์ท่านอย่างสำคัญยิ่ง เพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนไปสู่การเป็นคนมีมุมมองกว้างและเข้าใจสรรพสิ่งเชิงสร้างสรรค์บนฐานความรู้ที่ถูกหลักวิชา ที่เป็นผลมาจากการรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้วิชาประวัติศาสตร์อย่างชาญฉลาด คือการเน้นการเรียนรู้และฝึกฝนวิธีการนำเนื้อหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อการพัฒนาคนในมิติต่างๆ ทั้งด้านรู้จักคิด รู้จักอภัยและรู้จักทบทวนตนเองเสมอ เพื่อให้ปัจจุบันมีความมั่นคงและสันติ และเพื่ออนาคตที่ดีงามยั่งยืน

นอกจากพระราชกิจด้านการเรียนการสอนแล้ว พระองค์ยังทรงเป็นแบบอย่างอันประเสริฐของ “ทหารวิชาการ” โดยทรงสนับสนุนการวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และในการดำเนินการด้านนี้ พระองค์ทรงมีพระราชดำริดำเนินโครงการหอจดหมายเหตุของกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานนามใหม่ว่า “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” เมื่อปี ๒๕๖๕ เพื่อรวบรวมและจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวกับประเทศไทยจากกองจดหมายเหตุของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย เยอรมันและจีน ทั้งนี้ นอกจากพระองค์ทรงมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การวิจัยของอาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแล้ว ยังทรงมีพระราชประสงค์เปิดบริการให้นักวิชาการ อาจารย์ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี โทและเอก และประชาชนผู้สนใจสามารถค้นอ่านและนำเอกสารดังกล่าวไปใช้ได้อย่างทั่วถึง

ในการนี้ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ดำเนินการตามพระราชดำริ โดยการจัดสัมมนาทางวิชาการประจำปี เฉลิมพระเกียรติและแนะนำเอกสารของโครงการหอจดหมายเหตุ กปศ.สกศ.รร.จปร. ในพระราชดำริฯ หรือ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” มาแล้วหลายครั้ง

ครั้งแรกเรื่อง “๗๐ ปีแห่งการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ ๒: ไทยจากเอกสารกองจดหมายเหตุต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย เยอรมัน และจีน” ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๕๘

ครั้งที่ ๒ เรื่อง “๑๒๐ ปีแห่งความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรไทย-รัสเซีย จากมุมมองของเอกสารรัสเซีย สหรัฐอเมริกา และนักวิชาการไทย-รัสเซียศึกษา” ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๒ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๐

ครั้งที่ ๓ เรื่อง “๗๐ ปี สงครามเกาหลี จากมุมมองของเอกสารเกาหลี จีน ฝรั่งเศส รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา” ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๕ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๓ และครบรอบ ๔๐ ปีแห่งการทรงสอน ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และ

ครั้งที่ ๔ เรื่อง “๕๔ ปี การก่อตั้ง “อาเซียน” และปฏิกิริยาจากโลกมหาอำนาจและเพื่อนบ้าน: มุมมองจากเอกสารหอจดหมายเหตุต่างประเทศและนักวิชาการอาวุโส” ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๖ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๔

ครั้งที่ ๕ เรื่อง “ไทยกับอินโดจีนสมัยประชาคมอาเซียน: มุมมองจากเอกสารหอจดหมายเหตุต่างประเทศของเพื่อนบ้านและชาติมหาอำนาจ และนักวิชาการ” ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๗ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๕ ณ ศูนย์การประชุมศรีโคตรบูรณ์ มหาวิทยาลัยนครพนม วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

ครั้งที่ ๖ เรื่อง “ย่ำแดนมังกร: พัฒนาการจีนใหม่ภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์ จากมุมมองของผู้ที่เคยเยือนจีนมากกว่า ๕๐ ครั้ง และ การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๖ ” ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๘ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๖ ณ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๙ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๗ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ จึงเห็นควรจัดสัมมนาทางวิชาการประจำปี เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน และการเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗” ณ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสืบสานและต่อยอดพระราชดำริ ในการนำเอกสารสำคัญของไทยจากหอจดหมายเหตุต่างประเทศกลับมาจัดเก็บและให้ประชาชนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างทั่วถึง และเพื่อการเผยแพร่ต้นแบบ (Idol) ความเป็น “ทหารวิชาการ” ของ

พระองค์ ที่มีลักษณะก้าวหน้าและสร้างสรรค์บนฐานความรู้มานานมากกว่าสี่ทศวรรษแล้ว และเพื่อเป็นการแนะนำ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” ในพระราชดำริของพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างเป็นทางการเป็นครั้งที่ ๗ สำหรับเป็นแหล่งข้อมูลค้นคว้าและการทบทวนองค์ความรู้ของประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ พร้อมกันนี้เพื่อเป็นการแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณพ้นพรรณนาที่ทรงมีต่อโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและวงวิชาการ และการสืบสานการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ที่พระองค์พระราชทานไว้แก่นักเรียนนายร้อยว่า “รู้จักอดีต เข้าใจปัจจุบัน และก้าวทันอนาคต”

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเฉลิมพระเกียรติพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๙ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๗ และเพื่อเผยแพร่ต้นแบบ (Idol) ความเป็น “ทหารวิชาการ” ของพระองค์ ที่มีลักษณะก้าวหน้าและสร้างสรรค์บนฐานความรู้มานานกว่าสี่ทศวรรษแล้วให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมไทย

๒. เพื่อเป็นการแนะนำ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” ในพระราชดำริของพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างเป็นทางการเป็นครั้งที่ ๗ สำหรับการเผยแพร่เอกสารและงานแปล เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลค้นคว้าและการทบทวนองค์ความรู้ของประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ให้แก่นักวิชาการ นิสิตนักศึกษาและผู้สนใจ

๓. เพื่อให้นักวิชาการภายนอกและนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นกับอาจารย์ ข้าราชการและนักเรียนนายร้อยอย่างกว้างขวางฉันมิตร

๔. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยจากหอจดหมายเหตุต่างประเทศในประเทศต่างๆ มาจัดเก็บไว้ในประเทศไทยและดำเนินการแปล การวิจัยเชิงลึกและงานเขียนสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อเผยแพร่ให้ชาวไทยทั่วไปสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไทยดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง

๓. วัน เวลา และสถานที่จัดสัมมนา

วันพฤหัสบดีที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗ เวลา ๐๗๐๐–๑๒๐๐ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

๔. รายการสัมมนา

๐๗๐๐-๐๘๓๐ ลงทะเบียน

๐๘๓๐ พลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จถึงกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เสด็จเข้าห้องทรงงาน ชั้น ๒

๐๙๐๐ เสด็จไปยังห้องเรียน ๒๐๖

พ.อ.ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ หัวหน้าโครงการวิจัยฯ ทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือประกอบการสัมมนา

ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กราบบังคมทูลรายงานวัตถุประสงค์การสัมมนาทางวิชาการประจำปี เบิกคณะบุคคลเข้ารับของพระราชทานที่ระลึก และกราบบังคมทูลเชิญทรงแสดงปาฐกถาพิเศษ

๐๙๑๐ ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) กล่าวถึงที่มาของการสนับสนุน “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” ในพระราชดำริของพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และการสนับสนุนการรวบรวมและจัดเก็บเอกสารสำคัญของไทยจากหอจดหมายเหตุต่างประเทศในอนาคต

๐๙๒๐-๑๐๐๐ พลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแสดงปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน”

๑๐๐๐-๑๐๓๐ พัก อาหารว่าง

๑๐๓๐-๑๒๐๐ การสัมมนาเรื่อง “การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗ : งานแปลเอกสารสำคัญจากเกาหลีใต้ จีน ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา” มีวิทยากร ๕ ท่าน

นางสาวเกษราภรณ์ หาญแกล้ว	เอกสารเกาหลีใต้
ผศ.ชัยพร พยาครุฑ	เอกสารจีน
นางสาวณุทยา ณุตตรกุล	เอกสารฝรั่งเศส
รศ.ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา	เอกสารเวียดนาม
พ.ท.ผศ.ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย	เอกสารสหรัฐอเมริกา

พ.อ.ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ หัวหน้าโครงการวิจัยฯ ผู้ดำเนินรายการ

๑๒๐๐-๑๓๓๐ อาหารกลางวัน

ผู้เข้าร่วมการสัมมนา

นักวิชาการ อาจารย์ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี โทและเอกจากมหาวิทยาลัย จำนวน ๑๕๐-๒๐๐ คน

ข้าราชการ อาจารย์และนักเรียนนายร้อย รร.จปร. ข้าราชการของทบ. วช. และหน่วยอื่นๆ จากกรุงเทพฯ จำนวน ๑๐๐ คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้เผยแพร่ต้นแบบ (Idol) ความเป็น “ทหารวิชาการ” ของพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีลักษณะก้าวหน้าและสร้างสรรค์บนฐานความรู้มานานมากกว่าสี่ทศวรรษแล้ว ให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคมไทย

๒. ได้เผยแพร่การดำเนินการของ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” ในพระราชดำริของพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำหรับเป็นแหล่งข้อมูลค้นคว้าและการทบทวนองค์ความรู้ของประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ สมัยสงครามเย็นและยุคหลังสงครามเย็น แก่นักวิชาการ นิสิตนักศึกษาและผู้สนใจ ที่สามารถเข้ามาใช้บริการในโอกาสต่อไป

๓. ได้แลกเปลี่ยนความรู้และแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยสงครามโลกฯ สงครามเย็นและยุคหลังสงครามเย็น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการนิสิตนักศึกษาและถือเป็นความก้าวหน้าของการศึกษาวิจัยเชิงลึกในขั้นต่อๆ ไป

พ.อ.ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ

๙ กันยายน ๒๕๖๗

กำหนดการการสัมมนาทางวิชาการเฉลิมพระเกียรติ
พลเอกหญิง ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๙ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๖๗
เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน และ
การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗”
ณ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗

๐๗.๐๐ นาฬิกา	- ลงทะเบียน
๐๘.๓๐ นาฬิกา	- พลเอกหญิง ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ถึงกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า - เสด็จฯ เข้าห้องทรงงาน ชั้น ๒
๐๙.๐๐ นาฬิกา	- เสด็จฯ ไปยังห้องเรียน ๒๐๖ - ประทับพระราชอาสน์บนเวที - พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ หัวหน้าโครงการวิจัยฯ ทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือประกอบการสัมมนา - ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กราบบังคมทูลรายงานวัตถุประสงค์การจัดสัมมนาทางวิชาการ เบิกผู้มีอุปการคุณและวิทยากรเข้ารับพระราชทานของที่ระลึก และกราบบังคมทูลเชิญทรงแสดงปาฐกถาพิเศษ
๐๙.๑๐ นาฬิกา	- ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ กราบบังคมทูลรายงานการสนับสนุนโครงการ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” และการสนับสนุนการรวบรวมและจัดเก็บเอกสารสำคัญของไทยจากหอจดหมายเหตุต่างประเทศในอนาคต
๐๙.๒๐ นาฬิกา	- พลเอกหญิง ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน”
๑๐.๐๐ นาฬิกา	- เสด็จฯ ออกจากห้อง ๒๐๖ ไปยังห้องทรงงาน - ทรงพักพระอิริยาบถ
๑๐.๓๐ นาฬิกา	- เสด็จฯ ไปยังห้อง ๒๐๖ - ประทับพระราชอาสน์

- ทรงร่วมการสัมมนาเรื่อง “การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗ : งานแปลเอกสารสำคัญจากเกาหลีใต้ จีน ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา” มีวิทยากร ๕ ท่าน
  ๑. นางสาวเกษราภรณ์ หาญแกล้ว : เอกสารเกาหลีใต้
  ๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยพร พยาครุฑ : เอกสารจีน
  ๓. นางสาวณุทยา ณุตตรกุล : เอกสารฝรั่งเศส
  ๔. รองศาสตราจารย์ ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา : เอกสารเวียดนาม
  ๕. พันโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย : เอกสารสหรัฐอเมริกา

  โดยมี พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ หัวหน้าโครงการวิจัยฯ ผู้ดำเนินรายการ

๑๑.๕๐ นาฬิกา - ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า กราบบังคมทูลรายงานสรุปและขอพระราชทานพระราชานุญาตปิดการสัมมนาฯ

๑๒.๐๐ นาฬิกา - เสด็จฯ ออกจากห้อง ๒๐๖
- ฉายพระฉายาลักษณ์ร่วมกับคณะกรรมการจัดงานสัมมนา และวิทยากร (จำนวน ๓ ชุด)
- ประทับรถยนต์พระที่นั่งออกจากกองวิชาประวัติศาสตร์

คำกราบบังคมทูลรายงาน
การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน และ
การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗”
ณ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก
วันพฤหัสบดีที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๗

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทรงทราบ ฝ่าละอองพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า พลโท อุดม แก้วมหา ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พร้อมด้วยผู้เข้าร่วมสัมมนา ต่างปลื้มปิติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ใต้ฝ่าละอองพระบาท เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน และการเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗” ในวันนี้

โครงการ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในพระราชดำริของใต้ฝ่าละอองพระบาท ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ เป็นปีที่ ๔ วันนี้จึงเป็นวันแห่งความภาคภูมิใจของปวงข้าพระพุทธเจ้าที่ได้ร่วมมือกันจัดงานสัมมนาทางวิชาการขึ้นอีกครั้ง นับเป็นการสนองพระราชดำริและพระมหากรุณาธิคุณอย่างเป็นรูปธรรม

การสัมมนาวิชาการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ

ประการที่ ๑ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในโอกาสที่ใต้ฝ่าละอองพระบาท ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๙ พรรษา วันที่ ๒ เมษายน ที่ผ่านมา และครบ ๔๔ ปีแห่งการทรงสอน ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อีกทั้งเพื่อเผยแพร่ต้นแบบความเป็น “ทหารวิชาการ” ของใต้ฝ่าละอองพระบาท ที่มีลักษณะก้าวหน้าและสร้างสรรค์บนฐานความรู้มานานกว่าสี่ทศวรรษ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมไทย

ประการที่ ๒ เพื่อแนะนำ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” สำหรับเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลและการทบทวนองค์ความรู้ของประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ ให้แก่นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจ

ประการที่ ๓ เพื่อให้นักวิชาการภายนอกและนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น กับอาจารย์ ข้าราชการ และนักเรียนนายร้อย อย่างกว้างขวางฉันมิตร

ประการสุดท้าย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยจากหอจดหมายเหตุต่างประเทศในประเทศต่าง ๆ มาจัดเก็บไว้ในประเทศไทยและดำเนินการแปล การวิจัยเชิงลึก และงานเขียนสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเผยแพร่ให้ชาวไทยทั่วไปสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไทยดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชานุญาตเบิก ผู้ให้การสนับสนุน และวิทยากร เข้ารับพระราชทานของที่ระลึก ดังนี้

ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

พลเอก สุรสิทธิ์ ถนัดทาง ผู้ทรงคุณวุฒิ

นางสาวเสาวนีย์ มุ่งสุจริตการ รองผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

นางสาวสตตกมล เกียรติพานิช ผู้ทรงคุณวุฒิ

นางมาริยาท ตั้งมิตรเจริญ ผู้ทรงคุณวุฒิ

นางสาวอาภา เนตรประไพ ผู้ทรงคุณวุฒิ

พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ หัวหน้าโครงการวิจัยฯ และผู้ดำเนินรายการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา วิทยากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยพร พยาครุฑ วิทยากร

พันโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย วิทยากร

นางสาวเกษราภรณ์ หาญแกล้ว วิทยากร

ลำดับต่อไป ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชานุญาตเบิก ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ กราบบังคมทูลรายงานการสนับสนุนโครงการ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” และการสนับสนุนการรวบรวมและจัดเก็บเอกสารสำคัญของไทย จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศในอนาคต และกราบบังคมทูลเชิญใต้ฝ่าละอองพระบาททรงแสดงปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน” ตามลำดับต่อไป พระพุทธเจ้าข้าขอรับ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

คำกราบบังคมทูลถวายรายงาน
พลเอกหญิง ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
“จดหมายเหตุเยอรมัน และการเปิดตัวของจดหมายเหตุต่างประเทศ
ทูลกระหม่อมอาจารย์ครั้งที่ ๗” ในพระราชดำริของพลเอกหญิง
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
โดย ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
วันพฤหัสบดีที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๗
ณ กองประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทรงทราบฝ่าละอองพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีความปลาบปลื้มเป็นล้นพ้นในการร่วมสนับสนุนการดำเนินงานอันทรงคุณค่าต่อประวัติศาสตร์และประเทศชาติเพื่อสืบสานพระราชดำริของใต้ฝ่าละอองพระบาทและต่อสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยการสนับสนุน “โครงการการวิจัยเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ”เพื่อมุ่งสืบสานโครงการหอจดหมายเหตุในพระราชดำริของใต้ฝ่าละอองพระบาท ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2563 โดยมี พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ และคณะ เป็นผู้ดำเนินการ

โครงการการวิจัย เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ มีเป้าหมายหลักเพื่อรวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่เอกสารเกี่ยวกับประเทศไทยจากหอจดหมายเหตุของต่างประเทศทั่วโลก ให้แก่ผู้สนใจ และพัฒนา สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ให้มีความสมบูรณ์และทันสมัยยิ่งขึ้น ซึ่งจากการดำเนินการ

ที่ผ่านมา ได้มีการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลจากเอกสารและแปลงเป็นเอกสารดิจิทัล และนำมาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ และจัดระบบเอกสารข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์บรรจุลงใน “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” จำนวนกว่า 400,000 แผ่น โดยชุดข้อมูลเหล่านั้น จะมีการจัดทำคำอธิบายชุดรับข้อมูลตามมาตรฐานสากล เพื่อให้สามารถระบุรายละเอียด แหล่งข้อมูล และมีคำอธิบาย ทำให้ผู้ใช้ข้อมูลสามารถทราบได้ว่าข้อมูลมาจากที่ใด มีรูปแบบอย่างไร และสะดวกในการสืบค้น และใช้ประโยชน์ในการจัดทำบัญชีข้อมูลของประเทศ อีกทั้ง ได้ดำเนินการแปล การวิจัยเชิงลึก พัฒนางานเขียนสร้างสรรค์ และให้บริการความรู้ แก่ผู้สนใจเอกสารดังกล่าว

สำหรับในปีนี้ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ร่วมกับทางโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในการดำเนินการตามพระราชดำริ โดยการจัดสัมมนาทางวิชาการประจำปีขึ้นเพื่อแนะนำด้านการแปลเอกสารจากประเทศต่างๆ อาทิ เกาหลีใต้ จีน ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา ฯลฯ เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการด้านจดหมายเหตุต่อไป

ในนามของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองพระบาทที่ได้ทรงริเริ่มโครงการอันเป็นประโยชน์ต่อพสกนิกรชาวไทย และขอร่วมสืบสานและต่อยอดพระราชดำริดังกล่าว เพื่อรวบรวมและพัฒนาการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการวิจัยในอนาคตของชาวไทยนับรุ่นสู่รุ่นสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

หอจดหมายเหตุต่างประเทศทูลกระหม่อมอาจารย์ :
ภารกิจและการดำเนินงานด้านการแปล

พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ

"ตั้งแต่เรียนปริญญาตรีข้าพเจ้าได้ศึกษาเรื่องการใช้ข้อมูลเอกสาร ที่มีทั้งเอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ และเอกสารชั้นรองที่มีนักวิจัยค้นคว้าเอกสารชั้นต้นแล้วมาตีความเขียนเป็นบทความหรือหนังสือ อาจารย์ให้พวกเราได้ใช้เอกสารชั้นต้นที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ จะเขียนเรื่องใดก็ใช้แฟ้มของกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เมื่อเข้ามาทำงานที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้รับมอบหมายให้สอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยก็ต้องใช้เอกสารในลักษณะเดียวกันนี้

นอกจากเอกสารที่มีอยู่ในประเทศไทยแล้ว มีเอกสารเกี่ยวกับประเทศไทย ที่เก็บไว้ที่หอจดหมายเหตุในต่างประเทศไม่น้อย..."

(พระราชนิพนธ์คำนำ "70 ปีแห่งการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2: ไทยจากเอกสารจดหมายเหตุต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย เยอรมนี ญี่ปุ่น ตุรกี และจีน" 31 สิงหาคม 2558)

บทนำ

"...นอกจากเอกสารที่มีอยู่ในประเทศไทยแล้ว มีเอกสารเกี่ยวกับประเทศไทย ที่เก็บไว้ที่หอจดหมายเหตุในต่างประเทศไม่น้อย..." ตามพระราชนิพนธ์คำนำนี้ มีความหมายและความสำคัญที่ควรเน้นเป็นจุดเด่นของความเป็นมาและภารกิจของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ เนื่องจากสะท้อนพระราชดำริและพระราชประสงค์ของพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในเรื่องการรวบรวมเอกสารสำคัญของไทยจากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ และต่อมาเป็นที่มาของการดำเนินการโครงการหอจดหมายเหตุของกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (โครงการหอจดหมายเหตุ กปศ.สกศ.รร.จปร. ในพระราชดำริฯ) ซึ่งก็คือ "หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์" ที่พระองค์ทรงริเริ่มและดำเนินการอย่างต่อเนื่องมานานมากกว่าสามทศวรรษแล้ว ทั้งในด้านการค้นคว้า รวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2534-35 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ผลการดำเนินการของหอจดหมายเหตุต่างประเทศแห่งนี้ ถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย ทั้งในแวดวงทางวิชาการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงภาคประชาสังคม เพราะยังไม่พบว่ามีงานเขียน งานศึกษาวิจัยที่

เกี่ยวข้องหรือการดำเนินงานของหน่วยงานใดที่จัดอยู่ในลักษณะเดียวกันกับโครงการนี้มาก่อน ทั้งด้านการค้นคว้า รวบรวมและจัดเก็บตัวเอกสารต่างประเทศ และด้านการนำเอกสารดังกล่าวไปเผยแพร่ ไปใช้ประโยชน์หรือการประยุกต์ใช้ในทางต่าง ๆ เช่น ด้านการเรียนการสอน การแปลเอกสารสำคัญ การวิจัยในเชิงลึกทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ การจัดงานสัมมนาทางวิชาการ และการเปิดให้บริการความรู้และเผยแพร่เอกสารสำคัญจากต่างประเทศแก่นักวิชาการ อาจารย์ นิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป สามารถเข้าถึงแหล่งเอกสารข้อมูลดังกล่าวทางห้องสมุด online หรือระบบหอจดหมายเหตุอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งปัจจุบันมีเอกสารใน “คลังข้อมูล” ดิจิทัลของหอจดหมายเหตุต่างประเทศนี้มากกว่า 10 ประเทศ และมีเอกสารสำคัญที่เป็นข้อมูลใหม่ ข้อมูลเด่น ๆ สำหรับการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และสมัยสงครามเย็นและต่อเนื่องมาในช่วงต้นของยุคหลังสงครามเย็น จำนวนมากกว่า 3-4 แสนแผ่น

จึงถือได้ว่า สิ่งที่พระองค์ทรงดำเนินการมาอย่างยาวนานนั้น เป็นการริเริ่มที่ท้าท้ายและสร้างสรรค์พื้นฐานที่สำคัญให้แก่คนไทยและสังคมไทยอย่างดียิ่ง และในโอกาสที่พระองค์ทรงริเริ่มและดำเนินการโครงการหอจดหมายเหตุฯ ครบรอบ 33 ปี ในปี 2567 นี้ จึงควรนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้สนใจได้รับรู้สิ่งดี ๆ ที่พระองค์ทรงได้มีการดำเนินการมาแล้ว และสิ่งที่ทรงกำลังทำ ณ ปัจจุบัน รวมถึงสิ่งที่ทรงจะทำต่อไปในอนาคต ซึ่งบางส่วนมีการดำเนินการของโครงการสืบสานพระราชดำริฯ คือ การวิจัยเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ โดยมีพันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ เป็นหัวหน้าโครงการ ตั้งแต่ปี 2563-ปัจจุบัน

การดำเนินงานของโครงการสืบสานพระราชดำริฯ นี้ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้ความสนใจกับการดำเนินงานของหอจดหมายเหตุมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2563 และมีบุคคลจำนวนมากที่ให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา โดยเฉพาะ ศ.พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ศ.ดร.นพ.สิริฤกษ์ ทรงศิวิไล อดีตปลัดกระทรวง อว. และ ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) คณะผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญห้องสมุดและทีมงานวิจัยของ วช. และทีมงานวิจัยของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.)

อย่างไรก็ดี การนำเสนอเรื่องราวนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อให้ผู้สนใจได้รับรู้และช่วยกันในการสืบสานพระราชดำริและพระราชประสงค์ของพระองค์ ทั้งในการค้นคว้า รวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศอย่างต่อเนื่องต่อไปในอนาคตในระยะยาว ทั้งในด้านการรวบรวม จัดเก็บ นำเสนองานในการสัมมนาทางวิชาการประจำปี การแปล การเขียนงานสร้างสรรค์ และการวิจัยในเชิงลึกต่อไป รวมทั้งการสัมมนากลุ่มย่อยและการให้บริการความรู้ทางเอกสารต่างประเทศแก่อาจารย์ นิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป และการเปิดให้บริการข้อมูลเอกสารต่างประเทศผ่านทางระบบหอจดหมายเหตุอิเล็กทรอนิกส์

ตามแนวพระราชดำริและพระราชประสงค์ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายและภารกิจของหอจดหมายเหตุแห่งนี้มีกิจกรรมหลัก 5 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1) การค้นคว้า รวบรวมและจัดเก็บเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์จากต่างประเทศ และการเผยแพร่เอกสารสำคัญในรูปแบบต่าง ๆ คือ 2) การจัดงานสัมมนาทางวิชาการ 3) การแปลเอกสารสำคัญ 4) การวิจัยเชิงลึก งานสร้างสรรค์ทางประวัติศาสตร์ไทย และ 5) การบริการความรู้ให้แก่ผู้สนใจ ได้แก่ นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา ผู้สนใจทั่วไปทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมหลักทั้ง 5 ด้านนี้มีรายละเอียดของเนื้อหาอยู่มากพอควร และยังมีความต่อเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก แต่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเข้าถึงพระราชดำริและรูปธรรมของแต่ละด้านนี้อย่างเป็นระบบและครบกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ การนำเสนอภารกิจด้านต่าง ๆ ของหอจดหมายเหตุต่างประเทศแห่งนี้ จึงได้เริ่มจากพระราชดำริและพระราชประสงค์ เพื่อเข้าใจเข้าถึงความเป็นมา จากนั้นจะได้กล่าวถึงภารกิจด้านต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ซึ่งเรื่องนี้ผู้เขียนได้นำเสนอโดยย่อไว้แล้วในหนังสือ**หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์** (2564) (ผู้สนใจสามารถอ่านหนังสือเล่มนี้ได้จากคลังความรู้ของหอจดหมายเหตุต่างประเทศทูลกระหม่อมอาจารย์ https://archives.nrct.go.th/archives-histdept/) และในที่นี้จะเน้นเฉพาะภารกิจด้านการแปลเอกสารเป็นหลัก โดยพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงริเริ่มการแปลจากเอกสารรัสเซีย และต่อมาจึงมีการขยายไปสู่เอกสารจากประเทศอื่น ๆ คือ เกาหลี (ใต้) จีน ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา

การแปลเอกสารสำคัญ : รัสเซีย เกาหลี จีน ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา

> “...เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1993 ได้ไปที่หอจดหมายเหตุของกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซีย ซึ่งเก็บเอกสารตั้งแต่ ค.ศ. 1720-1912 คือสมัยที่ยังมีพระเจ้าซาร์ เอกสารพวกนี้รวบรวมจากสถานทูต และสถานกงสุลของรัสเซียประจำประเทศต่าง ๆ สนธิสัญญาที่รัสเซียลงนามจนถึงช่วงปฏิวัติ มีจำนวนเอกสารประมาณ 500,000 ฉบับ ตู้หนังสือยาว 8 กิโลเมตร
>
> หอจดหมายเหตุนี้เป็นกองหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศ มีหน้าที่ให้ข้อมูลประวัติศาสตร์แก่กระทรวงการต่างประเทศ แต่ก็เปิดให้บุคคลทั่วไปใช้บริการได้ มีนักประวัติศาสตร์เข้ามาทำงานไม่น้อยกว่า 350 คนต่อปี มีนักวิจัยมาจากต่างประเทศประมาณปีละ 70 คน เช่น จากประเทศนิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น ประเทศยุโรป เสียดายที่ไม่เคยมีนักประวัติศาสตร์ไทยมาเลย ทั้งๆ ที่มีเอกสารจำนวนมากเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับรัสเซีย นอกจากหอจดหมายเหตุแห่งนี้ กองยังมีหอจดหมายเหตุอีกแห่งเก็บเอกสารตั้งแต่ ค.ศ. 1917 จนถึงปัจจุบัน เอกสารสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่พวกเราสนใจก็อยู่ในหอนั้น...

ยังมีอะไรอีกแยะแต่เราไม่มีเวลาดู ดูแล้วก็นึกว่าเอกสารทางด้านรัสเซียเป็นเรื่องที่เราไม่ค่อยมีความรู้และไม่ค่อยได้ใช้กัน น่าจะได้มีโครงการศึกษา อาจจะจ้างคนมาแปลเป็นภาษาอังกฤษ แล้วเรามาคัดเลือกกันดูอีกที อาจารย์ลุดมิลาซึ่งเป็นล่ามให้ตอนนั้นบอกว่า ภาษารัสเซียโบราณนั้นอาจจะยากสำหรับคนไทย...”

(พลเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ “บทกล่าวนำ” ในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “120 ปีแห่งความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรไทย-รัสเซีย จากมุมมองของเอกสารรัสเซีย สหรัฐอเมริกา และนักวิชาการไทย-รัสเซียศึกษา” 25 พฤศจิกายน 2560)

หากผู้อ่านได้อ่านพระราชนิพนธ์ “บทกล่าวนำ” นี้อย่างพินิจพิเคราะห์ นอกจากจะได้รับความรู้ใหม่ ๆ แล้ว ท่านยังจะพบเห็นได้ว่า พระองค์ทรงนำเสนอสองสิ่งสองเรื่องไปพร้อมกันในบทกล่าวนำด้วย เนื่องจากมีทั้งข้อเท็จจริงและพระราชดำริในบทพระราชนิพนธ์นี้อย่างชัดเจน และสองสิ่งสองเรื่องนี้มีความเกี่ยวพันและมีการดำเนินการไปกับภารกิจของ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” ที่พระองค์ทรงริเริ่มและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตลอดในระยะยาวนานมากกว่าสามทศวรรษแล้ว ทั้งในการค้นคว้า รวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ โดยเฉพาะภารกิจในส่วนที่จะนำเสนอในที่นี้คือ ด้านการแปลเอกสารสำคัญจากเอกสารต่างประเทศ

จากบทพระราชนิพนธ์นี้ สิ่งแรกที่พระองค์ทรงเปิดประเด็นไว้และถือเป็นเรื่องสำคัญต่อวงวิชาการไทยก็คือทรงกล่าวถึงด้านข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และน่าสนใจยิ่งโดยเฉพาะในแวดวงวิชาการ เช่น ประวัติศาสตร์ไทย ดังความที่ว่า “...เสียดายที่ไม่เคยมีนักประวัติศาสตร์ไทยมาเลย ทั้ง ๆ ที่มีเอกสารจำนวนมากเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับรัสเซีย นอกจากหอจดหมายเหตุแห่งนี้ กองยังมีหอจดหมายเหตุอีกแห่ง เก็บเอกสารตั้งแต่ ค.ศ. 1917 จนถึงปัจจุบัน เอกสารสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่พวกเราสนใจก็อยู่ในหอนั้น...”

ในขณะเดียวกัน บทพระราชนิพนธ์ที่ได้ยกมาแต่ต้นนั้น ยังสะท้อนพระราชดำริและพระราชประสงค์ของทูลกระหม่อมอาจารย์ ที่ทรงมุ่งมั่นในการรวบรวมเอกสารสำคัญของไทยจากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ตามโครงการหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ตั้งแต่ปี 2534-35 เป็นต้นมา และที่สำคัญก็คือพระองค์ทรงต้องการเผยแพร่เอกสารสำคัญจากต่างประเทศไปสู่ประชาชนชาวไทยอย่างทั่วถึง ด้วยการแปลแม้อาจต้องใช้ผ่านทางภาษาอังกฤษก็ตาม ความตอนหนึ่งว่า “...ดูแล้วก็นึกว่าเอกสารทางด้านรัสเซียเป็นเรื่องที่เราไม่ค่อยมีความรู้และไม่ค่อยได้ใช้กัน น่าจะได้มีโครงการศึกษา อาจจะจ้างคนมาแปลเป็นภาษาอังกฤษ แล้วเรามาคัดเลือกกันดูอีกที...”

เนื้อหาในบทความสั้น ๆ ในส่วนนี้ จะได้แนะนำและนำเสนอพระราชดำริและพระราชประสงค์ของพระองค์ และภารกิจของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ในการดำเนินการเรื่องการแปลเอกสารสำคัญจากต่างประเทศ ซึ่งมีทั้งเอกสารเกาหลี (ใต้) จีน รัสเซีย ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา และสามารถจัดแบ่งการแปลออกเป็นสี่ช่วงใหญ่ คือ

ช่วงแรกเป็นการแปลเอกสารสำคัญจากเอกสารรัสเซีย ช่วงที่สองหรือช่วงหลังต่อมาเป็นการแปลเอกสารสำคัญจากเอกสารเกาหลี จีน ช่วงที่สามเป็นการแปลเอกสารสำคัญจากฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา และช่วงที่สี่เป็นการแปลเอกสารสำคัญในอนาคต โดยจะเน้นเอกสารทางประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนและชาติมหาอำนาจ ซึ่งในอนาคตตั้งแต่ปี 2568-69 มีแนวโน้มจะมีการแปลเอกสารสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะจากประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน คือ กัมพูชา ลาว และเวียดนาม รวมถึงชาติมหาอำนาจอื่น ๆ คือ นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ยังมี จีน รัสเซีย ไต้หวัน เยอรมนี (โดยเฉพาะเยอรมนีตะวันออกเดิม และกลุ่มยุโรปตะวันออกที่เคยอยู่ในค่ายโลกคอมมิวนิสต์) นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และอินเดีย อีกด้วย

การแปลเอกสารสำคัญในช่วงแรก : รัสเซีย

การแปลเอกสารสำคัญในช่วงแรกนี้ ทูลกระหม่อมอาจารย์ทรงริเริ่มนำร่องการแปลเอกสารของรัสเซียก่อน คือหลักฐานจากฝ่ายรัสเซียในโครงการชำระเอกสารประวัติศาสตร์ทางการทูตระหว่างไทยกับรัสเซีย ตามพระราชดำริของพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และต่อมาการแปลตามโครงการนี้ได้รับการพิมพ์เป็นหนังสือ 2 เล่ม คือ (1) **100 ปีความสัมพันธ์สยาม-รัสเซีย : คำแปลเอกสารประวัติศาสตร์ ถอดความจากภาษารัสเซียเป็นภาษาไทย** (2540) และ (2) **ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซีย : ประมวลเอกสารจดหมายเหตุและต้นฉบับเอกสารจดหมายเหตุของกระทรวงการต่างประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย พ.ศ. 2484-2513 (ค.ศ. 1941-1970)** (2558)

หลังจากหนังสือทั้งสองเล่มนี้เผยแพร่ออกสู่ผู้คนในวงกว้างแล้ว พระองค์ทรงเล่าไว้อย่างน่าสนใจและทรงมีข้อสงสัยเกี่ยวกับหนังสือสองเล่มนี้ ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ “บทกล่าวนำ” ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง 120 ปีแห่งความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรไทย-รัสเซียฯ ทูลกระหม่อมอาจารย์ทรงกล่าวตอนหนึ่งไว้ ความว่า

> “...เมื่อกลับมาได้เล่าเรื่องเอกสารจดหมายเหตุรัสเซียให้ศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเวลานั้น และได้จัดแปลเอกสารส่วนหนึ่งพิมพ์เผยแพร่ไปครั้งหนึ่งแล้ว ตามที่นายวัฒนะ คุ้มวงศ์ รองอธิบดีกรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ (ในเวลานั้น) ได้มาบรรยายในการประชุมเรื่องจดหมายเหตุในครั้งที่แล้ว

หลังจากที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว ได้ไปร่วมประชุมเนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปีความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ไม่ปรากฏว่านักวิชาการกล่าวถึงเอกสารแปลนี้เลย ต่อมามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และกระทรวงการต่างประเทศได้แปลและพิมพ์เผยแพร่อีกเป็นเล่มที่สอง แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีผู้สนใจนำมาวิเคราะห์มากนัก สันนิษฐานว่าเป็นเรื่องที่ไม่ได้เป็นประเด็นที่ตรงกับความสนใจของนักวิชาการไทยมากพอ...”

หลังจากนั้น พระองค์ยังทรงแปลเอกสารสำคัญจากเอกสารรัสเซียไว้ในพระราชนิพนธ์ “บทกล่าวนำ” ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “120 ปีแห่งความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรไทย-รัสเซียฯ” อีกด้วย ซึ่งมีข้อมูลน่าสนใจและชวนค้นชวนติดตามเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากเอกสารของรัสเซีย ดังความตอนหนึ่งว่า

> “...ข้าพเจ้าได้ขอให้ข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมอสโกช่วยหาเอกสารให้เพิ่มเติม ข้าราชการที่อ่านภาษารัสเซียได้ ได้จัดการหาเอกสารจาก the Russian State Archive ส่งมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ปีนี้
>
> (ในการใช้หอจดหมายเหตุต้องนัดล่วงหน้า ครั้งละสัปดาห์และขอดูได้จำนวนจำกัด)
>
> ได้เอกสารมาที่เป็นภาษารัสเซีย (เดือนมีนาคม ค.ศ. 1935) ล่ามของสถานทูตแปลให้เป็นภาษาไทย อีกฉบับหนึ่งลงวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 1934 เป็นภาษาฝรั่งเศส ชื่อว่าสถานการณ์พรรคคอมมิวนิสต์สยาม (La situation du parti communiste siamois) (แปลเอง ยังไม่เสร็จ) เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์สยามที่สัมพันธ์กับพรรคในจีน อันนัม มลายู ที่มีปัญหาด้านการประสานงาน สถานะของ Komsomol (องค์กรเยาวชนของพรรค) และจุดอ่อนของพรรค
>
> ฉบับที่แปลเป็นภาษาไทย เป็นเอกสารส่งให้ นายอ๊อตโต วิลเลม กูซีเนน (Otto Wilhelm Kuusinen) นายกูซีเนนผู้นี้เกิดในฟินแลนด์ หลังจากพรรคของเขาแพ้ในสงครามกลางเมือง หนีไปมอสโกตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ฟินแลนด์ ทำงานให้สตาลิน ภายหลังเมื่อถึงสมัยครุสชอฟก็ยังเป็นใหญ่ เป็นสมาชิกโปลิตบูโร
>
> มีเอกสารที่เป็นข้อเสนอของพรรคคอมมิวนิสต์สยาม ขอการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการพรรค เอกสารสถานการณ์ทั่วไปที่สยาม (ที่ส่งให้นายกูซิเนน) เป็นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ประชากร สาเหตุของการปฏิวัติ ค.ศ. 1932 (พ.ศ. 2475) สถานะของกองทัพ สถานะทางเศรษฐกิจ ข้อมูลทางวัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อ การคมนาคมขนส่ง สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้เกิดอาชญากรรม กลุ่มโจร สถานะทั่วไปของพรรคคอมมิวนิสต์สยามและการรวมตัวกัน การตั้งพรรคคอมมิวนิสต์สยาม สถานะของกลุ่มคอมมิวนิสต์จีนในสยาม สถานะของพรรคสยามหลังจากการรวมตัว

ของสมาชิกพรรค องค์กรและการบริหารพรรค ความขัดแย้งทางแนวความคิดภายในพรรค และการต่อสู้ระหว่างฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายของพรรค ตารางแสดงจำนวนนักปฏิวัติตามกลุ่มต่างๆ...”

แม้ว่าพระองค์ทรงพยายามนำร่องการแปลเอกสารสำคัญจากเอกสารของรัสเซีย ซึ่งต่อมามีการพิมพ์เป็นหนังสือ 2 เล่มดังกล่าวมาแล้ว รวมทั้งทรงแปลอีกบางส่วนที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ “บทกล่าวนำ” ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง 120 ปีแห่งความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรไทย-รัสเซียฯ นั้นก็ตาม แต่การแปลเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยจากเอกสารรัสเซียก็ยังคงมีน้อยมาก และปัจจัยสำคัญคงเนื่องมาจากคนไทยยังรู้และใช้ภาษารัสเซียได้ไม่มากนักนั่นเอง

ดังนั้น จึงหวังว่าในอนาคต การแปลเอกสารสำคัญจากเอกสารของรัสเซียน่าจะทำได้มากขึ้น เนื่องจากมีนักศึกษาไทยที่ได้รับทุนของรัฐบาลรัสเซีย และจบปริญญาเอกทางด้านรัฐศาสตร์ อักษรศาสตร์ เอกภาษารัสเซียและประวัติศาสตร์ กลับมาเมืองไทยจำนวนหนึ่ง ในจำนวนนี้หลายท่านได้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยซึ่งส่วนหนึ่งก็ได้เข้ามาอยู่ในเครือข่ายของคณะวิจัย/การค้นอ่านเอกสารต่างประเทศในโครงการสืบสานพระราชดำริฯ เช่น ผศ.ดร. จิราพร ร่วมพงษ์พัฒนะ (ตรีวิเศษศร) มศว.ประสานมิตร และ ผศ.ดร.อังสนา เรืองดำ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแปลเอกสารสำคัญในช่วงที่สอง : เกาหลี (ใต้) และจีน

ภายหลังจากทูลกระหม่อมอาจารย์ทรงนำร่องแปลเอกสารของรัสเซียก่อนแล้ว ในระยะต่อมาโดยเฉพาะในช่วงหลัง ๆ คือตั้งแต่ช่วงปี 2563 เป็นต้นมา ด้วยทุนการสนับสนุนจาก วช. จึงเริ่มมีการแปลเอกสารต่างประเทศจาก “คลังข้อมูล” ดิจิทัลของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ โดยคณะวิจัย/การค้นอ่านเอกสารต่างประเทศในโครงการสืบสานพระราชดำริฯ เริ่มจากเอกสารเกาหลีใต้และจีน อันเนื่องมาจากการจัดสัมมนาเรื่อง “70 ปี ไทยกับสงครามเกาหลี” ในปี 2563 และปัจจุบันการแปลนี้ได้แล้วเสร็จเพียง 2 เล่ม คือเกาหลีและจีน และจะได้แนะนำและสรุปเนื้อหาสำคัญของแต่ละชิ้น/เล่ม ดังนี้

(1) งานแปลเอกสารเกาหลี (ใต้) เรื่อง “บันทึกความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี: ในเอกสารประวัติศาสตร์ของสาธารณรัฐเกาหลี” โดยคุณเกษราภรณ์ หาญแกล้ว (ปัจจุบัน นักศึกษาปริญญาเอก เกาหลีใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ (เกาหลี) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาสตรีอีฮวา Ewha Womans University)

เนื้อหาของงานแปลเอกสารเกาหลีนี้ เน้น “การศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับสาธารณรัฐเกาหลีผ่านเอกสารราชการ (text)” และเอกสารทั้งหมดนี้เป็นเอกสารราชการที่มาจากกระทรวงการต่างประเทศของรัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลี ในยุคหลังสงครามเกาหลีเพียงไม่กี่ปี เอกสารเหล่านี้เป็นการจัดเก็บของรัฐ มีรัฐเป็น

ศูนย์กลางจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องตีความเอกสารจากศูนย์กลางหรือจากบนลงล่าง เอกสารเหล่านี้เป็นเอกสารจากกลุ่มคนที่มีอำนาจสูงสุดเพียงไม่กี่คนในการตัดสินใจต่อประเด็นนั้น ๆ

(2) งานแปลเอกสารจีน เรื่อง “สงครามเกาหลีในเอกสารจีน” โดย ผศ.ชัยพร พยาครุฑ ผู้ช่วยคณบดีและอาจารย์ประจำหลักสูตรจีนศึกษา วิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การแปลเรื่อง “สงครามเกาหลีในเอกสารจีน” นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของสงครามเกาหลีและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยผ่านเอกสารจีน ซึ่งในแวดวงวิจัยของไทยยังถือว่ามีหลักฐานภาษาจีนอยู่น้อยและไม่เพียงพอ เพราะเหตุว่านักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ของไทยที่สามารถเข้าถึงเอกสารจีนได้มีอยู่น้อย กอปรกับข้อจำกัดทางภาษาซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นต้นของจีน จึงนำมาสู่โครงการรวบรวมเอกสารชั้นต้นจากหนังสือพิมพ์ประชาชน (เหรินหมินรื่อเป้า) ของจีนที่เกี่ยวข้องกับสงครามเกาหลีเพื่อทำการแปลเป็นภาษาไทย

บทแปลที่ได้คัดเลือกมานี้สามารถสะท้อนลักษณะสำคัญของจีนต่อสงครามเกาหลีได้อย่างน้อย ๔ ประการ ได้แก่ ทัศนคติจีนในปฏิบัติการสงครามเกาหลี มหาอำนาจที่เกี่ยวข้องกับสงครามเกาหลี ขบวนการชาตินิยมของจีน และมุมมองของจีนที่มีต่อไทยในช่วงสงครามเกาหลี

อนึ่ง การแปลเอกสารสำคัญในช่วงที่สองนี้ นอกจากเกาหลีใต้และจีนแล้ว ยังมีการนำเอกสารสำคัญของสหรัฐอเมริกามาเผยแพร่ เรื่อง จากแฟ้ม “เอกสารลับที่สุด” : เผย “ข้อมูลใหม่” ทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา (NARA)” โดย พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ หัวหน้าโครงการสืบสานพระราชดำริฯ (โครงการการวิจัยเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ) ผู้เขียน และพันเอกหญิง ดร.เมธินี เฉลิมวัฒน์ ผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา รร.จปร. (กปศ.สกศ.รร.จปร.) เป็นบรรณาธิการ และงานเขียนเล่มนี้ได้รับการสนับสนุนในการจัดพิมพ์เป็นหนังสือแล้วในช่วงกลางปี 2564 เพื่อเผยแพร่ในวงกว้างขึ้น

ควรกล่าวไว้ด้วยว่า หนังสือเล่มนี้เป็น 1 ใน 4 เล่ม ที่พลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีข้อแนะนำและพระราชทานหนังสือให้แก่ น.ส.ตรีนุช เทียนทอง รมว.ศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564 เพื่อเป็นแนวทางนำไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ที่เน้นการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบมากกว่าท่องจำ สำหรับนักเรียนและเยาวชนต่อไป

เท่าที่ทราบจากข่าวของหนังสือพิมพ์หลายสิบฉบับ พบว่าทูลกระหม่อมอาจารย์ทรงมีข้อแนะนำและพระราชทานหนังสือจำนวน 4 เล่ม ให้แก่ น.ส.ตรีนุช เทียนทอง รมว.ศึกษาธิการ เพื่อเป็นแนวทางนำไปใช้ในการเรียนการสอนสำหรับนักเรียน เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564 และควรกล่าวถึงหนังสือ 4 เล่ม ได้แก่

1) เอกสาร “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History HI 5921)” ของทูลกระหม่อมอาจารย์

2) หนังสือ “สายธารแห่งประวัติวิทยา” (รวมบทพระราชนิพนธ์คำสอน ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในพลเอกหญิง ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)

3) หนังสือ “จากแฟ้มเอกสารลับที่สุด” (เผยข้อมูลใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทย สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา NARA) ของพันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ และ

4) หนังสือ “เรื่องเล่าจากทหารวิชาการอาวุโส” (การค้นคว้าและอ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์เพื่อสร้างคน สร้างชาติ และสร้างทหารอาชีพ) ของพันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ

อันที่จริงแล้ว เล่มที่ 3 นี้ คือ หนังสือจากแฟ้ม “เอกสารลับที่สุด” นั้น มิใช่เป็นงานแปลโดยตรง หากเป็นการนำเอกสารลับ-ลับสุดยอด (Top Secret) ของสหรัฐอเมริกา ในส่วนที่ถือว่าเป็นเอกสารเด่นที่มีความสำคัญหรือในฐานะเป็น “ข้อมูลใหม่” ซึ่งมีทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สำหรับการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มาเผยแพร่ พร้อมบทสรุปวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นว่า “ข้อมูลใหม่” นี้มีความหมาย ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ไทยในสมัยดังกล่าวและต่อเนื่องมาในสมัยสงครามเย็นอย่างไร

การนำเอกสารของ NARA มาเผยแพร่ในครั้งนี้ ได้คัดเลือกมาจากส่วนหนึ่งที่อยู่ใน “คลังข้อมูล” ดิจิทัล (Digital Collections) ของโครงการหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ และได้นำมาเสนอก่อนเพียง 3 ชุด 5 เรื่อง ซึ่งเป็นเอกสารที่อยู่ใน RG 226, RG 457 ของสหรัฐอเมริกา (NARA)

เอกสารใน RG 226 ที่ได้เลือกมานำเสนอนี้มี 2 เรื่องเด่น คือ (1) บันทึกของนายเตียง ศิริขันธ์ (ภาษาไทย) และ (2) บันทึกคำให้การ/การตอบคำถามของนายกนต์ธีร์ ศุภมงคล (ภาษาอังกฤษ) เอกสารทั้ง 2 เรื่องนี้ เท่าที่ทราบยังไม่เคยมีใครกล่าวถึงในองค์ความรู้เดิม หรือยังไม่มีการนำมาใช้จากนักวิชาการประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกฯ มาก่อนเลย จึงถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่พบใหม่ คือเป็น “ข้อมูลใหม่” ที่มีคุณค่า มีความสำคัญ ซึ่งจะมีผลต่อการรื้อถอนคำอธิบายประวัติศาสตร์ไทยสมัยสงครามโลกฯ โดยเฉพาะเรื่องขบวนการเสรีไทย จากวาทกรรมเก่า “ตำนานเดิม” ไปสู่แนวทางใหม่อย่างมีน้ำหนักยิ่งขึ้น

ส่วนใน RG 457 ซึ่งถือได้ว่าเป็น “แหล่งข้อมูลใหม่” สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีเอกสารเด่น ๆ 3 เรื่องด้วยกัน (เอกสารทั้ง 3 เรื่องนี้เป็นภาษาอังกฤษ) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ภายในของไทยสมัยสงครามโลกฯ คือเป็นโทรเลขรายงานลับของญี่ปุ่นกลับไปทางกรุงโตเกียว ได้แก่ 1) กรณีการเคลื่อนไหวของกองทัพไทยเข้าสู่บริเวณตอนเหนือประชิดชายแดนของประเทศจีน และข้อสงสัยการติดต่ออย่างลับๆ ระหว่างทหารไทยกับฝ่ายจีน 2) กรณีจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ไม่ยอมออก และ 3) กรณีฝ่ายญี่ปุ่นพยายามชักชวนให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เดินทางไปญี่ปุ่นหลายครั้ง แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็บ่ายเบี่ยงเสมอ

ในฐานะ “แหล่งข้อมูลใหม่” เอกสารของญี่ปุ่นชุดนี้เผยให้เห็นการเมืองภายในของไทยในอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งเรามักไม่รู้ ไม่เคยคิดกันมาก่อน เพราะมักเชื่อกันตลอดมาว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับฝ่ายญี่ปุ่นเป็นเนื้อเดียวกัน แต่ข้อมูลนี้กลับแสดงถึง “ความชาญฉลาด” และการรู้จัก “หลอกล่อ” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการดำเนินนโยบายกับญี่ปุ่นซึ่งไม่ไว้ใจรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาตั้งแต่ต้น เพราะเหตุว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเป็นอิสระพอควรในการใช้มาตรการต่าง ๆ ที่มิได้เอาใจญี่ปุ่นตามที่มักเชื่อกันว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นฝ่ายนิยมญี่ปุ่น

หากมองจากมุมของฝ่ายญี่ปุ่นนี้ กลับพบว่าความเป็นไปของการเมืองไทยสมัยสงครามโลกฯ บ่อยครั้งมาจากปัญหาความขัดแย้งภายในของไทยเราเอง มากกว่าเรื่องความนิยมหรือต่อต้านญี่ปุ่น ตามที่นักวิชาการไทยมักเชื่อและอธิบายกันตลอดมา ดังนั้น ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มทหารบกกับฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์-พลเรือน-ทหารเรือ-เสรีไทย จึงมีอะไรลึกมากกว่านั้น และข้อมูลของญี่ปุ่นจะช่วยไขปริศนานี้ได้อย่างดี ซึ่งน่าจะได้เห็นภาพนั้นอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หากมีผู้สนใจค้นคว้าเอกสาร RG 457 อย่างจริงจังต่อไป

การแปลเอกสารเกาหลีใต้และจีน รวมทั้งการนำเสนอเอกสาร 3 ชุด 5 เรื่องของสหรัฐอเมริกานี้ ก็เป็นไปตามพระราชดำริและพระราชประสงค์ของทูลกระหม่อมอาจารย์ ในการรวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ และที่สำคัญก็คือ พระองค์ทรงต้องการเผยแพร่เอกสารสำคัญจากต่างประเทศไปสู่ประชาชนชาวไทยอย่างทั่วถึง ด้วยการแปลแม้อาจต้องใช้ผ่านทางภาษาอังกฤษก็ตาม

งานแปลเอกสารเกาหลีใต้และจีนนี้ ผู้แปลทั้งสองท่าน คือ คุณเกษราภรณ์ หาญแกล้ว และ ผศ.ชัยพร พยาครุฑ จะได้นำเสนอในงานสัมมนาทางวิชาการประจำปี เฉลิมพระเกียรติพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ 69 พรรษา 2 เมษายน 2567 เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน และการเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ 7” ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2567

นอกเหนือจากงานแปลที่ดำเนินการแล้วเสร็จในปี 2564-2565 จำนวน 3 เล่มที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีงานแปลที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการอีกหลายเรื่อง โดยเฉพาะเอกสารสำคัญที่เกี่ยวกับไทยสมัยสงครามเย็นและยุคหลังสงครามเย็น อันเนื่องมาจากการจัดงานสัมมนาทางวิชาการ เมื่อปี 2564-65 จำนวน 2 ครั้ง ครั้งแรกเรื่อง “54 ปี การก่อตั้ง ‘อาเซียน’ และปฏิกิริยาจากโลกมหาอำนาจและเพื่อนบ้าน : มุมมองจากเอกสารหอจดหมายเหตุต่างประเทศและนักวิชาการอาวุโส” (ปี 2564) และครั้งที่สองเรื่อง “ไทยกับอินโดจีนสมัยประชาคมอาเซียน: มุมมองจากเอกสารหอจดหมายเหตุต่างประเทศของเพื่อนบ้านและชาติมหาอำนาจ และนักวิชาการ” (ปี 2565) ซึ่งมีการแปลเอกสารจากเพื่อนบ้านและชาติมหาอำนาจเกี่ยวกับอาเซียนหลายชุดด้วยกัน เช่น ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา

การแปลเอกสารสำคัญช่วงที่สาม : ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา

ภายหลังจากงานสัมมนาในแต่ละครั้งนั้น หัวหน้าโครงการและคณะค้นคว้า-วิจัยได้ดำเนินการในส่วนของการเผยแพร่เอกสารสำคัญ และในส่วนของการแปลเอกสารนั้นได้ให้ผู้ค้นคว้าของแต่ละประเทศเป็นผู้นำเสนอเอกสารที่ต้องการแปลก่อน เน้นในเรื่องเกี่ยวข้องกับอาเซียนจากสมัยสมาคมสู่ประชาคมหรือจากสมัยสงครามเย็นสู่ยุคหลังสงครามเย็น โดยมีผู้สนใจและเสนอการแปลเอกสารสำคัญ ทั้งจากเพื่อนบ้านอาเซียนและชาติมหาอำนาจ เช่น เอกสารลับของ CIA ชุด CREST (CIA Records Search Tool) ที่มีข้อมูลน่าสนใจในส่วนของไทยกับอาเซียนในช่วงทศวรรษ 1960-1980 โดย พ.ท.ผศ.ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย (รร.จปร.) การแปลเอกสารของเวียดนามที่เกี่ยวข้องกับไทยและอาเซียน ในช่วงทศวรรษ 1960-1990 โดย รศ.ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา (ม.ขอนแก่น) และการแปลเอกสารของฝรั่งเศสที่เกี่ยวข้องกับไทยและอาเซียนในช่วงทศวรรษ 1970-1980 โดยคุณณุทยา ณุตตรกุล (ปัจจุบัน ปริญญามหาบัณฑิต ฝรั่งเศส Licence Droit Économie et Gestion, Mention Science Politique Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne)

(1) งานแปลจากเอกสารฝรั่งเศส เรื่อง “อาเซียน ในมุมมองของฝรั่งเศส” (L’ASEAN: le point de vue français) โดยคุณณุทยา ณุตตรกุล

เนื้อหาของงานแปลเอกสารฝรั่งเศสชุดนี้ มีทั้งหมด 6 บท ประกอบด้วย บทนำ บทที่ 1 การก่อตั้งอาเซียน บทที่ 2 เส้นทางการเดินของอาเซียน : วิวัฒนาการและอุปสรรคต่าง ๆ บทที่ 3 การเมืองระหว่างประเทศของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน บทที่ 4 ความร่วมมือระหว่างประเทศ กุญแจสำคัญของนโยบายทางการเมืองของอาเซียน และบทสรุป

งานแปลชิ้นนี้ได้เน้นส่วนที่มีเนื้อหาสาระในเรื่องอาเซียน ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำมาจากเอกสารทางการทูตของกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสเป็นหลัก รวมถึงรายงานที่รวบรวมโทรเลขของทูตฝรั่งเศสให้กับนายกรัฐมนตรีฝรั่งเศส และกระทรวงกลาโหมในบางกรณี โดยทูตฝรั่งเศสประจำประเทศต่าง ๆ ในเอเชียได้รายงานเหตุการณ์วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ดังนั้น ควรสังเกตถึงความหมายของคำว่า “เรา” ที่ใช้แทนตัวทูต “เรา” ที่แทนประเทศฝรั่งเศส และ “เรา” โดยทั่วไป

เอกสารที่ใช้ในการแปล มีทั้งหมด 6 แฟ้ม และมีตัวอย่างสำคัญจากเอกสาร เช่น ประเด็นอาเซียนหาทางสร้างสันติภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเห็นได้ชัดว่า ความสัมพันธ์ของบรรดาประเทศสมาชิกกับพม่า (เมียนมา) ปาปัวนิวกินี และออสเตรเลียเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรง ถึงแม้ว่าจะมีสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า และปาปัวนิวกินี-อินโดนีเซีย (จังหวัด อิเรียนจายา) ทัศนคติของประเทศ ‘เพื่อนบ้าน’ ที่ทำให้อาเซียนเป็นกังวล คือบรรดาประเทศคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค อันได้แก่ จีนในช่วงการก่อตั้งสมาคมและบรรดาประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศส คือกัมพูชา ลาว เวียดนาม ที่ถูกปกครองโดยระบอบมาร์กซิสต์หลังจากปี 1975 แน่นอนว่า บรรดาประเทศสมาชิก เปรียบได้กับการเดิมพันทางกลยุทธ์ของค่ายประเทศมหาอำนาจ (อเมริกา-สหภาพโซเวียต) และจีน แต่เห็นได้ชัดว่าเป็นพลังอำนาจคุกคามของเวียดนาม ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาต่ออาเซียน

ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความคิดแบบสัจนิยม รู้ว่าสันติภาพในภูมิภาคขึ้นอยู่กับการเลือก การกระทำของตนเอง การสนับสนุนและการช่วยเหลือจากต่างประเทศ ปัจจุบันทั่วโลกให้ความสนใจอาเซียนเพิ่มมากขึ้นทั้งในแง่ดีและร้าย ในตอนนี้อาเซียนดูจะมีความมั่นคงในระดับหนึ่งแล้ว เราสามารถตั้งข้อสงสัยได้ถึงทางเดินต่อไปของอาเซียนหลังปี 1980 จนถึงศตวรรษที่ 21

(2) งานแปลจากเอกสารเวียดนาม เรื่อง “ปัญหากัมพูชา” ในเอกสารเวียดนาม จากหนังสือพิมพ์เวียดนามช่วงทศวรรษ 1980 โดย รศ.ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การแปลในเรื่องนี้ มีที่มาจากเหตุผลว่า การศึกษาปัญหากัมพูชาผ่านเอกสารเวียดนามนั้น จะช่วยทำให้เข้าใจภาพประวัติศาสตร์เวียดนาม ประวัติศาสตร์อินโดจีน ตลอดจนถึงเข้าใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ชัดเจนขึ้น

การศึกษาเรื่องดังกล่าว ได้กระทำผ่านการแปลหนังสือพิมพ์เวียดนาม 3 ฉบับ ได้แก่ 1) หนังสือพิมพ์ ต๋วย แจ๋ (Tuoi Tre) 2) หนังสือพิมพ์ เญินเซิน (Nhan Dan) และ 3) หนังสือพิมพ์ ไซ่ก่อน (Sai Gon) ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980 จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้เข้าใจบริบทปัญหากัมพูชาในจุดยืนของเวียดนามและในฐานะที่เวียดนามเป็นผู้นำกลุ่มอินโดจีน ทัศนะของรัฐและพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม จึงเป็นสิ่งที่น่าทำความเข้าใจ

เนื่องจากโจทย์ของการแปลเอกสารเวียดนามอยู่ในช่วงสถานการณ์เปราะบาง การศึกษาเอกสารของรัฐและพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในหอจดหมายเหตุเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การเข้าถึงเอกสารเวียดนามภายใต้บริบทปัญหากัมพูชาผ่านหนังสือพิมพ์ ที่จัดเก็บในหอสมุดในเวียดนาม จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้มากกว่า

การทำความเข้าใจเวียดนามในอดีต ภายใต้บริบทการเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียน นอกจากจะทำให้เรารู้อดีต เข้าใจปัจจุบัน ยังสามารถคาดการณ์ท่าทีของเวียดนามในฐานะเพื่อนบ้านของไทย และสามารถกำหนดนโยบายต่อเวียดนามให้เหมาะสมในอนาคตได้

(3) งานแปลเอกสารสหรัฐอเมริกา เรื่อง “ในสายตาพญาอินทรี: พัฒนาการอาเซียนจากมุมมองเอกสารลับสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1967-1987)” โดย พันโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา รร.จปร.

เนื้อหาในสายตาพญาอินทรี: พัฒนาการอาเซียนจากมุมมองเอกสารลับ สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1967-1987) การแปลได้เน้นเอกสารภูมิหลังทั่วไป ประเด็นการเมือง-ความมั่นคง และเศรษฐกิจ

อันที่จริงแล้ว ระบบจัดเอกสารออนไลน์ของสำนักข่าวกรองกลางฯ ไม่มีการจัดตามหมวดหมู่ แต่จะจัดตามความสอดคล้องกับคำสำคัญที่ใช้ในการค้นหา และวันที่ ดังนั้น ผู้แปลจึงจัดเอกสารแปลเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

(1) เอกสารภูมิหลังทั่วไป เป็นเอกสารข้อมูลในภาพรวมของอาเซียน (2) เอกสารประเด็นการเมือง-ความมั่นคง เป็นเอกสารข้อมูลในภาพรวมว่าด้วยการเมืองและความมั่นคงจากทั้งมุมมองของอาเซียนและสหรัฐฯ และ (3) เอกสารประเด็นเศรษฐกิจ เป็นเอกสารให้ข้อมูลความพยายามของอาเซียนในการเจรจาด้านเศรษฐกิจ โครงการร่วมมือด้านเศรษฐกิจ และประเด็นสนทนาของสหรัฐฯ ทั้งนี้ เอกสารในแต่ละหมวดหมู่จัดเรียงตามวันที่ และสามารถเข้าถึงต้นฉบับภาษาอังกฤษของเอกสารได้ที่ https://www.cia.gov/readingroom/collection/crest-25-year-program-archive หรือค้นผ่าน Search Engine ด้วยคำสำคัญ “CREST CIA” และสามารถใช้คำสำคัญในการค้นหาหรือรหัสอ้างอิงหน้าเอกสาร เช่น CIA-RDP79T00975A030900010084-6 หรือ CIA-RDP79R01142A000500030002-9 เป็นต้น เพื่อเข้าถึงเอกสารโดยตรงผ่านระบบ CREST

ตัวอย่างสำคัญจากเอกสารของสหรัฐอเมริกา เช่น กลุ่มเจรจาอาเซียน: อำนาจและข้อจำกัด กล่าวคือ อาเซียนต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการในช่วง 20 ปีแรกหลังการก่อตั้ง อาเซียนไม่สามารถบังคับใช้นโยบายเพื่อรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ความเห็นต่างว่าด้วยประเด็นการเมืองเป็นภัยต่อฉันทามติหรือเอกภาพขององค์การโดยตลอด นอกจากนี้ อาเซียนแทบจะไม่มีกลไกใดเป็นรูปธรรมเพื่อดูแลประเด็นด้านความมั่นคงเลย ประเด็นหลังนี้อาจเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ แทบจะไม่สนใจการก่อตั้งอาเซียนเลย ดังที่

สะท้อนให้เห็นจากจำนวนรายการเอกสารจากคริสต์ทศวรรษ 1960 ซึ่งมีจำนวนจำกัดมาก ในช่วงนั้นสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ อาจเห็นอาเซียนซึ่งประกอบด้วยประเทศประชาธิปไตยและเผด็จการเป็นอีกหนึ่งความพยายามซึ่งน่าจะประสบความล้มเหลวแบบเดียวกันกับองค์การอาสาและมาฟิลินโดก่อนหน้านี้

อย่างไรก็ดี ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 และต้น 1980 มุมมองของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง โดยมีนักวิเคราะห์กล่าวว่า อาเซียนมีพัฒนาการและความทนทาน “ที่น่าแปลกใจ” อาเซียนสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเจรจากับประเทศเศรษฐกิจสำคัญ รวมถึงสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และประชาคมยุโรป การเจริญเติบโตนี้ส่งผลให้สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ หันมาสนใจอาเซียนมากกว่าเดิม ในขณะที่ประเทศเกิดใหม่อาทิ บรูไนดารุสซาลาม ให้ความสำคัญมากต่อการเข้าเป็นประเทศสมาชิกเมื่อ ค.ศ. 1983 สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ บันทึกว่า ถึงแม้บรูไนฯ มีเจ้าหน้าที่การทูตเพียง 40 นายในขณะนั้น ประเทศนี้ให้ความสำคัญมากในการเข้าเป็นประเทศสมาชิกอาเซียน ควบคู่ไปกับการเป็นประเทศสมาชิกในเครือจักรภพและสหประชาชาติ โดยมีแผนที่จะก่อตั้งสถานเอกอัครราชทูตในเมืองหลวงของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียน

ถึงแม้ผลลัพธ์ของการเจรจาเป็นกลุ่มนี้อาจจะไม่สมหวังในช่วงนี้ สองทศวรรษแรกนี้ยังถือเป็นช่วงเวลาสำคัญของอาเซียนในการทดสอบอำนาจการเจรจาบนเวทีโลกเป็นครั้งแรก ไม่เพียงแต่ในด้านเศรษฐกิจ แต่ในด้านประเด็นสำคัญของการต่างประเทศด้วย วิวัฒนาการนี้สะท้อนอยู่ในชุดเอกสารของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ซึ่งปรับเปลี่ยนมุมมองจากการที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับองค์การนี้ไปสู่ การมองอาเซียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาระดับภูมิภาค

ดังนั้น จากมุมมองเอกสารสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ นักประวัติศาสตร์ควรจะมองอาเซียนเป็นองค์การต่อต้านการรุกรานของทุกฝ่าย แทนที่จะเป็นองค์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ เป็นที่แน่นอนว่า บางประเทศสมาชิกอาทิ สิงคโปร์ แสดงท่าทีต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างโจ่งแจ้ง โดยเฉพาะในกรณีที่เห็นความเคลื่อนไหวของฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามชัดเจนต่อภูมิภาค อย่างไรก็ดี พอมาถึงที่ประชุมอาเซียนแล้ว ท่าทีดังกล่าวจะอ่อนลงเพื่อประนีประนอมกับประเทศสมาชิกอื่นที่เห็นต่าง หรือปรับท่าทีตามนโยบายของประเทศสมาชิกที่รับผลกระทบมากที่สุด

ยกตัวอย่าง ในกรณีที่มาเลเซียและอินโดนีเซียปรับท่าทีในการอ่อนข้อกับเวียดนามเพื่อสอดคล้องกับผลประโยชน์ของไทย ในการนี้ หากเวียดนามไม่ได้รุกรานกัมพูชา มีความเป็นไปได้สูงที่อาเซียนจะรับประเทศนี้เป็นประเทศสมาชิกหากเวียดนามมีความประสงค์เข้าร่วม ในกรณีนี้ อาเซียนอาจจะรับการตั้งฐานทัพโซเวียตในเวียดนามได้ด้วย โดยเฉพาะหาก สหภาพโซเวียต มีท่าทีชัดเจนในการรับผิดชอบต่อเสถียรภาพของภูมิภาค กล่าวคือ ยุติการจารกรรมและสนับสนุนขบวนการกบฏ โดยอินโดนีเซียและมาเลเซียอาจเห็นสหภาพโซเวียตเป็นปัจจัยที่

สามารถใช้ในการคานอิทธิพลจีนหรือแม้กระทั่งสหรัฐฯ ได้ แต่ในช่วงเวลานั้น สถานการณ์ในกัมพูชาและความไม่ประสงค์เข้าร่วมอาเซียนของเวียดนามเป็นอุปสรรคต่อนโยบายนี้ จนกระทั่งหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการสิ้นสุดสงครามเย็น

งานแปลเอกสารฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกานี้ ผู้แปลทั้งสามท่านจะได้นำเสนอในงานสัมมนาทางวิชาการประจำปี เฉลิมพระเกียรติพลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ 69 พรรษา 2 เมษายน 2567 เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน และการเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ 7” ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2567 เช่นเดียวกับงานแปลเอกสารเกาหลีใต้และจีน ดังนั้นจะมีงานแปลนำเสนอในงานสัมมนาครั้งนี้ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่

1) มองประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีใต้ ทศวรรษ 1960 : ผ่านเอกสารกระทรวงการต่างประเทศเกาหลีใต้ (Examining the History of Thailand-South Korea Relations 1960s: Insights from South Korean Ministry of Foreign Affairs Documents) โดยคุณเกษราภรณ์ หาญแกล้ว
2) การแปลหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้ากับความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สงครามเย็นยุคต้นและไทย โดยผู้ช่วยศาตราจารย์ ชัยพร พยาครุฑ
3) งานแปลเอกสารสำคัญ หอจดหมายเหตุทางการทูตประเทศฝรั่งเศส โดยคุณณุทยา ณุตตรกุล
4) “ปัญหากัมพูชา” ในหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng) หนังสือพิมพ์เญินเซิน (Nhân Dân) และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ (Tuổi Trẻ) โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา
5) ในสายตาพญาอินทรี: พัฒนาการอาเซียนจากมุมมองเอกสารลับสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1967-1987) โดยพันโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย

งานแปลเหล่านี้แล้วเสร็จในปี 2564-67 และในอนาคต จากปี 2568-69 เป็นต้นไป นอกจากจะมีงานแปลเอกสารจากชาติมหาอำนาจแล้ว ยังมีงานแปลชุดใหญ่เกี่ยวกับเอกสารของกัมพูชา ลาว และเวียดนามอีกด้วย และงานแปลชุดนี้ได้เน้นเอกสารข้อมูลสำคัญในยุคหลังสงครามเย็นเป็นหลัก โดยเฉพาะการตอบโจทย์ด้านปัจจัยภายในของแต่ละประเทศในกลุ่มอินโดจีน ที่ตัดสินใจเข้าร่วมอาเซียน นอกเหนือจากด้านปัจจัยภายนอก คือ การสิ้นสุดของสงครามเย็น ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้เรามีความเข้าใจเข้าถึงเพื่อนบ้านอินโดจีนอย่างรอบด้าน และถือเป็นเป้าหมายสำคัญหนึ่งของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ในการแปลเอกสารสำคัญในอนาคต ซึ่งจะดำเนินการควบคู่ไปกับภารกิจอีกด้านหนึ่งของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ คือ การวิจัย

เชิงลึกจากเอกสารต่างประเทศ โดยทุนสนับสนุนจาก วช. ทุนละไม่เกิน 2 แสนบาท เช่นเดียวกับทุนสนับสนุนการแปลเอกสารต่างประเทศ

การแปลเอกสารสำคัญช่วงที่สี่ ในอนาคต : เพื่อนบ้านอาเซียนและชาติมหาอำนาจ

การแปลเอกสารสำคัญในอนาคต ซึ่งถือเป็นช่วงที่สี่ของการแปลเอกสารต่างประเทศ ตามการดำเนินการของ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” นั้น จะมีการแปลเอกสารต่างประเทศที่หลากหลายขึ้น ทั้งในส่วนจากเพื่อนบ้านอาเซียน เอเชีย และจากชาติมหาอำนาจ เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนทั้งด้านทุนสนับสนุน (ทุนของ วช. ทุนละ 2 แสนบาท) และองค์ประกอบของคณะผู้ค้นคว้าซึ่งมีความสนใจหลากหลายและสามารถใช้ภาษาต่างประเทศได้อย่างกว้างขวางกว่าเดิม กล่าวคือ

นอกจากภาษาจีน อังกฤษ ฝรั่งเศส เกาหลี ญี่ปุ่น และเยอรมนีแล้ว ยังมีคณาจารย์อีกหลายท่านที่อยู่ในเครือข่ายของคณะค้นคว้า/วิจัยในโครงการสืบสานพระราชดำริฯ ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนเกือบ 100 ท่าน จากมหาวิทยาลัยและสถาบันต่าง ๆ ทั่วประเทศและต่างประเทศ และคณาจารย์ในเครือข่ายนี้มีความสามารถในการอ่าน ใช้ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว เช่น พม่า อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน รัสเซีย ไต้หวัน กัมพูชา ลาว เวียดนาม เป็นต้น

ดังนั้น ในอนาคตนับจากปี 2568-69 เป็นต้นไป การแปลเอกสารสำคัญจากต่างประเทศ จึงมีแนวโน้มจะมีการขยายตัวในการแปลเอกสารสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะจากเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน คือ กัมพูชา ลาว และเวียดนาม และชาติมหาอำนาจอื่น ๆ นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ยังมีเกาหลี จีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส รัสเซีย ไต้หวัน เยอรมนี (โดยเฉพาะเยอรมนีตะวันออกเดิมและกลุ่มยุโรปตะวันออกเดิม) นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และอินเดีย และที่มีความเป็นไปได้และน่าสนใจยิ่ง คือการแปลและเปิดโลกเอกสารทางชาติอาหรับ-ตะวันออกกลาง

ที่สำคัญก็คือ คณะผู้ค้นคว้าเอกสารต่างประเทศมีแนวโน้มที่จะได้รับสมาชิกใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งนักวิชาการ อาจารย์ นิสิตนักศึกษา และประชาชนทั่วไป ที่สนใจและมีความต้องการค้นคว้าเอกสารต่างประเทศจากกลุ่มประเทศเดิมที่มีอยู่แล้ว ยังมีอีกส่วนหนึ่งที่สนใจและจะมาช่วยค้นคว้าเอกสารต่างประเทศในกลุ่มประเทศจากภูมิภาคใหม่

หลายประเทศในภูมิภาคใหม่ที่ยังไม่เคยไปค้นคว้าเอกสารอย่างจริงจัง เช่น ตะวันออกกลาง ลาตินอเมริกา รวมทั้งอีกหลายประเทศในกลุ่มที่เคยอยู่ในสหภาพโซเวียตเดิม ซึ่งมีอาจารย์ นักวิจัย ได้แสดงความสนใจเข้าร่วมกับโครงการและผู้สนใจในส่วนหลังนี้น่าจะมีโอกาสมาร่วมคณะค้นคว้า/วิจัย ในการนำเสนอข้อมูลสำคัญบนเวทีสัมมนา

ทางวิชาการประจำปี รวมทั้งการแปลและการวิจัยเชิงลึก หรือการเขียนงานสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ ระหว่างประเทศไทยกับชาติอื่น ๆ ในอนาคตอันใกล้ต่อไป

บทสรุปและส่งท้าย

พระราชดำริและพระราชประสงค์ของทูลกระหม่อมอาจารย์ ที่ทรงต้องการรวบรวมและเผยแพร่เอกสารสำคัญจากต่างประเทศไปสู่ประชาชนชาวไทยอย่างทั่วถึง ในระบบหอจดหมายเหตุอิเล็กทรอนิกส์ และด้วยการแปล แม้อาจต้องใช้ผ่านทางภาษาอังกฤษก็ตามนั้น ก็คงทำนองเดียวกันกับสิ่งที่พระองค์ทรงริเริ่มในการรวบรวมและจัดเก็บเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์จากหอจดหมายเหตุต่างประเทศ เพื่อเป็นทั้งแหล่งข้อมูลในฐานะ “วัตถุดิบ” และยังเป็น “เครื่องมือ” ให้คนไทยได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และฝึกฝนการพัฒนาความคิดอ่านอย่างรอบด้านนั่นเอง

เพราะความสำคัญทั้งสองเรื่องนี้ พระองค์ทรงเน้นให้ตระหนักไว้เสมอ ในฐานะ “วัตถุดิบ” นั้น การมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ย่อมถือเป็นสิ่งจำเป็นในขั้นพื้นฐานและจะทำให้การศึกษาไปเป็นอย่างรอบด้าน “ข้อผิดพลาดทางประวัติศาสตร์ (historical fallacy) ประการหนึ่งคือ การมุ่งค้นคว้าหลักฐานประเภทเดียว มองไปในทางเดียว และละเลยหลักฐานอื่นๆ ที่มีอยู่ จะทำให้ไม่ได้คำอธิบายที่รอบด้านและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ” (เอกสารประกอบการทรงสอน จุดมุ่งหมายและขอบเขตการศึกษา และวิธีการทางประวัติศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์ไทย 30 เมษายน 2556)

นอกจากนี้ แหล่งข้อมูลยังมีบทบาทและอิทธิพลในฐานะเป็น “เครื่องมือ” ที่สำคัญอีกด้วย ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงเน้นไว้เช่นกัน และทรงกระตุ้นแนะนำให้นักเรียนนายร้อยได้ตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ ที่ให้เครื่องมือเราได้คิดได้โต้แย้ง เพราะการมีแหล่งเอกสารต่างประเทศ/หลักฐานชั้นต้น มีเรื่องเล่าและบทเรียนหลาย ๆ เรื่อง หลาย ๆ ด้าน ย่อมจะช่วยให้เราเห็นทางเลือกมากขึ้นและอาจจะช่วยให้เราพ้นภัยก็ได้ กล่าวคือ ความอยู่รอดของสังคมนั้นอยู่ที่การพัฒนาความนึกคิดของผู้คนในสังคมนั้น ๆ มิเช่นนั้นทุกคนคงถูกคล้อยตามได้อย่างง่ายดายจนไปถึงขั้นถูกโน้มน้าวและชี้นำได้

หลักการทรงสอนตามพระราชปรัชญาประวัติศาสตร์นี้ ก็เช่นเดียวกับเป้าหมายของการดำเนินการในโครงการหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ และการแปลเอกสารต่างประเทศ เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งจะช่วยทำให้คนไทยมีข้อมูลใหม่ที่หลากหลาย มีบทเรียนหลาย ๆ เรื่อง หลาย ๆ ด้าน จึงย่อมจะช่วยให้เราเห็นทางเลือกมากขึ้นและอาจจะช่วยให้เราพ้นภัยก็ได้

เรื่องนี้ก็อาจเทียบเคียงให้เข้าใจง่าย ๆ ได้กับหลักคิด พระราชดำริที่ทูลกระหม่อมอาจารย์ทรงสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการเรียนภาษาหลาย ๆ ภาษา คือไม่ถูกผูกขาดจากภาษาใดภาษาหนึ่ง เพราะการคล้อยตามเสียงส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย

ขอยกตัวอย่าง เช่น ในเรื่องทำไมพระองค์ทรงเรียนภาษาจีน โดยทรงเน้นประเด็นเรื่องการเรียนรู้ภาษานั้นต้องเรียนรู้หลาย ๆ ภาษา เพื่อการเข้าถึงแหล่งความรู้หรือข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง เพราะภาษาก็เช่นเดียวกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ คือเป็นเสมือน “เครื่องมือ” ให้กับเราสามารถใช้ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือใช้ในการทำความเข้าใจตัวเราและสังคม ซึ่งมีความสำคัญมากในเชิงการรู้เท่าทันโลกและเท่าทันตัวเราเอง

ดังความตอนหนึ่ง เมื่อนักศึกษาสาวชาวจีนขอพระราชทานสัมภาษณ์พระองค์ เรื่องการศึกษาหลาย ๆ ภาษา แล้วมาเลือกภาษาตะวันออก เพราะอะไร พระองค์รับสั่งตอบว่า

> “...ภาษาตะวันตกสำคัญมาก เพราะหนังสือความรู้ต่าง ๆ เป็นภาษาอังกฤษมากมาย website ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ รู้ภาษาอังกฤษอย่างเดียวก็ไม่พอ เช่น ดูทีวีมีเหตุการณ์อย่างหนึ่ง โทรทัศน์ของแต่ละประเทศแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกัน เราควรฟังหลาย ๆ ทาง และมาคิดตัดสินใจว่าเราควรจะคิดอย่างไร”
>
> (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, **เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนอก.** (กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2544, 257)

ดังนั้น ถ้าคนไทย นักวิชาการและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ได้ลองเปลี่ยนมุมมอง และสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้านเท่าที่จะเป็นไปได้ ตามพระราชดำริ หรือข้อคิด ข้อตระหนักที่พระองค์ทรงเสนอแนะข้างต้นว่า “เราควรฟังหลาย ๆ ทาง และมาคิดตัดสินใจว่าเราควรจะคิดอย่างไร” แล้ว แน่นอนว่าย่อมจะช่วยให้คนไทยมีบทเรียนหลาย ๆ เรื่อง หลาย ๆ ด้าน และย่อมจะช่วยให้เราเห็นทางเลือกมากขึ้นและอาจจะช่วยให้เราพ้นภัยก็ได้ และทั้งหมดนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งและเป็นที่มาของการแปลเอกสารต่างประเทศที่สำคัญ เช่น เกาหลี จีน รัสเซีย ฝรั่งเศส เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา ตามพระราชดำริและพระราชประสงค์ของทูลกระหม่อมอาจารย์ ในการริเริ่มและดำเนินการอย่างต่อเนื่องของ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” แห่งนี้

มองประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีใต้ ทศวรรษ 1960 : ผ่านเอกสารกระทรวงการต่างประเทศเกาหลีใต้

Examining the History of Thailand-South Korea Relations 1960s: Insights from South Korean Ministry of Foreign Affairs Documents

เกษราภรณ์ หาญแกล้ว[1]

บทนำ

หลังจากคาบสมุทรเกาหลีได้รับเอกราชในปี 1945 ในขณะที่ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและเกาหลีใต้ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการในปี 1958 ในระดับ "อุปทูต" และต่อมายกระดับขึ้นเป็น "เอกอัครราชทูต" ในปี 1961 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าไทยเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียที่เข้าร่วมสงครามเกาหลีและให้การรับรองรัฐบาลเกาหลีใต้อย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี 1948 แต่ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและเกาหลีใต้กลับล่าช้ากว่าประเทศอื่น ๆ ที่เข้าร่วมสงครามเกาหลี เช่น ไต้หวันและฟิลิปปินส์ ซึ่งได้สถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้ตั้งแต่ปี 1948 และ 1949 ตามลำดับ

ดังนั้นคำถามสำคัญของบทความนี้คือ เหตุใดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและเกาหลีใต้จึงเกิดขึ้นช้ากว่าประเทศเหล่านี้ ทั้งที่ไทยเป็นหนึ่งในประเทศแรก ๆ ที่รับรองรัฐบาลเกาหลีใต้และเข้าร่วมสงครามเกาหลี จากการศึกษา พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้มีลักษณะที่ถูกขับเคลื่อนโดยปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของยุคสงครามเย็น ในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่เกาหลีใต้เพิ่งก่อตั้งประเทศใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศจึงถูกกำหนดจากความจำเป็นทางการทูตและเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงบริบททางการเมืองระหว่างประเทศ อิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา และนโยบายการทูตของเกาหลีใต้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามการสลับระหว่างรัฐบาลพลเรือนและรัฐบาลทหาร ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้จึงพบกับความไม่ราบรื่นและเผชิญกับอุปสรรคสำคัญในการพัฒนา ทำให้ความสัมพันธ์ทางการทูตของทั้งสองประเทศไม่ได้พัฒนาไปอย่าง ที่ควรจะเป็นและรวดเร็วเท่ากับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค

[1] นักศึกษาปริญญาเอก ทุนรัฐบาลเกาหลีใต้ 2023 ภาควิชาประวัติศาสตร์ (เกาหลี) คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาสตรีอีฮวา อีเมล์: kate2pj@whain.net

ทบทวนวรรณกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้

บทความเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เกาหลี: พันธมิตรทางการเมืองสู่มิตรภาพทางเศรษฐกิจ” ของสุรชัย ศิริไกร (2540) ถือเป็นหนึ่งในงานเขียนยุคแรก ๆ ในแวดวงวิชาการเกาหลีศึกษาของไทยที่ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของมิตรภาพที่ก่อตัวขึ้นในช่วงสงครามเกาหลี ไปจนถึงความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยสุรชัยได้เน้นถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน (2540) และชี้ถึงแนวโน้มการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในอนาคต การวิเคราะห์ที่นำเสนอเป็นการทบทวนประเด็นสำคัญทางเศรษฐกิจที่ชี้ให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างสองประเทศและการก้าวไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ในระยะยาว

นอกจากนี้ หนังสือ “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1949-1999” ของสุรางค์ศรี ตันเสียงสม (2550) ถือเป็นอีกหนึ่งงานที่ทรงคุณค่าในแวดวงเกาหลีศึกษาและประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้ หนังสือเล่มนี้ได้รับการพัฒนาจากงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมการวิจัยในภูมิภาคเอเชียของมูลนิธิเกาหลีเพื่อการศึกษาขั้นสูง ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสุรางค์ศรีใช้ปี ค.ศ. 1949 เป็นจุดเริ่มต้นของการวิเคราะห์ การศึกษาของสุรางค์ศรีสิ้นสุดในปี ค.ศ. 1999 ซึ่งตรงกับวาระครบรอบ 50 ปีของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลี งานชิ้นนี้วิเคราะห์ครอบคลุมทั้งด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เป็นงานประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์ที่สุดของความสัมพันธ์ไทย-เกาหลีในปัจจุบัน

บทความอีกสองชิ้น ได้แก่ “ความสัมพันธ์ไทย-เกาหลีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน” ของสินีนาฎ แสงพิทักษ์ (2556) และ “ไทย–เกาหลีก่อนยุคส่งออกวัฒนธรรม” ของวรรณวิมล เม่าทับ (2561) ได้พยายามขยายภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีตั้งแต่ยุคโบราณ ในช่วงอาณาจักรโครยอที่มีหลักฐานว่ามีคณะทูตจากอาณาจักรสยามเดินทางไปยังอาณาจักรโครยอ แม้รายละเอียดการเดินทางและจุดประสงค์ของการเยือนยังไม่ชัดเจน แต่งานทั้งสองชิ้นยังคงเน้นย้ำถึงพัฒนาการของความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการเกิดขึ้นของกระแสวัฒนธรรมเกาหลีที่มีอิทธิพลอย่างมากในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ทั้งสองบทความนี้ยังคงไม่ได้ก้าวพ้นไปจากกรอบการศึกษาที่สุรางค์ศรี ตันเสียงสม (2550) ได้วางไว้

สำหรับวิทยานิพนธ์เรื่อง “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ความเป็นไทยกับการเข้าร่วมสงครามเกาหลี” ถือเป็นผลงานระดับมหาบัณฑิตที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีในบริบทของสงครามเกาหลี ภายใต้กรอบของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐฯ ใต้ร่มธงขององค์การสหประชาชาติในช่วงสงครามเย็น งานนี้ยังคงอิงตามประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามเกาหลีของนักเขียนชาวตะวันตก และใช้เอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติของไทยเป็นแหล่งข้อมูลหลัก แม้ว่างานวิจัยนี้จะเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทยเกาหลีใต้ แต่ยังคงมีมุมมองที่คับแคบและไม่สามารถเผยให้เห็นภาพรวมทางการทูตระหว่างไทยและเกาหลีใต้ในช่วงสงครามเย็นได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม แม้งานวรรณกรรม ประวัติศาสตร์เกาหลีและงานวิจัยในด้านเกาหลีศึกษาในประเทศไทยเริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะหลังจากการเปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกาหลีศึกษา (Korean Studies) ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2011 วิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ในหลักสูตรนี้ได้ขยายขอบเขตไปยังเรื่องราวของวัฒนธรรม สังคม การเมือง และธุรกิจ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความหลากหลายในหัวข้อการศึกษา แต่งานวิจัยด้านประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง

ประเทศ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้ ยังคงเป็นที่สนใจของผู้ศึกษาน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในพื้นที่ความรู้อื่นๆ

ทำไมเกาหลีใต้สถาปนาทางการทูตกับไทยช้ากว่าประเทศอื่นในภูมิภาคฯที่เข้าร่วมสงครามเกาหลี

หลังจากคาบสมุทรเกาหลีได้รับเอกราชในปี 1945 การเมืองการปกครองของคาบสมุทรเกาหลีตกอยู่ภายใต้การปกครองแบบทรัสตี[2] พื้นที่ทางภูมิศาสตร์และการปกครองทั้งเหนือและใต้ตกอยู่ภายใต้การดูแลของประเทศมหาอำนาจฝ่ายพันธมิตรผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปี 1948[3] เกาหลีทางใต้อยู่ในการปกครองของรัฐบาลทหารอเมริกา (the U.S Military Government)[4] ต่อมาปี 1948 เกาหลีใต้ได้สถาปนาประเทศตนเองขึ้นเป็นประเทศเอกราชใหม่ และได้รับการยอมรับจากนานาประเทศในฐานะรัฐและมีรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย หลังจากการสถาปนารัฐบาล ในเดือนธันวาคม ปี 1948 รัฐบาลเกาหลีได้ส่งคณะผู้แทนเข้าร่วมการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติครั้งที่ 3 ที่กรุงปารีส จนกระทั่งได้มีการรับรองมติจากประเทศสมาชิกกว่า 40 ประเทศว่า "สาธารณรัฐเกาหลีเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายเพียงหนึ่งเดียวในคาบสมุทรเกาหลี" มี 26 ประเทศรวมถึงไทยและสหรัฐอเมริกาได้ให้การยอมรับรัฐบาลของเกาหลีใต้อย่างเป็นทางการ[5]

แม้ว่าข้อสันนิษฐานในการเข้าร่วมรับรองรัฐบาลเกาหลีใต้ของไทย จะเป็นเพียงการทำตามหน้าที่ของประเทศสมาชิกสหประชาชาติ แต่อย่างไรก็ตาม ไทยได้เป็นส่วนหนึ่งของการยืนยันการเกิดขึ้นของรัฐชาติของเกาหลีใต้ ในช่วงเวลาที่การทูตของเกาหลีใต้เองนั้นอ่อนแอที่สุด ดังนั้นคำถามแรกในบทความฉบับนี้คือ หากไทยเป็นหนึ่งใน 26 ประเทศที่ประกาศรับรองสาธารณรัฐเกาหลีอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี 1948 ในการประชุมที่ปารีส และเป็นประเทศแรกจากเอเชียตะวันออกที่ประกาศเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี ปี 1950[6] แต่เหตุใดทั้งสองประเทศจึงดำเนินสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน ในปี 1958 ซึ่งหมายความว่า 10 ปี หลังการ

---

[2] 정병준 외. (2018). 한국현대사 1 해방과 분단 그리고 전쟁. 푸른역사, 16-47.

[3] ในส่วนนี้ผู้อ่านต้องทำเข้าใจว่ากระทรวงการต่างประเทศของเกาหลีใต้นั้นได้รับเพียงงานกงสุลที่เคยดำเนินการโดยสำนักงานการต่างประเทศจากการปกครองของทหารอเมริกัน (the U.S Military Government) ซึ่งแตกต่างจากกระทรวงอื่น ๆ โดยหน่วยงานต่างประเทศมีเพียงสำนักงานติดต่อที่โตเกียว สถานกงสุลใหญ่ที่เชี่ยงไฮ้ และหน่วยงานประจำที่โอซาก้า ฟุกุโอกะ และเทนจิน ที่ดูแลงานที่เกี่ยวข้องกับการกลับประเทศของชาวเกาหลีผลัดถิ่นหรือชาวเกาหลีที่ถูกจักรวรรดิญี่ปุ่นนำไปเข้าร่วมกองทัพระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เท่านั้น เมื่อรัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลีได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 1948 สหรัฐอเมริกาได้ยอมรับรัฐบาลเกาหลีในทางปฏิบัติ แต่เลื่อนการรับรองอย่างเป็นทางการออกไปจนกว่าจะได้รับการยอมรับจากที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติ เพื่อพิจารณาจุดยืนของประเทศสมาชิกสหประชาชาติ หลังจากที่สหประชาชาติยอมรับสาธารณรัฐเกาหลีในปลายปี 1948 สหรัฐอเมริกาจึงรับรองเกาหลีอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 มกราคม 1949 และแต่งตั้ง นาย จอห์น เจ. มูโช (John J. Muccio) เป็นเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศเกาหลีใต้คนแรกเมื่อวันที่ 7 เมษายนปีเดียวกัน

[4] Cumings Bruce. (1981). Origins of the Korean War, Vol. 1: Liberation and the Emergence of Separate Regimes, 1945-1947 . Princeston .

[5] UN 의 한국문제처리에 관한 미국무부문서 4 เพิ่มเติม Observation of election in South Korea of Korean representatives which shall constitute a National Assembly and establish a Government of Korea under resolutions adopted by UN General Assembly on 14 November 1947 and participation of United States Army Forces in Korea Therein 14 November 1947 to 26 August 1948.

[6] สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐเกาหลีประจำประเทศไทย ที่มา https://overseas.mofa.go.kr/th เข้าถึงเมื่อ 26 สิงหาคม 2024

รับรองสาธารณรัฐเกาหลี และ 5 ปี หลังสงครามเกาหลีสิ้นสุด ช้ากว่าไต้หวัน (เกาหลีใต้ – ไต้หวัน) ที่สถาปนาความสัมพันธ์ ในปี 1948 และฟิลิปปินส์ (เกาหลีใต้ – ฟิลิปปินส์) ปี 1949

หากย้อนดูประวัติศาสตร์เกาหลีใต้ อย่างที่กล่าวไปข้างต้นเกาหลีใต้เป็นประเทศเอกราชใหม่หลังได้รับเอกราช ประเทศตกอยู่ในช่วงเวลาที่ยากลำบากทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตนั้น เน้นเฉพาะกับประเทศที่จำเป็นต่อผลประโยชน์ของชาติเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐบาลมีความสามารถในการจัดตั้งความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศที่มีความก้าวหน้าจำนวนไม่มาก เช่น สหรัฐอเมริกา และตั้งสถานเอกอัครราชทูตในประเทศเหล่านั้น นอกจากนี้ ท่ามกลางการทวีความรุนแรงของสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต อีกทั้งเกาหลีใต้เองต้องแข่งขันกับเกาหลีเหนือในด้านความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศหลังจากการสถาปนารัฐบาล การสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ด้วยสถานะของประเทศที่ยากจน โดยมีรายได้ต่อหัวประชากรไม่เกิน 100 ดอลลาร์ ทำให้การเปิดสถานทูตในต่างประเทศเป็นเรื่องยากในช่วงเวลาดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาของสงครามรัฐบาลเกาหลีใต้ได้ทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่ในการดำเนินนโยบายการทูตในภาวะสงคราม เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและชนะสงคราม หลังสงครามสิ้นสุดลง ประเทศได้มุ่งเน้นไปที่การฟื้นฟูประเทศ ส่งผลให้การขยายความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นเรื่องยากยิ่งขึ้น ในความเป็นจริงหากไม่มีความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและการส่งกองกำลังของสหประชาชาติ เกาหลีใต้อาจไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้นจึงปฏิเสธได้ยากว่าการทูตในช่วงเวลานั้นมุ่งเน้นไปที่สหรัฐอเมริกาและสหประชาชาติเป็นหลัก แม้ว่าหลังจากสงครามสิ้นสุดลงและมีการลงนามในข้อตกลงสงบศึกในอีก 3 ปีต่อมา แต่การทูตกับสหรัฐอเมริกาก็ยังคงมีความสำคัญที่สุด เพื่อรับมือกับการยั่วยุทางทหารของเกาหลีเหนืออย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารสำหรับการฟื้นฟูประเทศหลังสงคราม

การสถาปนาทางการทูตระหว่างประเทศของเกาหลีใต้ ก่อนสงครามเกาหลี

ปี	พื้นที่				รวม	หมายเหตุ
	เอเชีย	**ยุโรป**	**แอฟริกา**	**อเมริกา เหนือ-กลาง**		
1948	สาธารณรัฐจีน (ROC)		-	อเมริกา	2	1992 ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับ ROC
1949		อังกฤษ/ฝรั่งเศส/สเปน			3	
1950				คิวบา	1	1961 ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับคิวบา

จากตารางข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ทางการทูตของเกาหลีใต้หลังได้รับเอกราชตั้งแต่ปี 1945 นั้น ชี้ให้เห็นว่าเกาหลีใต้มุ่งเน้นความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศมหาอำนาจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือกลุ่มประเทศทรัสตีเท่านั้น ต่อมาเมื่ออีซึงมัน ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการในปี 1948 ได้ดำเนินนโยบายพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตคือการต่อต้าน

คอมมิวนิสต์ โดยมีการใช้หลักการฮัลชไตน์ (Hallstein Doctrine)[7] เป็นการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศที่มีความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ และหันกลับมาสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศเสรีนิยมที่ใกล้เคียงที่สุดกับเกาหลีใต้[8] อย่างไรก็ตาม แม้ความรู้สึกต่อต้านญี่ปุ่นของประชาชนรวมถึงตัวประธานาธิบดีอีซึงมันเอง รวมถึงคำพูดที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นและปัญหาการส่งชาวเกาหลีในญี่ปุ่นกลับเกาหลีเหนือ ทำให้การเจรจาทางการทูตกับญี่ปุ่นไม่ประสบความสำเร็จในช่วงแรก

ต่อมาหลังสิ้นสุดสงครามเกาหลี เกาหลีใต้พยายามแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่นด้วยเหตุผลทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นเกาหลีใต้จึงมีสถาปนาสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไม่กี่ประเทศเท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ในเชิงภูมิศาสตร์และมีเสถียรภาพทางการเมืองระหว่างประเทศ ไม่มีประเทศในแอฟริกาที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน ส่วนในละตินอเมริกา มีเพียงคิวบาเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์ทางการทูต โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นประเทศในเอเชียและยุโรป เหตุผลที่จำนวนประเทศที่เกาหลีใต้มีความสัมพันธ์ทางการทูตไม่มากนักในขณะนั้น และเป็นเวลาเพียงไม่กี่ปีหลังจากการสถาปนารัฐบาล เพราะการดำรงอยู่ของประเทศตกอยู่ในความเสี่ยงต่อสถานการณ์สงคราม จึงไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นานาประเทศได้

การสถาปนาทางการทูตระหว่างประเทศของเกาหลีใต้ หลังสงครามเกาหลี

ปี	พื้นที่					รวม	หมายเหตุ
	เอเชีย	**ยุโรป**	**แอฟริกา**	**อเมริกา เหนือ-กลาง**	**อเมริกาใต้**		
1955		เยอรมันตะวันตก				1	
1956	เวียดนามใต้	อิตาลี				2	1975 ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตเวียดนามใต้
1957	ตรุกี					1	
1958	**ไทย**					1	
1959		เดนมาร์ก, นอร์เวย์, สเปน			บราซิล	4	
1960	มาเลเซีย					1	

ไทย กลายเป็นหนึ่งในประเทศที่เกาหลีใต้สถาปนาทางทูตได้สำเร็จหลังจากสิ้นสุดสงครามเกาหลี เมื่อสำรวจเอกสารความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้ จากกระทรวงการต่างประเทศเกาหลีใต้ พบว่าเอกสารฉบับแรกที่ปรากฏในกระทรวงการต่างประเทศคือ “การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย - วันที่ 1 ตุลาคม 1958 (ระดับอุปทูต) , [국교수립 – 태국,

[7] Kim, D. (1982). The German Formula and Its Relevance to Korean Unification. *국제정치논총, 22*, 305-325.

[8] เรื่องเดียวกัน

1958.10.1 (공사급)]" สังกัด เอเชียตะวันออกไกล/ ทำเนียบรัฐบาล[9] มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างเกาหลีใต้และไทย โดยมีใจความสำคัญที่มองมาจากฝ่ายเอกสารเกาหลีใต้ ที่ว่า ทั้งสองประเทศเริ่มต้นความสัมพันธ์ไม่สอดคล้องต่อกัน ***เกาหลีใต้*** เล็งเห็นว่าไทยมีความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการสื่อสารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นประเทศที่เข้าร่วมสงครามเกาหลี เกาหลีใต้ต้องการเร่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระดับเอกอัครราชทูต แต่ไม่ต้องการให้ไทยให้ใช้เอกอัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่นเป็นตัวแทนในเกาหลีใต้ แต่***ไทย***นั้นต้องการสถาปนาความสัมพันธ์หลังจากสถานการณ์ภายในประเทศไทยสงบลง (การเลือกตั้งในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงครามครั้งที่ 2) และเมื่อมีการจัดสรรทรัพยากรบุคคลและการเงินที่เหมาะสมแล้ว จะพิจารณาแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระดับอัครราชทูตและจัดตั้งสถานทูตที่มีหน้าที่หลายประเทศร่วมกันเป็นลำดับแรก เกาหลีใต้จึงเร่งเจรจาผ่านสหรัฐอเมริกา เวียดนาม และสาธารณรัฐจีน รวมถึงขอความร่วมมือจากพระองค์เจ้าปรีดิเทพย์พงศ์ เทวกุล ที่เป็นผู้แทนไทยในคณะกรรมาธิการของสหประชาชาติ (UNCURK) เพื่อเจรจาการสถาปนาทางการทูต ไทยจึงตกลงรับคำขอในครั้งนั้น โดยแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระดับอัครราชทูตและให้เอกอัครราชทูตไทยประจำไต้หวันทำหน้าที่ในเกาหลีใต้ร่วม ทั้งสองประเทศประกาศการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตและแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระดับอัครราชทูตอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 ตุลาคม 1958[10]

ในตัวเอกสารเกือบ 100 หน้า "การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย" แสดงให้เห็นว่าความจริงประการหนึ่งคือ แม้ในที่สุดแล้วไทยและเกาหลีใต้จะสามารถสถาปนาทางการทูตต่อกัน แต่เป้าหมายของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและเกาหลีใต้ในทศวรรษ 1960 เป็นความร่วมมือท่ามกลางความแตกต่างทางบริบททางการเมืองระหว่างประเทศ แม้ไทยจะเป็นประเทศที่ส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี แต่เนื่องจากสถานการณ์และเงื่อนไขที่ไทยมีต่อสหประชาชาติ ตำแหน่งทางการเมืองของไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ไทยเหนือกว่าทั้งอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ และสถานะความใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ประเทศเอกราชใหม่ที่หวังพึ่งพิงนโยบายการต่างประเทศเพื่อลดอำนาจและกดดันฝ่ายเกาหลีเหนือ และยืนยันอำนาจอธิปไตยของตนที่พึ่งมีหลังสถาปนาประเทศ แต่นโยบายการต่างประเทศของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อส่งเสริมระบอบเศรษฐกิจและความร่วมมือในภูมิภาคอาเซียนและญี่ปุ่นเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเศรษฐกิจที่นายกรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการเพื่อสนับสนุนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและญี่ปุ่น ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะการญี่ปุ่นกลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หัวใจหลักสำคัญของระบบทุนนิยม แต่ไทยและเกาหลีใต้ไม่ได้พัฒนาความสัมพันธ์ที่สนับสนุนหรือมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อกัน ในความเป็นจริง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐเกาหลีในช่วงทศวรรษ 1950 ถูกจำกัดเพียงการส่งทหารไทยเข้าร่วมกองทัพสหประชาชาติซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหประชาชาติเท่านั้น ประกอบกับเงื่อนไขความเป็นอิสระในการดำเนินการทูต หรือการสถาปนาความสัมพันธ์

[9] [Korean Ministry of Foreign Affairs ต่อไปใช้ KMFA] C-0001, 국교수립 - 태국, 1958 เพิ่มเติม ปัจจุบันเอกสารต้นฉบับที่เคยเข้าถึงด้วยระบบออนไลน์เพื่อให้บุคคลทั่วไปเข้าถึงนั้นถูกยกเลิก ปัจจุบัน (2024) ผู้ที่สามารถขอคัดเอกสารต้นฉบับได้นั้นต้องเป็นนักศึกษา นักวิจัย หรือผู้ที่มีเลขบัตรประชาชนเกาหลีเพียงเท่านั้น (เนื้อหาโดยสรุปอยู่ในภาคผนวก)

[10] เอกสารชุดเดียวกัน

ระหว่างประเทศกับประเทศต่างๆ ของเกาหลีใต้ถูกจำกัดให้อยู่ภายใต้รัฐบาลทหารสหรัฐอเมริกา อำนาจของกระทรวงการต่างประเทศถูกกำหนดไว้เพียงหน้าที่ประสานงานกับรัฐบาลชาติพันธมิตร เกี่ยวกับการนำประชาชนชาวเกาหลีใต้ที่กระจายไปทั่วโลกในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ให้กลับเข้าสู่บ้านเกิดเมืองนอน เพื่อก่อตั้งรัฐชาติใหม่ของตัวเองเพียงเท่านั้น ดังนั้นอำนาจและทิศทางทางการเมืองระหว่างประเทศของเกาหลีใต้และไทยนั้นแตกต่างกัน เงื่อนไขทั้งสองประการนี้น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่ทำให้ทั้งสองประเทศสถาปนาทางการทูตต่อกันต้องพบอุปสรรคในช่วงปลายของทศวรรษ 1960

เอกสารจากกระทรวงการต่างประเทศ (เกาหลีใต้) ระหว่างไทยและเกาหลีใต้ช่วงสงครามเกาหลีที่หายไป

ไทยและเกาหลีใต้ ต่างมีจุดเริ่มต้น “มิตรภาพ” ของความสัมพันธ์ มิตรภาพยาวนานที่มีความหมายมากกว่าประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์หรือความร่วมมือระหว่างประเทศ จากการที่ไทยส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี แม้จะเป็นในนามของทหารสหประชาชาติแต่ความช่วยเหลือครั้งนี้ของไทย ได้กลายเป็น narrative สำคัญ ในสร้างความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมาจนถึงปัจจุบัน แต่ความน่าสนใจคือช่วงเวลาตั้งแต่ 1950 – 1953 กลับกลายเป็นช่วงว่างของหลักฐานประวัติศาสตร์ เราต่างไม่มีความรู้ใดเลยที่ยึดโยงทั้งสองประเทศเข้าด้วยกันนอกเหนือจากเอกสารทางการและการทหาร มีเพียงประวัติศาสตร์ที่บันทึกความกล้าหาญของกลุ่มนายทหาร “พยัคน้อย” หรือ Litter tiger ที่ถูกบันทึกและเล่าต่อกันมา และเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งว่า เราแทบจดจำรายชื่อนายทหารผู้กล้าที่เสียชีวิตในสงครามไม่ได้เลยแม้แต่คนเดียว “สงคราม” อาจจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การจัดเก็บเอกสารของเกาหลีใต้ไม่สามารถเป็นไปได้เหมือนเมื่อยามปกติ แต่ในประเทศไทยการรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับสงครามเกาหลีเองนอกเหนือจากเอกสารทางการก็แทบจะไม่มีเลย

หากพิจารณาในเกาหลีใต้ เมื่อเกิดสงครามเกาหลีส่งผลให้นโยบายการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศของเกาหลีใต้เองต้องหยุดชะงักลง รัฐบาลลงความเห็นว่าการทูตเพื่อช่วยเหลือประเทศในยามสงครามนั้นมีความเร่งด่วนมากกว่าการขยายอาณาเขตทางการทูต ดังนั้นการทูตในช่วงสงครามครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่สหรัฐอเมริกาและสหประชาชาติเป็นหลัก ตามบันทึกความทรงจำของเอกอัครราชทูตเกาหลีประจำสหรัฐฯ กล่าวว่า

> “หลังจากทำงานที่สถานทูตมาเป็นเวลาเกือบหนึ่งปีครึ่ง ขยายอาคารสถานทูต ปรับปรุงเจ้าหน้าที่และการดำเนินงานจนทุกอย่างเริ่มดีขึ้น ในช่วงเวลาที่ทุกอย่างเข้าที่ และข้าพเจ้ารู้สึกมั่นคงนั้น คืนวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1950 จู่ๆ นักข่าวจาก UPI ได้โทรศัพท์มาแจ้งข่าว และไม่นานนักก็มีโทรศัพท์ระหว่างประเทศจากประธานาธิบดีอีซึงมัน โดยแจ้งว่า ‘ทหารคอมมิวนิสต์เกาหลีกำลังนำรถถังบุกเข้ามา ขอให้รีบเร่งติดต่อรัฐบาลสหรัฐฯ และสหประชาชาติพร้อมทั้งเริ่มดำเนินการช่วยเหลือโดยด่วน’ เสียงของท่านประธานาธิบดีแสดงความตกใจอย่างมาก ข้าพเจ้าจึงรีบไปพบเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ และประธานาธิบดี เพื่อขอความช่วยเหลือทันที และเริ่มดำเนินการติดต่อกับสหประชาชาติ โดยไปพบกับตัวแทนจากประเทศพันธมิตรเพื่อขอร้องความช่วยเหลือ ข้าพเจ้าแทบไม่ได้หลับนอนเพื่อทำงานช่วยกู้ชาติ หลังจากหารืออย่างเคร่งเครียดกับเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ข้าพเจ้าได้ไปเข้าร่วมการประชุมฉุกเฉินของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในวันรุ่งขึ้น เพื่อแจ้งถึงสถานการณ์วิกฤติของเกาหลี ในตอนแรก การสื่อสารกับประเทศบ้านเกิดถูกตัดขาด ทำให้ข้าพเจ้าไม่สามารถรับคำสั่งใดๆ ได้เลย และไม่มีใครให้ปรึกษามาก

นัก ข้าพเจ้าต้องตัดสินใจดำเนินการตามสถานการณ์ในแต่ละวันด้วยดุลยพินิจของตนเอง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลสหรัฐฯ ข้าพเจ้าได้ติดต่อกับตัวแทนหลักของสหรัฐฯ ในสหประชาชาติอย่าง วอร์เรน ออสติน สมาชิกวุฒิสภา และที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ จอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส หลังจากการประชุมที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ซึ่งไม่มีตัวแทนจากโซเวียตเข้าร่วม ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการส่งทหารและความช่วยเหลือได้ตัดสินใจอย่างรวดเร็วและเป็นผลดีต่อเกาหลีอย่างยิ่ง”[11]

จากบันทึกจึงสันนิษฐานได้ว่า สงครามเกาหลีเป็นหมุดหมายสำคัญในการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการทูตของเกาหลีใต้อย่างไม่ต้องสงสัย กองกำลังสหประชาชาติตัดสินใจเข้าร่วมสงคราม ทำให้เกาหลีใต้สามารถป้องกันการรุกรานจากกองทัพคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือได้ และ 16 ประเทศที่เข้าร่วมสงครามได้กลายเป็นมิตรประเทศที่ร่วมสู้รบกับเกาหลีใต้ ซึ่งทำให้ทหารจากประเทศพันธมิตรกลายเป็นทรัพย์สินทางการทูตที่มีค่ามากสำหรับประเทศเกาหลีใต้ในเวทีระหว่างประเทศ หลังจากที่กองกำลังสหประชาชาติประสบความสำเร็จในปฏิบัติการยกพลขึ้นบกที่อินชอน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม กองทัพเกาหลีได้รุกข้ามเส้นขนานที่ 38 ทำให้วันนั้นถูกกำหนดให้เป็นวันกองทัพของเกาหลีใต้ กองทัพสหรัฐฯ ก็ได้รับคำสั่งอย่างเป็นทางการในวันที่ 4 ตุลาคม และกองพลที่ 1 ของสหรัฐฯ ได้เข้าสู่เมืองแกซอง (Kaesong) ในขณะนั้น สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้เรียกร้องให้เกาหลีเหนือลงนามยอมแพ้ แต่เมื่อเกาหลีเหนือปฏิเสธ ในวันที่ 7 ตุลาคม 1950 กองกำลังสหประชาชาติจึงเคลื่อนพลเข้าสู่ดินแดนเกาหลีเหนือโดยอาศัยมติสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลรวมชาติบนคาบสมุทรเกาหลี นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งคณะกรรมาธิการสหประชาชาติเพื่อการรวมชาติและการฟื้นฟูเกาหลี (UNCURK) ประกอบด้วยประเทศออสเตรเลีย ชิลี แคนาดา ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทยเข้าร่วมในปี 1951[12]

ภาพถ่าย *คณะผู้แทนของประเทศไทย นำโดยพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดิเทพย์พงษ์ เทวกุล(Prince Pridideby abongs Devakula) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นตัวแทนในคณะกรรมาธิการสหประชาชาติเพื่อการฟื้นฟูและการรวมชาติเกาหลี (UNCURK) คาดว่าถ่ายเมื่อปี 1951 ในภาพถ่าย เมื่อมาถึงที่สนามบินปูซาน โดยมีเด็กหญิงชาวเกาหลีมอบดอกไม้ให้กับคณะผู้แทน บุคคลในภาพดังนี้ (จากซ้ายไปขวาด้านหน้า) นายจิตติ สุจริตกุล ผู้แทนสำรองของประเทศไทยประจำ UNCURK, นายคัง ฮง กิ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และพระองค์เจ้าปรีดิเทพย์พงษ์ เทวกุล (ถือดอกไม้) [ไม่มีการระบุวันที่แน่ชัด]* ที่มา UN

การศึกษาความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้ ในช่วงสงครามเกาหลีดูเหมือนช่วงเวลาที่มีผู้สนใจศึกษามากที่สุด ได้กลายเป็นข้อจำกัดในการศึกษาที่หากผู้ศึกษามุ่งเน้นใช้หลักฐานจากฝ่ายเกาหลีใต้ ช่องว่างทางการทูต การแทรกแซงอำนาจระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาและอำนาจของกระทรวงการต่างประเทศของเกาหลีใต้ที่อ่อนแอ มีผลทำให้เอกสารชั้นต้นระหว่างประเทศไทย

[11] 운석기념회. (1967). 한알의 밀이 죽지 않고는, 카톨릭출판사, 38-39.

[12] United Nation, New Thai Delegation to UNCURK ที่มา https://media.un.org/photo เข้าถึงเมื่อ 26 กันยายน 2024

และเกาหลีใต้ และประเทศอื่นๆ ตกอยู่ภายใต้การอธิบายและการบันทึกจากเอกสารสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ปัจจุบันผู้ที่ศึกษาสงครามเกาหลีในเกาหลีใต้จึงเน้นใช้เอกสาร NARA [**National Archives and Records Administration**][13] เป็นข้อมูลหลักในการศึกษาเป็นสำคัญ ดังนั้นช่วงเวลาแห่งสงคราม เรามักจะเห็นงานที่อธิบายความสัมพันธ์ไทยและเกาหลีใต้ ที่ไม่สามารถหลุดออกจากความสัมพันธ์แบบสามเส้า ระหว่างไทย เกาหลีใต้และสหรัฐอเมริกาไปได้

การขยายอาณาเขตทางการทูตของรัฐบาลทหารเกาหลีใต้

เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม ปี 1961 เกิดการรัฐประหารในเกาหลีใต้ ทำให้รัฐบาลชางมยอน (Chang Myon)[14] ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดียุนโบซอน (Yun Bo-seon) ถูกโค่นล้ม และรัฐบาลของปาร์ค จองฮี (Park Chung-hee) เข้ามามีอำนาจแทน โดยปาร์ค จองฮี ครองอำนาจจนถึงปี 1979 ทั้งนี้ ช่วงระหว่างปี 1961 ถึง 1973 ถูกกำหนดให้เป็น "ยุคแห่งการเติบโต" ของเกาหลีใต้ โดยอ้างอิงถึงการประกาศนโยบายการทูตสันติภาพเพื่อการรวมชาติในวันที่ 23 มิถุนายน ปี 1973 [หรือเรียกว่าแถลงการณ์นโยบายการทูตเพื่อการรวมชาติอย่างสันติ 6·23/ 6·23 평화통일 외교정책 선언])[15] ส่วนช่วงครึ่งหลังของการบริหารของปาร์ค รวมถึงช่วงการปกครองของชอนดูฮวาน (Chun Doo-hwan) ในช่วงปี 1973 ถึง 1987 ได้ถูกเรียกว่า "ยุคแห่งการก้าวกระโดด" สาเหตุที่แบ่งช่วงเวลาเช่นนี้เป็นเพราะหลังจากการประกาศ 6·23 ประเทศเกาหลีใต้ได้ยุติการปฏิบัติตามหลักการฮัลชไตน์

---

[13] ในส่วนเอกสารของ NARA ทางเกาหลีมีการรวบรวมเอกสารไว้มากพอสมควรและสามารถเข้าถึงได้ผ่าน National Library of Korea

[14] รัฐบาลชั่วคราวของฮอจอง (Heo Jeong) ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปหลังการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นระบบรัฐสภา ซึ่งพรรคประชาธิปไตยชนะอย่างถล่มทลาย ต่อจากนั้น รัฐบาลของพรรคประชาธิปไตยที่นำโดยชางมยอน (Chang Myon) ก็ได้ก่อตั้งขึ้น โดยมียุนโบซอน (Yun Bo-seon) ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 2 แห่งเกาหลีใต้ และชางมยอนดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งนำประเทศเข้าสู่สาธารณรัฐที่ 2 รัฐบาลของชางมยอนได้พยายามดำเนินการปฏิรูปในแนวทางประชาธิปไตย และพยายามสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและสังคมผ่านการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี อย่างไรก็ตาม รัฐบาลชางมยอนต้องล่มสลายลงหลังจากการรัฐประหารโดยทหารเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม หลังจากดำเนินงานไปเพียง 9 เดือน รัฐบาลชางมยอนเองก็ไม่สามารถดำเนินนโยบายที่มีความเข้มแข็งได้ เนื่องจากการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มเก่ากับกลุ่มใหม่ในพรรคประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังไม่มีความเข้มแข็งในการลงโทษผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตการเลือกตั้งและการสะสมทรัพย์สินโดยมิชอบ นอกจากนี้ รัฐบาลยังเผชิญกับปัญหาในการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของประชาชน ซึ่งเกิดจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยและการล่มสลายของรัฐบาลเผด็จการ อีกทั้งยังขาดการสนับสนุนจากประชาชน เนื่องจากการตอบสนองที่ไม่เพียงพอต่อขบวนการรวมชาติ 정일준. (2020). 제 2 공화국 민주당 정권의 성립과 붕괴: 한미관계, 국가–시민사회관계, 그리고 민군관계를 중심으로. *공공사회연구*, *10*(3), 5–46.

[15] นโยบายการทูตเพื่อการรวมชาติอย่างสันติเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 1973 เป็นแถลงการณ์พิเศษที่ประกาศเกี่ยวกับนโยบายการทูตเพื่อการรวมชาติอย่างสันติ บนพื้นฐานของแถลงการณ์ร่วมระหว่างสองเกาหลีที่ประกาศเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 1972 เป็นการส่งเสริมบรรยากาศแห่งการปรองดองระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ โดยแถลงการณ์ฉบับนี้ประกอบไปด้วย 7 ข้อสาระสำคัญ เนื้อหาหลักคือ การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน และการยอมรับให้เกาหลีเหนือสามารถเข้าร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้โดยไม่คัดค้าน นอกจากนี้ เกาหลีใต้ยังประกาศยกเลิกหลักการที่ เคยไม่สร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสดงถึงการยอมรับการมีอยู่ของรัฐบาลเกาหลีเหนือในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เกาหลีเหนือได้วิพากษ์วิจารณ์แถลงการณ์นี้โดยระบุว่าเป็นการรับรองรัฐบาลสองแห่งบนคาบสมุทรเกาหลี ซึ่งเท่ากับเป็นการยืนยันการแบ่งแยกประเทศ เกาหลีเหนือจึงยุติการเจรจาทุกอย่างกับเกาหลีใต้หลังจากนั้น

(Hallstein Doctrine) ที่เคยปฏิเสธความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศที่มีความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ และเริ่มให้การยอมรับเกาหลีเหนือในฐานะประเทศที่มีตัวตน โดยมุ่งเน้นการเจรจาและความร่วมมือระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้มากขึ้น[16]

ก่อนที่จะมีการประกาศนโยบาย 6·23 เกาหลีใต้ไม่ได้ยอมรับการมีอยู่ของเกาหลีเหนือ โดยมองว่าเป็นดินแดนที่ต้องถูกปลดปล่อยจากการปกครองของคอมมิวนิสต์โดยเร็ว อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนแนวทางทางการทูตของเกาหลีใต้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ของสหรัฐฯ เริ่มพัฒนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1969 จีนเองเคยเข้าร่วมในสงครามเกาหลีและเป็นฝ่ายตรงข้ามกับเกาหลีใต้และสหรัฐฯ แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่เป็นมิตรระหว่างสหรัฐฯ และจีน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ทำให้เกาหลีใต้เองไม่สามารถพิจารณาจีนในฐานะศัตรูที่ต้องกำจัดได้อีกต่อไป นอกจากนี้ เกาหลีเหนือ มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีน ได้ขยายบทบาททางการทูต โดยเข้าร่วมองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น องค์การอนามัยโลก (WHO) และเปิดสำนักงานตัวแทนของสหประชาชาติที่นิวยอร์ก ในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์นี้ เกาหลีใต้ได้เริ่มให้การยอมรับการมีอยู่ของเกาหลีเหนือในปี 1972 ทำให้เกิดการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างสองประเทศเป็นครั้งแรกในรอบ 18 ปี หลังจากสงครามเกาหลีสิ้นสุดลง[17]

แม้ทศวรรษ 1960 เป็นยุคที่ยังคงมีความตึงเครียดจากสงครามเย็นระหว่างบล็อกตะวันออกและตะวันตก แต่ในขณะเดียวกัน หลายประเทศในเอเชียและแอฟริกาก็ได้รับเอกราชและเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ รัฐบาลของประธานาธิบดีปาร์คจึงขยายขอบเขตทางการทูตด้วยการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่น ส่งทหารไปร่วมในสงครามเวียดนาม ดึงดูดทุนและเทคโนโลยีจากประเทศพัฒนาแล้วอย่างเยอรมนีและญี่ปุ่น รวมถึงส่งเสริมการค้ากับประเทศต่าง ๆ

ด้านสหรัฐฯ พยายามผลักดันให้เกาหลีใต้ขยายความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับญี่ปุ่น ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย อย่างไรก็ตาม เมื่อความพยายามสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างเกาหลีใต้กับญี่ปุ่นยังไม่ประสบความสำเร็จ สหรัฐฯ จึงค่อยๆเปลี่ยนทิศทาง โดยสนับสนุนให้เกาหลีใต้หันมาเร่งสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทน จากข้อเสนอของ ปาร์ค แท-กยูน[18] ได้ชี้ให้เห็นว่าสหรัฐฯ หลังสงครามเกาหลีสิ้นสุด มีความท้าทายทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างมาก สิ่งที่สหรัฐฯ มุ่งหวังในขณะนั้น คือการสร้างสภาวะแห่งความร่วมมือและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสนับสนุนให้ประเทศในภูมิภาคนี้ได้รับเอกราชและพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งมากขึ้น หนึ่งในวิธีการที่สหรัฐฯ ใช้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้คือ การสนับสนุนกิจกรรมของคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (Economic and Social Commission For Asia And The Pacific หรือ ECAFE) มีการแต่งตั้งสำนักงานใหญ่ประจำอยู่ที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่:

---

[16] Se-Jin Kim(1971), The Politics of Military Revolution in Korea, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 111.

[17] 김도민. (2020). 1948-1968 년 남-북한의 '중립국' 외교, 서울대박사학위논문.

[18] 박태균. (2003). "1950 년대 미국의 대아시아 정책과 ECAFE." *국제-지역연구 12 권 2 호*. 25-35.

1. การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียที่ได้รับความเสียหายจากสงคราม
2. การส่งเสริมการดำเนินงานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียและตะวันออกไกล
3. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสถิติ เพื่อสนับสนุนการวิจัยและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในแต่ละประเทศ

ด้วยสถานการณ์นี้ รัฐบาลเกาหลีใต้จึงมุ่งขยายความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยซึ่งเป็นพันธมิตรที่เคยร่วมรบในสงครามเกาหลี การยกระดับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศนี้จึงเกิดขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่องในปี 1961[19] หลังจากการรัฐประหารของประธานาธิบดีปาร์ค โดยเกาหลีใต้ได้แต่งตั้ง พลเอกยู แจ-ฮยอง (You Jae-Hyong) ให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตเกาหลีใต้ประจำประเทศไทย ในขณะนั้น พลเอกยูดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพภาคที่ 1 ของกองทัพบกเกาหลีใต้ และเป็นเสนาธิการกองกำลังผสม ในขณะที่ฝ่ายไทยได้แต่งตั้งพลโทชาญ อังศุโชติ ให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็มประจำสาธารณรัฐเกาหลี โดยพลโทชาญมีบทบาทสำคัญในช่วงสงครามเกาหลี เคยเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการและเป็นหัวหน้าทหารที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนกองทัพไทยในการลงนามข้อตกลงสงบศึกในสงครามเกาหลี อีกทั้งยังเป็นนายทหารคนสนิทของจอมพล ถนอม กิตติขจร การยกระดับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและเกาหลีใต้ให้เป็นระดับเอกอัครราชทูตนี้ เกิดขึ้นภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยมี ดร.ถนัด คอมันตร์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในเวลานั้น นับเป็นก้าวสำคัญที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น[20]

ในเดือนมิถุนายน ปี 1961 เกาหลีใต้ได้สร้างประวัติศาสตร์ด้วยการเข้าร่วมการเจรจากับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นครั้งแรก โดยมีการประชุมสี่ประเทศร่วมกันที่กรุงมะนิลา มีวัตถุประสงค์ในการหารือเกี่ยวกับปัญหาการรุกรานของคอมมิวนิสต์ที่แพร่กระจายในภูมิภาค[21] รวมถึงสถานการณ์ในอินโดจีน ต่อมา ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เดินทางเยือนเกาหลีใต้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 13 กันยายน 1961 นับเป็นครั้งที่สองที่ผู้นำระดับสูงของไทยได้เยือนเกาหลีใต้ โดยการเยือนครั้งแรกเกิดขึ้นในปี 1955 เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคุณหญิงละเอียด ภริยา เดินทางเพื่อพบกับประธานาธิบดีรี ซึง-มัน แต่หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศก็ค่อยจะหยุดชะงักลงไป จนเกิดความขัดแย้งขึ้นเมื่อเกาหลีใต้ปฏิเสธการแต่งตั้งอัครราชทูต (ร่วม) กับกรุงโตเกียว ก่อนมีการยกระดับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศในปี 1958[22]

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษ 1960 นโยบายต่างประเทศและการพัฒนาเศรษฐกิจของสหรัฐฯ มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้ อีกทั้งนโยบายการขยายการทูตและสนับสนุนการค้าของรัฐบาลทหารปาร์ค ประกอบกับ

---

[19] KMFA , B-0006: 대사부임 – 태국 1961.

[20] Katesaraporn Hanklaeo. (2020). Thailand-South Korea relations: Friendship in The Cold war, *Journal of Korean Association of Thai studies 27 권 1 호*. 173-189.

[21] KMFA, C-0007-18: 친선사절단 아주 순방, 1960.2.18-3.11

[22] KMFA, C-0001: 국교수립 - 태국, 1958

ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ที่มีเข้าไปบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์นี้ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ดร.ถนัด สนับสนุนการรวมพลังของประเทศเล็ก ๆ เพื่อปกป้องและส่งเสริมผลประโยชน์ของตน การเยือนเกาหลีใต้ของ ดร.ถนัด จึงเป็นการแสดงเจตจำนงค์ที่ชัดเจนของรัฐบาลไทยในการฟื้นฟูความสัมพันธ์หลังจากสิ้นสุดสงครามเกาหลี โดยการลงนามในความตกลงทางการค้าระหว่างเกาหลีใต้และไทยฉบับแรก (한-태 무역협정) เมื่อวันที่ 15 กันยายน ปี 1961 ถือเป็นการสานต่อความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่อง ความตกลงทางการค้าฉบับนี้ประกอบด้วยข้อตกลงหลัก 3 ประการ ได้แก่ การให้สิทธิพิเศษทางการค้าอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสองประเทศตามหลักการโดยไม่เลือกปฏิบัติ การควบคุมการนำเข้าและส่งออก และการจัดการการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ภายใต้ข้อตกลงนี้ เกาหลีใต้ได้รับสิทธิในการส่งออกสินค้า 27 รายการไปยังไทย โดยมีโสมเป็นสินค้าหลัก ในขณะที่ไทยสามารถส่งออกสินค้า 12 รายการมายังเกาหลีใต้ โดยยางพาราดิบเป็นสินค้าหลัก[23]

การเยือนเกาหลีใต้ของ ดร.ถนัด คอมันตร์ ยังถือเป็นการขยายความสัมพันธ์ทางการทูตและเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการเยือนครั้งนี้ได้รับแรงผลักดันจากแผนการเดินทางเยือนเกาหลีใต้ของ ดีน รัศก์ [24] รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของสหรัฐฯ ในปีเดียวกัน ดีน รัศก์ มีจุดประสงค์เพื่อเจรจาเกี่ยวกับการสนับสนุนทางเศรษฐกิจและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปีของเกาหลีใต้ รวมถึงประเด็นด้านความมั่นคงในภูมิภาคและการเจรจายุติข้อพิพาทระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ดังนั้นการเจรจาระหว่างไทยและเกาหลีใต้ในการลงนามในข้อตกลงการค้าฉบับนี้ ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นสัญญาณของการเปิดการเจรจาทางการทูตอีกครั้ง หลังจากที่เคยถูกระงับในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์การค้าและนโยบายต่างประเทศที่ไม่สอดคล้องกันกับสหรัฐฯ และเกาหลีใต้[25]

สำหรับแผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการพัฒนาเกาหลีใต้นั้น สหรัฐฯ ได้แสดงความมั่นใจต่อนายพลปาร์ค ในประเด็นความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยให้คำมั่นในการสนับสนุนและช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ตลอดจนส่งเสริมแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี รวมถึงความช่วยเหลือด้านการทหาร นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังให้การสนับสนุนความพยายามของเกาหลีใต้ในการปรับปรุงความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น และจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการยุติข้อพิพาทระหว่างสองประเทศ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าภายใต้ข้อตกลงระหว่างเกาหลีใต้และสหรัฐฯ บทบาทของเกาหลีใต้ในฐานะพันธมิตรของสหรัฐฯ ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง แม้ว่านายพลปาร์คจะขึ้นสู่อำนาจด้วยการรัฐประหาร แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีใต้กับญี่ปุ่น และความพยายามของเกาหลีใต้ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจยังคงเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐฯ[26]

แม้ในช่วงปลายของรัฐบาลประธานาธิบดียุน โบซอน มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงทิศทางการทูตจากที่เคยพึ่งพาสหรัฐฯ เป็นหลัก มาสู่การสร้างความสัมพันธ์กับประเทศที่มีความเป็นกลาง โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียและแอฟริกา แต่ด้วยระยะเวลาการบริหารงานเพียง 9 เดือน จึงไม่สามารถสร้างผลสำเร็จที่เด่นชัดในด้านการทูต อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลทหารเข้ามาควบคุมอำนาจ

---

[23] NAK, J-16/1: 한-태국간의 무역협정

[24] NAK, C-9/28: Rush, Dean 미국 국무장관 방한, 1961.11.4-7

[25] สร้อยมุกข์ ยิ่งชัยยะกมล.(2544). “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1948-1957)”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[26] ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (ผู้เขียน), พรรณี ฉัตรพลรักษ์ ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (แปล). (2559). การเมืองระบบผู้ขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

หลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่าง ๆ ของเกาหลีใต้ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ปรากฏชัดในช่วง 3 ปีที่รัฐบาลทหารอยู่ในอำนาจ เกาหลีใต้ได้สร้างความสัมพันธ์กับ 6 ประเทศในปี 1961, 26 ประเทศในปี 1962 และอีก 7 ประเทศในปี 1963 รวมทั้งหมด 39 ระดับความสัมพันธ์การทูตของไทยก็พัฒนาเป็นเอกอัครราชทูตในปี 1961

การขยายตัวทางการทูตนี้เป็นผลมาจากความพยายามของรัฐบาลทหารที่ต้องการแสดงความชอบธรรมทางการเมืองในเวทีระหว่างประเทศ และเพื่อแข่งขันกับเกาหลีเหนือในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศใหม่ ๆ ที่เพิ่งได้รับเอกราชในเอเชียและแอฟริกา ประเทศเหล่านี้กลายเป็นสมาชิกใหม่ของสหประชาชาติ รัฐบาลเกาหลีใต้จึงมุ่งมั่นสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเหล่านี้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนในมติที่เกี่ยวข้องกับเกาหลีใต้ในสหประชาชาติ อีกทั้งยังเป็นการเร่งสร้างความสัมพันธ์ก่อนที่เกาหลีเหนือจะทำได้ อย่างไรก็ตาม หากประเทศเหล่านี้เปลี่ยนไปเป็นระบอบสังคมนิยมหรือสร้างความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ก็จะตัดความสัมพันธ์ตามหลักการฮัลชไตน์ (Hallstein Doctrine) ส่งผลให้ความสัมพันธ์กับมอริเตเนียยุติลงในปี 1964, คองโกในปี 1965 และเบนินในปี 1975 ยุติลง

อย่างไนก็ตาม แม้จะมีความพยายามอย่างมากในการขยายความสัมพันธ์ทางการทูต เกาหลีใต้ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ การเปิดสถานทูตประจำในประเทศเหล่านี้จึงทำได้ยากลำบาก และต้องอาศัยสถานทูตที่อยู่ในประเทศใกล้เคียงทำหน้าที่แทน ถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดเหล่านี้ ในปี 1958 เกาหลีใต้มีสถานทูตและสถานกงสุลเพียง 16 แห่งเท่านั้น แต่หลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม จำนวนสถานทูตและสถานกงสุลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในเดือนมีนาคม 1964 มีสถานทูต 33 แห่งและสถานทูตที่รับผิดชอบหลายประเทศอีก 36 แห่ง รวมทั้งหมด 69 แห่ง ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 4 เท่าภายในเวลาเพียง 6 ปี นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษ 1960 เกาหลีใต้ได้เพิ่มสถานทูตอีก 27 แห่ง ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่การขยายความสัมพันธ์ทางการทูตของเกาหลีใต้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศ

ส่งท้าย

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและเกาหลีใต้ในช่วงต้นทศวรรษ 1960 มีความเกี่ยวข้องอย่างแน่นแฟ้นกับบริบททางการเมืองของสงครามเย็นและการกำหนดนโยบายของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ไทยและเกาหลีใต้เริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับ "อุปทูต" เมื่อปี 1958 และยกระดับเป็น "เอกอัครราชทูต" ในปี 1961 ความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกขับเคลื่อนโดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางทหารและเศรษฐกิจที่ได้รับอิทธิพลจากสหรัฐฯ ส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างประเทศพันธมิตรในภูมิภาค ต่อมาในช่วงเวลาของสงคราม สงครามเกาหลี (1950-1953) เป็นหมุดหมายสำคัญที่ทำให้ไทยมีบทบาทในฐานะพันธมิตรที่ร่วมรบในกองกำลังสหประชาชาติ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่สำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ กลุ่มทหาร "พยัคน้อย" หรือ "Litter Tiger" จากกองทัพไทยที่เข้าร่วมการรบในสงคราม ถูกบันทึกถึงในประวัติศาสตร์การทหารของทั้งสองประเทศ อย่างไรก็ตาม เอกสารและหลักฐานที่บันทึกถึงความสัมพันธ์ในช่วงนี้มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ทางทูตและความร่วมมือยังคงเป็นปริศนาและไม่ได้รับการสำรวจอย่างเต็มที่ จนกระทั่งสิ้นสุดสงคราม เกาหลีใต้พยายามอย่างยิ่งในการขยายความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศในเอเชียตะวันออก

เฉียงใต้ รวมถึงไทย โดยมุ่งหวังสร้างพันธมิตรในภูมิภาคเพื่อรับมือกับสถานการณ์สงครามเย็น และสร้างความมั่นคงภายในประเทศ มีความเชื่อมโยงกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในภูมิภาค

แต่เป็นที่น่าเสียดาย ถึงแม้ว่าไทยและเกาหลีใต้จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตที่แน่นแฟ้นตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเกาหลีจนมาถึงปัจจุบัน แต่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมระยะเวลานี้กลับมีความจำกัดอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1950-1953 ซึ่งเป็นช่วงสงครามเกาหลี ที่ปรากฏเป็นช่องว่างสำคัญของข้อมูลและหลักฐานที่ยืนยันถึงการปฏิสัมพันธ์และมุมมองทางการทูตของทั้งสองประเทศ ความจำกัดนี้อาจเกิดจากข้อจำกัดในการรวบรวมและจัดเก็บเอกสารในช่วงสงครามของเกาหลีใต้ ที่อยู่ในภาวะที่ขาดเสถียรภาพทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมถึงการจัดเก็บเอกสารของไทยเกี่ยวกับสงครามเกาหลีที่มีอยู่เพียงเล็กน้อย และส่วนใหญ่เป็นเอกสารทางการเพียงเท่านั้น

อีกทั้งการเขียนประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้ควรจะพยายามขยายมุมมองและทบทวนข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มากขึ้น การศึกษาควรจะนำเสนอการวิจัยข้ามชาติ อาจครอบคลุมถึงเอกสารทางการจากประเทศที่มีบทบาทในสงครามเกาหลี เช่น สหรัฐฯ และสหประชาชาติ เพื่อนำเสนอภาพที่สมบูรณ์และหลากหลายมิติของความสัมพันธ์ การมุ่งเน้นในการศึกษาผลกระทบของสงครามเย็นที่มีต่อความสัมพันธ์ไทยเกาหลีใต้ จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยเปิดเผยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างตะวันออกและตะวันตก จะทำให้เราเข้าใจได้มากขึ้นถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศในยุคแห่งความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เกาหลีใต้

ศูนย์รวบรวมเอกสารต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศเกาหลีใต้

หนังสือ

ภาษาอังกฤษ

Cumings Bruce. (1981). Origins of the Korean War, Vol. 1: Liberation and the Emergence of Separate Regimes, 1945-1947 . Princeston .

Se-Jin Kim. (1971) . The Politics of Military Revolution in Korea, The University of North Carolina Press, Chapel Hill,

ภาษาเกาหลี

정병준 외. (2018). 한국현대사 1 해방과 분단 그리고 전쟁. 푸른역사

홍석률. (2012). *분단의 히스테리: 공개문서로 보는 미중관계와 한반도*. 창비.

운석기념회(1967), 한알의 밀이 죽지 않고는, 카톨릭출판사

ภาษาไทย

พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2016). การต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (ผู้เขียน), พรรณี ฉัตรพลรักษ์ ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (แปล). (2559).การเมืองระบบผู้ขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สุรางค์ศรี ตันเสียงสม. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1949-1999. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมการวิจัยในภูมิภาคเอเชียของมูลนิธิเกาหลีเพื่อการศึกษาขั้นสูง ณ จุฬาลงกรณ์

บทความและวิทยานิพนธ์

ภาษาเกาหลี

Kim, D. (1982). The German Formula and Its Relevance to Korean Unification. *국제정치논총, 22*, 305-325

김도민. (2020). 1948-1968 년 남-북한의 '중립국' 외교, 서울대박사학위논문.

박태균. (2003). "1950 년대 미국의 대아시아 정책과 ECAFE." *국제-지역연구 12 권 2 호*. 25-35.

정일준. (2020). 제 2 공화국 민주당 정권의 성립과 붕괴: 한미관계, 국가-시민사회관계, 그리고 민군관계를 중심으로. *공공사회연구*, *10*(3), 5-46.

안종철. (2010). 해방 전후 아더 번스 (Arthur C. Bunce) 의 활동과 미국의 대한정책. *미국사연구*, *31*, 139-167.

ภาษาไทย

เกษราภรณ์ หาญแกล้ว. (2018). “แนวคิดชาติ ศาสน์ กษัตริย์: ความเป็นไทยกับการเข้าร่วมสงครามเกาหลี”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Katesaraporn Hanklaeo. (2020). Thailand-South Korea relations: Friendship in The Cold war, *Journal of Korean Association of Thai studies 27 권 1 호*. 173-189

สร้อยมุกข์ ยิ่งชัยยะกมล.(2544). “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1948-1957)”. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรชัย ศิริไกรใ (2016). ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เกาหลี: จากสัมพันธมิตรทางการเมืองสู่หุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ. *Thai Journal of East Asian Studies*, *8*(1). Retrieved from https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/51346

ภาคผนวก

[ย่อสรุป] 한국과 태국 간 외교관계 수립(공사급 외교사절 교환) การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างเกาหลีใต้และไทย (การแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระดับอัครราชทูต)	
ภาษาเกาหลี	ภาษาไทย
1. **외교관계 수립에 관한 한·태 양국 입장** 한국: 태국의 6·25 참전과 지정학상 중요성(동남아시아의 교통 및 통신 중심지, SEATO 등 국제기구 최대 가입국 및 국제회의 주요 개최지, 최대 외국공관 상주국)으로 조속 체결 희망 - 대사급 외교사절 교환과 상주공관 설치를 희망하나 여의치 않을 경우 차선책으로 겸임 공관도 가능하나, 주일(태국)대사의 한국 겸임만은 당시 한·일 관계상 절대불가 입장 태국: 쿠데타 이후의 국내안정과 외교사절 파견을 위한 인력 및 예산 확보 후 체결 희망 - 공사급 외교사절 교환과 겸임공관 설치를 우선적으로 고려 2. **교섭 진행 및 결과** 우리측은 주로 주미, 주월, 주중화민국 대사관을 통하여 교섭하는 한편 한국통일부흥위원단(UNCURK) 태국대표로 근무한 바 있는 Debakula 공(왕자)에게도 협조 요청(외무장관 서한 발송) - 대통령은 한·태 외교관계 수립 관련, 우리측이 태국에 수차 요청한 바 있으므로 태국이 원하는	1. **จุดยืนของทั้งสองประเทศเกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต** เกาหลีใต้: เนื่องจากการที่ไทยเข้าร่วมสงครามเกาหลีและความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ (ไทยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการสื่อสารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, เป็นสมาชิกขององค์กรระหว่างประเทศหลายแห่ง เช่น SEATO และเป็นสถานที่จัดการประชุมระหว่างประเทศสำคัญ รวมถึงเป็นประเทศที่มีสถานทูตต่างชาติตั้งอยู่มากที่สุดในภูมิภาค) เกาหลีใต้จึงต้องการเร่งการสถาปนาความสัมพันธ์นี้ - เกาหลีใต้หวังที่จะแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระดับเอกอัครราชทูตและจัดตั้งสถานทูตถาวร แต่หากเป็นไปไม่ได้ เกาหลีใต้ก็ยอมรับการจัดตั้งสถานทูตที่มีหน้าที่หลายประเทศร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เกาหลีใต้ปฏิเสธการให้เอกอัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่นทำหน้าที่ในเกาหลีใต้เนื่องจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีและญี่ปุ่นในขณะนั้น ไทย: ไทยหวังจะสถาปนาความสัมพันธ์หลังจากสถานการณ์ในประเทศสงบลงหลังรัฐประหาร และหลังจากมีการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณเพื่อส่งผู้แทนทางการทูต - ไทยพิจารณาแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระดับอัครราชทูตและจัดตั้งสถานทูตที่มีหน้าที่หลายประเทศร่วมกันเป็นลำดับแรก 2. **ความคืบหน้าและผลของการเจรจา** ฝ่ายเกาหลีใต้ได้ทำการเจรจาผ่านสถานทูตในสหรัฐอเมริกา เวียดนาม และสาธารณรัฐจีน และได้ขอความร่วมมือจากเจ้าชาย Debakula ผู้เคยทำงานเป็นตัวแทนไทยในคณะกรรมาธิการสหประชาชาติด้านการรวมและฟื้นฟูเกาหลี (UNCURK) (โดยได้ส่งจดหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) - ประธานาธิบดีเกาหลีใต้สั่งการให้เอกอัครราชทูตเกาหลีใต้ประจำเวียดนามหยุดกดดันไทย เนื่องจากเกาหลีใต้ได้ร้องขอหลาย

대로 하도록 태국에 더 이상 압박을 가하지 말 것을 주월 대사에 지시(1958.7.21) 태국 정부는 한국과 외교관계 수립의사 표명(1958.8.20. 주미대사 보고) – 공사급 외교사절 교환과 주대만 태국대사를 주한 공사로 내정 – 외교관계 수립에 관한 대외 공동발표 시기 합의 희망 표명 한국 정부는 태국의 상기 입장 관련 한국에 대사대리 파견 등 상주공관 설치여부 확인 – 태국은 주한 상주 공관을 설치하지 않고 겸임 공관 유지 희망 한·태 양국은 양국간 외교관계 수립과 공사급 외교사절 교환 합의내용을 1958.10.1. 동시 발표 (공동성명서) 한국 정부는 주월남 최덕신 대사를 주태국 특명전권공사로 내정 통보(1958.11.25.자 대통령의 주월대사 앞 통지) 3. **기타 내용** 태국 정부의 외교관계 수립 합의 관련, 외무부의 주태 대사 임명 및 상주공관 설치 건의안 한·태 수교 관련 주미, 주월, 주중 대사의 건의 및 보고서 등	ครั้งแล้วเกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต และให้เป็นไปตามที่ไทยต้องการ (21 กรกฎาคม 1958) รัฐบาลไทยแสดงความต้องการที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีใต้ (รายงานจากเอกอัครราชทูตประจำสหรัฐอเมริกา วันที่ 20 สิงหาคม 1958) - ตกลงที่จะแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระดับอัครราชทูต และกำหนดให้เอกอัครราชทูตไทยประจำไต้หวันเป็นผู้แทนทางการทูตประจำเกาหลีใต้ด้วย - ไทยแสดงความต้องการในการตกลงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการประกาศการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตร่วมกัน รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ยืนยันการส่งผู้แทนทางการทูตไปไทย แต่ไทยต้องการคงสถานทูตที่มีหน้าที่หลายประเทศร่วมกันโดยไม่จัดตั้งสถานทูตประจำในเกาหลีใต้ ทั้งสองประเทศได้ประกาศการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตและการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระดับอัครราชทูตพร้อมกันในวันที่ 1 ตุลาคม 1958 (คำแถลงร่วม) รัฐบาลเกาหลีใต้ได้แจ้งการแต่งตั้งเอกอัครราชทูตประจำเวียดนามให้เป็นอัครราชทูตพิเศษไปประจำประเทศไทยในวันที่ 25 พฤศจิกายน 1958 3. **เนื้อหาเพิ่มเติม** เกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต รัฐบาลไทยได้เสนอให้มีการแต่งตั้งเอกอัครราชทูตประจำเกาหลีใต้และจัดตั้งสถานทูตถาวร เอกสารและรายงานเกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเกาหลีใต้จากเอกอัครราชทูตประจำสหรัฐอเมริกา เวียดนาม และสาธารณรัฐจีน

รายการเอกสาร 1957 – 1970

NO	ชื่อเอกสาร (ภาษาไทย)	ชื่อเอกสาร (ภาษาเกาหลี)	ปี
1	국교수립- 태국 (공사급)	การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต - ประเทศไทย (ระดับอุปทูต)	1957 -1959
2	대사부임 – 태국	การเข้ารับตำแหน่งเอกอัครราชทูต - ประเทศไทย	1959
3	대사파견 – 태국	การส่งเอกอัครราชทูต - ประเทศไทย	1959
4	한·태국간의 무역협정	ข้อตกลงทางการค้าระหว่างเกาหลีใต้และประเทศไทย	1961
5	한·태국간의 무역관전시품 면세통관에 관한 협정	ข้อตกลงเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้านิทรรศการการค้าระหว่างเกาหลี-ไทย แบบปลอดภาษี	1963
6	주한태국군 철수검토	การพิจารณาการถอนทหารไทยออกจากเกาหลีใต้	1963-1964
7	Thanat Khoman 태국 외무장관 방한, 1964.11.24-26	ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เยือนเกาหลีใต้ ระหว่างวันที่ 24-26 พฤศจิกายน 1964	1964
8	Thanat Khoman 태국 외무장관 방한, 1961.9.13-15	ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เยือนเกาหลีใต้ ระหว่างวันที่ 13-15 กันยายน 1961	1961
9	최덕신 외무부장관 독일 및 태국 방문, 1962.11.6-9	การเยือนเยอรมนีและประเทศไทยของรัฐมนตรีฯการต่างประเทศ ชเวด็อกชิน วันที่ 6-9 พฤศจิกายน 1962	1962
10	노신영 주태국참사관 라오스 출장	โนชินยอง ที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย เดินทางไปปฏิบัติงานที่ลาว	1963 ~1964
11	Angsusingha, Pakorn 태국 개발성 차관 방한, 1967.5.3-10	อัปกรณ์ มงคสุสิงห์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งประเทศไทย เยือนเกาหลีใต้ วันที่ 3-10 พฤษภาคม 1967	1966 ~1967
12	한·태국간의 [외교관등에 관한] 사증면제 및 사증수수료 면제에 관한 협정	ความตกลงระหว่างเกาหลีและไทยว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตรา (วีซ่า) และค่าธรรมเนียมการตรวจลงตราสำหรับนักการทูต	1962 ~1967
13	Thanom, Kittiachorn 태국 수상 방한, 1967.4.2-5	การเดินทางเยือนเกาหลีใต้ของถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีไทย วันที่ 2-5 เมษายน 1967	1967

14	정일권 국무총리 태국 방문, 1967.9.4-7	การเยือนประเทศไทยของนายกรัฐมนตรีจองอิลกวอน วันที่ 4-7 กันยายน 1967	1967
15	태국 정세보고	รายงานสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทย	1968
16	한 · 태국간의 우호통상항해조약 체결교섭	การเจรจาจัดทำสนธิสัญญามิตรภาพ การพาณิชย์ และการเดินเรือระหว่างเกาหลีและไทย	1968
17	한 · 태국간의 각자의 영역간 및 그 이원의 항공업무를 위한 협정. 전 2 권	ข้อตกลงว่าด้วยการดำเนินงานด้านการบินระหว่างเกาหลีและไทย ในแต่ละพื้นที่และระหว่างสองประเทศ รวม 2 ฉบับ	1966 ~1968
18	Khoman, Thanat 태국 외무장관 방한, 1968.6.16-21	การเยือนเกาหลีของถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย วันที่ 16-21 มิถุนายน 1968	1968
19	Bunchana Atthakor 태국경제성장관 방한, 1969.10.15-18	การเยือนเกาหลีของบุญชนะ อัตถากร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจของไทย วันที่ 15-18 ตุลาคม 1969	1967 ~1970
20	태국주둔 미국 철수	การถอนกองกำลังสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย	1969
21	Bhumibol, Adulyadej 태국 국왕 방한 초청계획	แผนการเชิญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช กษัตริย์แห่งประเทศไทย เสด็จเยือนเกาหลี	1967 ~1970
22	77 그룹 아시아지역 각료회의, 제 2 차. Bangkok(태국) 1971.9.28-10.7	การประชุมระดับรัฐมนตรีกลุ่ม 77 ภูมิภาคเอเชีย ครั้งที่ 2 ที่กรุงเทพฯ (ประเทศไทย) วันที่ 28 กันยายน - 7 ตุลาคม 1971	1971

การแปลหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้ากับความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สงครามเย็นยุคต้นและไทย

ผู้ช่วยศาตราจารย์ ชัยพร พยาครุฑ

วิทยาลัยนานาชาติปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

สงครามเย็นมีความสำคัญต่อโลกและเอเชียอย่างยิ่ง การที่สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตขยายอิทธิพลของตนเข้าไปในหลายพื้นที่ ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองภายในของชาติต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในเอเชียที่ได้กลายเป็นสนามรบเพื่อการชิงอำนาจทางความมั่นคงและทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจ เช่น สงครามเกาหลีและสงครามเวียดนาม การเกิดขึ้นและแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน เวียดนามและเกาหลีเหนือคือแรงของการต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ขณะที่สหรัฐฯ ก็รวมกลุ่มผนึกกำลังกับประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไทย ฟิลิปปินส์ ฯลฯ เป็นพันธมิตรสกัดกั้นการแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ มรดกแห่งความขัดแย้งที่ยังหลงเหลืออยู่จากสงครามเย็นที่ยังคงเป็นประจักษ์พยานในปัจจุบันก็คือความตึงเครียดในคาบสมุทรเกาหลีและช่องแคบไต้หวัน

จีนเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์สงครามเย็น โดยเฉพาะในบริบทของเอเชียและการเมืองโลก ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปี ค.ศ. 1949 ที่นำไปสู่การก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจในเอเชีย การดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีนในยุคต้นสงครามเย็นที่เห็นได้เด่นชัดคือการผนึกกำลังเป็นพันธมิตรกับสหภาพโซเวียตผ่านการลงนามความร่วมมือในปี ค.ศ. 1950 นอกจากนั้น จีนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในสงครามเกาหลี (1950-1953) โดยส่งทหารอาสาสมัครเข้าสนับสนุนเกาหลีเหนือเพื่อต่อสู้กับสหรัฐฯ และพันธมิตร กระทั่งช่วงปลายทศวรรษ 1950 ความแตกหักระหว่างจีนกับโซเวียตได้เปิดโอกาสให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้วความสัมพันธ์ของมหาอำนาจแบบใหม่ ซึ่งจะเห็นได้จากการเยือนจีนของประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันในปี ค.ศ. 1972 และการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐฯ ตลอดจนการสถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีน ในปี ค.ศ. 1975

บทบาทของจีนในสงครามเย็นแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคนั้น การศึกษาเอกสารจีนอาจช่วยให้การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์สงครามเย็นในระดับภูมิภาคและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนเกี่ยวข้องกับสงครามเย็นของจีนมีความชัดเจนและรอบด้านมากขึ้น ผู้เขียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในโครงการวิจัย “70 ปี ไทยกับสงครามเกาหลี: มุมมองจากเอกสารหอจดหมายเหตุต่างประเทศ เกาหลี จีน

ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย” ในปี พ.ศ. 2563[1] โดยรับผิดชอบศึกษาเอกสารจีนที่เกี่ยวข้องกับสงครามเกาหลีในช่วงต้นของสงครามเย็น พบว่า เอกสารจากหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้า (人民日报) หรือ People's Daily สามารถสะท้อนทัศนคติของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่มีต่อความขัดแย้งบนคาบสมุทรเกาหลีได้เป็นอย่างดี ประกอบกับได้รับโอกาสให้คัดเลือกและนำเอกสารเหล่านั้นมาแปลเป็นภาษาไทย เพื่อการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของสงครามเกาหลีและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนะของจีนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย โดยตั้งเป้าหมายว่า การแปลเอกสารชั้นต้นเหล่านี้จะทำให้ภาพประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจกับภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

บทความนี้จะได้นำเสนอความสำคัญของหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าในส่วนแรกเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในฐานะกระบอกเสียงหรือความเป็นตัวแทนของพรรคคอมมิวนิสต์ จากนั้นจะนำเสนอบทบาทและทัศนคติที่สำคัญของจีนต่อสงครามเย็นในยุคต้นจากเนื้อหาในหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้า 3 ประการ ประกอบด้วย การบอกเล่าปฏิบัติการของจีนในสงครามเกาหลี การสะท้อนมุมมองของจีนต่อมหาอำนาจ และการผลักดันขบวนการชาตินิยมของจีน ในส่วนสุดท้ายของบทความคือการพบโดยบังเอิญว่า เอกสารดังกล่าวได้มีการกล่าวถึงบทบาทของไทยในยุคสงครามเย็นและทัศนคติของจีนต่อบทบาทดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอในส่วนสุดท้ายตามลำดับ

1. หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าในฐานะกระบอกเสียงของรัฐบาลจีน

หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1948 ในมณฑลเหอเป่ย ก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน แรกเริ่มถือเป็นหนังสือพิมพ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในภาคเหนือ หลังจากพรรคคอมมิวนิสต์ยึดครองปักกิ่งได้แล้วที่ทำการของหนังสือพิมพ์ก็ถูกย้ายไปยังกรุงปักกิ่งในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1949 และมีบทบาทกลายเป็นหนังสือพิมพ์หลักของพรรคคอมมิวนิสต์จีนทั่วประเทศ[2]

---

[1] โปรดดู ชัยพร พยาครุฑ. (2563). มหาอำนาจกับขบวนการชาตินิยมจีนในยุคสงครามเกาหลี. ใน พลเอกหญิง ศ. เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (บ.ก.), *70 ปี ไทยกับสงครามเกาหลี: มุมมองจากเอกสารหอจดหมายเหตุต่างประเทศ เกาหลี จีน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย* (น.59-96). นครนายก: โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.

[2] 人民日报是中国共产党中央委员会机关报. *人民网*. (2022, May). http://www.people.com.cn/GB/50142/104580/index.html

ในยุคเหมาเจ๋อตง หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่นโยบายและอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ มีบทบาทสำคัญในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม (ค.ศ. 1966-1976) ในการเผยแพร่อุดมการณ์ของเหมา อย่างไรก็ตามในระบบการสืบค้นพบว่า ไม่สามารถเข้าถึงเอกสารดังกล่าวในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมได้ กระทั่งการพัฒนาในยุคปฏิรูปเปิดประเทศหลังปี ค.ศ. 1978 เนื้อหาที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น สะท้อนนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศของเติ้งเสี่ยวผิง โดยเริ่มมีการรายงานข่าวเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล โดยเปิดตัวเว็บไซต์ภาษาจีนในปี 1997 และขยายไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์และโซเชียลมีเดียต่าง ๆ กระนั้นก็ตามหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าก็ยังทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงหลักของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและมีอิทธิพลในการกำหนดวาระข่าวสารและความคิดเห็นสาธารณะในประเทศจีน

เหรินหมินรื่อเป้าไม่เพียงแต่เป็นหนังสือพิมพ์ แต่ยังเป็นสถาบันทางการเมืองและวัฒนธรรมที่สำคัญของจีน สื่อสิ่งพิมพ์จากหนังสือพิมพ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางการเมืองและสังคมของประเทศตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ด้วยสถานะความเป็นตัวแทนเสียงจากรัฐบาลจีนโดยเฉพาะด้านการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่งผลให้สื่ออื่น ๆ ในประเทศจีนต้องคัดลอกข่าวสำคัญจากเหรินหมินรื่อเป้าเพื่อไปนำเสนอต่อ[3] โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบรรณาธิการและบทความสำคัญในหนังสือพิมพ์ มักถูกใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการศึกษานโยบายของจีนอย่างสม่ำเสมอ

2. บทบาทและทัศนคติที่สำคัญของจีนต่อสงครามเย็นยุคต้น

2.1 ปฏิบัติการของจีนในสงครามเกาหลี

ในช่วงแรกของสงครามเย็น เหรินหมินรื่อเป้าได้สะท้อนให้เห็นความไร้สมรรถภาพของทหารสหรัฐฯ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในช่วงที่สหรัฐฯ และกองทัพเกาหลีใต้ตัดสินใจถอนตัวจากเมืองซูวอนไปยังเมืองแทจอน ในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 1950 โดยระบุว่าทหารสหรัฐฯ ล่าถอยเมื่อได้ยินเสียงปืนใหญ่จากฝ่ายเหนือ โดยต้องรีบทำลายเอกสารสำคัญและยุทโธปกรณ์ที่ไม่สามารถนำติดตัวไปด้วยได้ แผนการล่าถอยนั้นฉุกละหุกเมื่อนายพลจัตวาเชิร์ช (John H. Church) ของสหรัฐฯ ได้รับทราบแผนการล่าถอยและเห็นเจ้าหน้าที่ของตนเผาอุปกรณ์และเอกสารสำคัญ กองกำลังราว 300 นายต้องขึ้นรถบรรทุกและรถจี๊ปประมาณ 50 คันเพื่อเดินทางไปแทจอนในเวลาที่จำกัดภายใต้สภาพอากาศอันเลวร้ายเป็นเวลานานถึง 8 ชั่วโมง เหรินหมินรื่อเป้ารายงานละเอียดถี่ถ้วนถึงระดับเหตุการณ์ระหว่างการล่าถอยว่า “จ่ามิลเลอร์ขาหักขณะกระโดดขึ้นรถจี๊ป ส่วนจ่าอารูด

[3] 李黎.冷战时期中国媒体上的美国形象——以《人民日报》为例[J].*当代世界社会主义问题*,2013(01): 116-127.DOI:10.16012/j.cnki.88375471.2013.01.003.

บังคับพวงมาลัยรถจี๊ปจนหลับและทำให้รถตกคูน้ำ”[4] การรายงานความกะปลกกะเปลี้ยของทหารสหรัฐฯ ดังกล่าวเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ประชาชนจีนว่า สหรัฐฯ มิได้น่ากลัวอย่างที่หลายคนคาดการณ์ไว้

ขณะที่รายงานความไม่เป็นมืออาชีพของสหรัฐฯ เหรินหมินรื่อเป้าก็รายงานความเหนือชั้นของทหารจีนว่า ทหารอาสาสมัครประชาชนจีนมุ่งมั่นเข้าร่วมสงครามเพื่อปกป้องมาตุภูมิและช่วยเหลือเกาหลีเหนือ โดยเดินทัพอย่างอดทนและกล้าหาญ บุกป่า ฝ่าดง ลุยน้ำ ตั้งค่ายท่ามกลางความยากลำบาก ทหารมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและช่วยเหลือกันในทุกสถานการณ์ มีความชาญฉลาดในการใช้ภูมิประเทศในการป้องกันและซ่อนตัว และยังสร้างกำบังสำหรับม้า ปืนใหญ่ และรถขนสัมภาระ ทำให้สามารถรักษากำลังไว้เพื่อการสู้รบต่อไป หน่วยปืนใหญ่ของกองกำลังอาสาสมัครได้แสดงความกล้าหาญและความชำนาญในหลายสมรภูมิ เช่น การรบที่แม่น้ำหลินจินและเขาอวิ๋นซาน ทหารปืนใหญ่ได้ยิงปืนเข้าใส่บังเกอร์และป้อมปราการของศัตรู ทำให้ข้าศึกต้องล่าถอย ในการต่อสู้กับกองกำลังสหรัฐฯ หน่วยปืนใหญ่ก็สามารถทำลายยานพาหนะ รถถัง และเครื่องบินของศัตรูได้ แม้ต้องเผชิญกับการโจมตีทางอากาศอย่างหนักหน่วง ทหารจีนก็ยังต่อสู้อย่างกล้าหาญแม้เพื่อนร่วมกองทัพจะบาดเจ็บหรือเสียชีวิตไปแล้ว[5] สื่อจีนฉายภาพให้เห็นว่า ความกล้าหาญ ความเสียสละ ความชาญฉลาด ความอดทน ความรักชาติเป็นคุณสมบัติของทหารจีนที่ทหารสหรัฐฯ ไม่มี

ดังนั้นเมื่อบรรยายถึงการโรมรันระหว่างกองกำลังอาสาสมัครประชาชนจีนและเกาหลีเหนือกับกองทัพสหรัฐฯ และกองทัพอี ซึง-มันจากเกาหลีใต้ จีนก็แสดงให้เห็นถึงความฉลาดในการรบของฝั่งตนแม้จีนจะเป็นฝ่ายถอยหนีก็ตาม เช่นเมื่อวันที่ 14 มกราคม ค.ศ. 1951 ที่กองทัพประชาชนเกาหลีเหนือและกองกำลังของจีนตัดสินใจถอนตัวออกจากโซล เพราะกองทัพอเมริกันและกองทัพอี ซึง-มันรุกขึ้นมาอย่างหนักหน่วง หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าอธิบายว่า การถอยหนีนั้นก็เพื่อเป็นการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการต่อสู้กับศัตรูในอนาคต กระทั่งวันที่ 25 มกราคม กองทัพสหรัฐฯ ซึ่งมีกำลังพลและอาวุธที่เหนือกว่าได้บุกโซลอีกครั้งด้วยกำลังทหาร 230,000 นาย พร้อมอาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมาก หวังว่าจะยึดโซลได้อย่างรวดเร็วและรุกข้ามเส้นละติจูดที่ 38 องศาเหนือ กองกำลังอาสาสมัครประชาชนจีนและกองทัพเกาหลีเหนือต่อต้านอย่างสุดกำลัง ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของสหรัฐฯ ล่าช้าและสูญเสียกำลังพลกว่า 30,000 นายในช่วงเวลา 40 วัน จีนเรียกสิ่งนี้ว่า “กลยุทธการถอยเพื่อโจมตีใหม่” สิ่งที่น่าสนใจก็คือ แม้สหรัฐฯ สามารถยึดโซลได้แล้ว แต่จีนก็อธิบายว่าการครอบครองโซลของสหรัฐฯ ไม่มีผลกระทบต่อสถานการณ์สงคราม เพราะโซลเป็นเมืองร้างและการยึดครองเพียงเมืองเดียวไม่ได้มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์หรือการเมืองแต่อย่างใด แม้แต่ผู้นำกองทัพสหรัฐฯ อย่าง

[4] 新华社:《朝鲜人民军声势浩大 美伪军总部乱作一团 连夜自水原狼狈逃奔大田》,《人民日报》, 1950 年, 7 月 5 日。
[5] 李伟:《人民志愿军英勇的炮兵们》,《人民日报》, 1951 年 3 月 8 日。

ดักลาส แมกอาเธอร์ก็ยอมรับว่า การยึดโซลไม่มีความหมายเชิงยุทธศาสตร์และเป็นการเสี่ยงต่อการสร้างประโยชน์ทางการทหารให้กับศัตรูมากกว่า หนังสือพิมพ์จีนอธิบายต่อว่า การยึดครองโซลครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าสงครามเกาหลีเป็นสงครามที่ยืดเยื้อ ดังนั้นกองทัพจีนและเกาหลีเหนือจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการทำลายศัตรูในอนาคต[6]

ความเหนือกว่าของจีนยังถูกบรรยายผ่านการรบทางอากาศกับกองทัพอากาศสหรัฐฯ ในช่วงวันที่ 25 ตุลาคม - 25 สิงหาคม ค.ศ. 1951 ด้วย ในช่วงเวลา 10 เดือนดังกล่าว สถิติที่จีนอ้างได้ระบุความเสียหายของกองทัพอากาศสหรัฐฯ ไว้ว่า กองทัพเกาหลีเหนือและจีนสามารถยิงเครื่องบินของสหรัฐฯ และอังกฤษซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสหรัฐฯ ตกไปถึง 1,482 ลำ โดยตกในแผ่นดินใหญ่จำนวน 1,070 ลำ และเสียหายอีก 412 ลำ หากนับเพียงเครื่องบินของสหรัฐฯ ที่ถูกยิงตกบนแผ่นดินใหญ่เพียงอย่างเดียว ก็เทียบได้กับกองอากาศยานขนาดใหญ่จำนวน 14 กอง (หนึ่งกองประกอบด้วยเครื่องบินขับไล่ 75 ลำ) กำลังทหารในเครื่องบินเหล่านี้ส่วนใหญ่เสียชีวิตหรือถูกจับเป็นเชลยศึก จีนชี้ว่า การสูญเสียเครื่องบินและบุคลากรนี้เป็นการทำลายความมั่นใจของสหรัฐฯ ซึ่งคุยโวถึงความเหนือกว่าทางอากาศของตน อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ก็ต้องตื่นตระหนกกับความสามารถในการยิงของกองทัพเกาหลีเหนือและจีน เหรินหมินรื่อเป้ายกเอาบทความใน “นิตยสารไทม์” ของสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคมที่ระบุว่า เครื่องบินของ “กองกำลังสหประชาชาติ” ถูกกองทัพเกาหลีเหนือและจีนยิงตกเฉลี่ย 3-5 ลำต่อวัน[7] มาเป็นเครื่องยืนยันอีกชั้นหนึ่งถึงความสามารถในการยิงเครื่องบินของฝ่ายจีน

การรายงานข่าวของเหรินหมินรื่อเป้าต่อประเด็นความสามารถของทหารจีนที่เหนือชั้นกว่าทหารสหรัฐฯ ในสงครามเกาหลียังคงมีเรื่อยมาจนกระทั่งสงครามเกาหลีสิ้นสุดลง และมีการถอนกองกำลังทหารอาสาสมัครประชาชนจีนออกจากเกาหลีเหนือในปี ค.ศ. 1958 เหมาเจ๋อตงได้รับจดหมายจากคิมอิลซ็องในวันที่ 16 และ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1957 ซึ่งเสนอเรื่องการถอนกองกำลังอาสาสมัครประชาชนจีนออกจากเกาหลีเหนือ เหมาเจ๋อตงได้ศึกษาข้อเสนออย่างละเอียดและเห็นว่าควรให้รัฐบาลเกาหลีเหนือเป็นฝ่ายขอให้ถอนทหารต่างชาติก่อน แล้วจีนจึงค่อยตอบสนอง เหมาเจ๋อตงแนะนำว่าให้ดำเนินการตามข้อเสนอในจดหมายลงวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1957 ว่า ให้เกาหลีเหนือออกแถลงการณ์ขอถอนกองกำลังสหประชาชาติและกองกำลังอาสาสมัครประชาชนจีนออกจากเกาหลีพร้อมกัน ให้เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้เจรจาบนพื้นฐานของความเท่าเทียมเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และหลังจากการถอนทหาร ให้จัดการเลือกตั้งทั่วเกาหลี

[6] 操良:《怎样认识朝鲜战局》,《人民日报》, 1951 年 3 月 22 日。
[7] 新华社:《中朝人民军队并肩作战十个月来　击落击伤敌机千四百余架　狂吹"空中优势"的美侵略者遭重大打击》,《人民日报》, 1951 年 9 月 8 日。

ภายใต้การดูแลของประเทศที่เป็นกลาง หลังจากที่เกาหลีเหนือออกแถลงการณ์แล้ว จีนจะออกแถลงการณ์สนับสนุนข้อเสนอและเปิดให้มีการปรึกษาเรื่องการแบ่งและการกำหนดเวลาถอนทหาร นอกจากนี้ รัฐบาลโซเวียตก็จะออกแถลงการณ์สนับสนุนด้วยเช่นกัน โจวเอินไหลผู้นำของจีนได้เดินทางเยือนเกาหลีเหนือในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ 1958 จีนและเกาหลีเหนือได้ประกาศร่วมกันว่า กองกำลังอาสาสมัครประชาชนจีนจะถอนตัวออกจากเกาหลีเหนือก่อนสิ้นปี 1958 เพื่อบรรเทาความตึงเครียด[8] ที่น่าสนใจก็คือ แม้จะมีประกาศว่าทหารจีนเดินทางกลับเสร็จสิ้นแล้วในวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1958 แต่ตัวแทนของกองกำลังอาสาสมัครประชาชนจีนบางส่วนที่ยังคงอยู่ในคณะกรรมการสงบศึกทางทหารของเกาหลีเหนือ จะยังคงทำงานร่วมกับประชาชนเกาหลีเหนือ เพื่อดูแลการดำเนินการเจรจาสงบศึกต่อไป[9]

เหรินหมินรื่อเป้ารายงานการเดินทางกลับของกองทัพอาสาสมัครประชาชนจีนจากเมืองอันตง (ปัจจุบันคือตานตง เป็นเมืองชายแดนจีน-เกาหลีเหนือ) สู่มาตุภูมิ ว่ามีประชาชนกว่า 2,000 คนจากทุกสาขาอาชีพมาร่วมส่งพวกเขาด้วยความอบอุ่น สื่อจีนรายงานว่า ชาวเมืองอันตงได้จัดการประชุมสัมมนามากกว่า 200 ครั้ง เพื่อรายงานความก้าวหน้าของนโยบายก้าวกระโดดไกล (Great Leap Forward) ให้กับกองทัพจีนได้รับฟัง รวมทั้งเขียนจดหมายปลอบใจทหารจีนมากกว่า 15,000 ฉบับ ขณะเดียวกันทหารจีนที่เดินทางกลับมายังมาตุภูมิก็ได้มอบของขวัญแห่งชัยชนะที่นำกลับมาจากเกาหลีหลายพันชิ้นให้กับชาวอันตง[10] ความอบอุ่นจากการต้อนรับของชาวอันตงและมิตรภาพจากทหารนั้นถูกรายงานอย่างน่าซาบซึ้ง

2.2 มุมมองของจีนต่อมหาอำนาจ

จีนแสดงความคิดเห็นต่อสองมหาอำนาจตั้งแต่คณะกรรมาธิการร่วมโซเวียต-สหรัฐฯ เริ่มการประชุมครั้งแรก เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1946 ที่กรุงโซล การประชุมนี้อิงจากการตัดสินใจของรัฐมนตรีต่างประเทศสามฝ่าย โดยมีเป้าหมายเร่งจัดตั้งรัฐบาลประชาชนเกาหลีชั่วคราวให้เร็วที่สุด โดยคณะกรรมาธิการฯ ได้หารือกับพรรคประชาธิปไตยเกาหลีและองค์กรทางสังคมแต่ละฝ่ายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยในการประชุมครั้งแรกนั้น ผู้แทนโซเวียตและสหรัฐฯ แสดงความคิดเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับเงื่อนไขการหารือกับพรรคประชาธิปไตยเกาหลี องค์กรทางสังคมและรัฐบาลชั่วคราว เมื่อเกาหลีไม่สามารถรวมกันได้สำเร็จ จีนก็ประณามสหรัฐฯ ว่าเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำลายข้อตกลงจากการประชุมมอสโก[11] กล่าวคือสงครามเกาหลี

[8] 毛泽东:《关于中国人民志愿军撤出朝鲜问题（一九五八年一月二十四日）》,《人民网》, 来源: 中央档案馆保存的原件刊印, 1958 年 1 月 26 日。
[9] 《1953 年 8 月 14 日，朝鲜人民军最高司令部和中国人民志愿军司令部发表战绩公报》,《人民网》, 2010 年 6 月 22 日。
[10] 新华社:《志愿军全部返回祖国各地》,《人民日报》, 1958 年 10 月 28 日。
[11] 新华社:《美方破坏莫斯科决议　朝鲜美苏委会流产》,《人民日报》, 1946 年 5 月 24 日。

เกิดขึ้นเพราะสหรัฐฯ ผ่านแถลงการณ์ของประธานาธิบดีทรูแมน ในเช้าวันที่ 27 มิถุนายน ค.ศ. 1950 ณ กรุงวอชิงตัน ที่มีเป้าหมายมุ่งทำลายสันติภาพและท้าทายตะวันออกไกล โดยทรูแมนประกาศสั่งให้กองทัพเรือและกองทัพอากาศภายใต้การบังคับบัญชาของแมกอาเธอร์ (Douglas MacArthur) ช่วยเหลือกลุ่มของอี ซึง-มัน และปฏิบัติการสู้รบกับประชาชนเกาหลี นอกจากนั้น ทรูแมนยังสั่งให้กองเรือที่เจ็ดของสหรัฐฯ ในมหาสมุทรแปซิฟิกแทรกแซงการปลดปล่อยไต้หวันของกองทัพปลดแอกประชาชนจีน และสนับสนุนกลุ่มการเมืองเจียงไคเช็ก พฤติกรรมของทรูแมนในสื่อจีนยังถูกบรรยายไปถึงการรุกรานประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยว่า ทรูแมนได้ประกาศเจตจำนงเร่งรุกรานฟิลิปปินส์ เวียดนาม และประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค[12]

สำหรับสงครามเกาหลี ทรูแมนไม่ยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า สหรัฐฯ เป็นฝ่ายสั่งการให้ฝ่ายของอี ซึง-มัน เริ่มสงครามกลางเมืองเต็มรูปแบบ และกล่าวหาว่าการตอบโต้ของเกาหลีเหนือเป็นการบุกรุก อย่างไรก็ตาม ทรูแมนยอมรับว่า สหรัฐฯ ได้ดำเนินการแทรกแซงสงครามกลางเมืองเกาหลีด้วยอาวุธโดยตรง โดยอ้างถึงการตัดสินใจของคณะมนตรีความมั่นคงฯ ซึ่งสหรัฐฯ ควบคุมและสั่งการให้กองกำลังอากาศและทะเลของตนเข้ามาปกป้องกลุ่มทหารของอี ซึง-มัน มติของคณะมนตรีความมั่นคงฯ เมื่อวันที่ 25 ไม่มีตัวแทนจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีและสมาชิกถาวรของคณะมนตรี 2 ประเทศ ได้แก่ โซเวียตและจีนเข้าร่วมการอภิปราย ทำให้การตัดสินใจนี้ถือเป็นการกระทำฝ่ายเดียว ผิดกฎหมาย และไร้ผลบังคับ[13] นี่คือสิ่งที่สื่อจีนพยายามชี้ให้เห็นความไม่ชอบธรรมของมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

นายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลของจีนได้ประกาศตอบโต้ปฏิบัติการของทรูแมนในลักษณะการประณามว่า การกระทำของทรูแมนเป็นการรุกรานดินแดนจีนด้วยอาวุธ และเป็นการทำลายกฎบัตรสหประชาชาติอย่างสิ้นเชิง แม้พฤติกรรมรุกรานของรัฐบาลสหรัฐฯ ไม่เกินความคาดหมายของจีน แต่ก็เพิ่มความขุ่นเคืองให้กับชาวจีนมากขึ้น เนื่องจากประชาชนจีนได้รับรู้แผนการสมคบคิดระยะยาวของสหรัฐฯ ที่ต้องการรุกรานจีนและครองเอเชียแล้ว ถ้อยแถลงของทรูแมนเพียงเป็นการเปิดเผยแผนการเหล่านั้นสู่สาธารณะ กล่าวคือ สหรัฐฯ กำหนดแผนโจมตีเกาหลีไว้ล่วงหน้าโดยสั่งให้กองทัพหุ่นเชิดของอี ซึง-มัน โจมตีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีหรือเกาหลีเหนือ เพื่อใช้เป็นเหตุผลในการสร้างข้ออ้างเพื่อรุกรานไต้หวัน เกาหลี เวียดนาม และ

[12] 新华社：《美帝违反国际协议破坏远东和平 杜鲁门狂妄发表挑战声明 命令麦克阿瑟直接武装干涉朝鲜内战 继续侵犯中国领土主权阻挠台湾解放 并宣布加速对东南亚各国的侵略行动》，《人民日报》，1950年，6月29日。

[13] เพิ่งอ้าง.

ฟิลิปปินส์ต่อไป[14] สื่อจีนพยายามชี้ว่า การกระทำของสหรัฐฯ เป็นการขยายลัทธิจักรวรรดินิยม ที่ต้องการแทรกแซงกิจการในเอเชีย

เหตุการณ์ที่ทำให้จีนตอบโต้อย่างรุนแรงคือการรุกรานของสหรัฐฯ ข้ามน่านฟ้าเข้ามายังดินแดนของจีน เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม โดยเครื่องบินของสหรัฐฯ ได้บุกเข้ามาในน่านฟ้าตะวันออกเฉียงเหนือของจีนหลายครั้ง และระดมยิงใส่พื้นที่หลินเจียง อันตง และพื้นที่อื่น ๆ ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 3 คน และบาดเจ็บ 21 คน สื่อจีนระบุรายละเอียดการโจมตีไว้อย่างละเอียด ดังนี้ “เวลา 10:04 น. เครื่องบิน B29 ของสหรัฐฯ สองลำบินไปยังเมืองจี๋อันและบริเวณใกล้เคียงของแม่น้ำยาลู่ เวลา 10:05 น. เครื่องบิน P51 สามลำและมัสคีโตหนึ่งลำโจมตีสถานีขนส่งต้าลี่จื่อและเส้นทางรถไฟ เวลา 11:04 น. เครื่องบินสหรัฐฯ อีกสี่ลำกราดยิงในแถบเจียงเฉียว ทำลายหัวรถจักร รถบรรทุกและรถคุ้มกัน เวลา 14:30 น. เครื่องบิน B29 บินลาดตระเวนเหนือเขตอันตง เวลา 16:40 น. เครื่องบิน P51 สองลำโจมตีสนามบินอันตง ทำให้มีผู้เสียชีวิต 3 คน และบาดเจ็บ 19 คน”[15]

โจวเอินไหลได้ประท้วงรัฐบาลสหรัฐฯ อย่างรุนแรงผ่านนายดีน แอคสัน (Dean Acheson) โดยเรียกร้องให้สหรัฐฯ รับผิดชอบและชดใช้ความเสียหายทั้งหมด ข้อเรียกร้องของจีนคือการให้สหรัฐฯ ลงโทษกองทัพอากาศที่ก่ออาชญากรรมในการบุกรุกน่านฟ้าจีนและชดใช้ค่าเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการโจมตี นอกจากนั้น โจวเอินไหลได้ติดต่อและเรียกร้องให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติสั่งให้ก องทัพสหรัฐฯ ยุติพฤติกรรมยั่วยุและความโหดร้ายในการรุกรานเกาหลีโดยทันที เขาย้ำว่าการเรียกร้องนี้เป็นเสียงแห่งความยุติธรรมของประชาชน 475 ล้านคนในจีน พฤติกรรมของเครื่องบินสหรัฐฯ ที่บุกเข้ามาได้พิสูจน์ว่าสหรัฐฯ กำลังขยายการรุกรานเกาหลีและไต้หวัน[16]

การกล่าวโจมตีสหรัฐฯ ของจีนยังเจาะลึกลงไปถึงการขุดค้นประวัติของแมกอาเธอร์ (MacArthur) ผู้รุกรานเข้ามาในอาณาเขตของประเทศจีน สื่อจีนบรรยายความโหดร้ายของแมกอาเธอร์ไว้อย่างน่าสนใจว่า “เมื่อชาวฟิลิปปินส์ทำสงครามปลดปล่อยชาติกับผู้ล่าอาณานิคมวอลสตรีทอย่างสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1903 เวลานั้น แมกอาเธอร์ดำรงตำแหน่งร้อยโทในกองทัพอาณานิคมอเมริกัน ทันทีที่พวกเขาเห็นชาวฟิลิปปินส์และสงสัยว่าเป็นทหารกองโจรก็ดำเนินการสังหารโหด ผู้เขียนอัตชีวประวัติของแมกอาเธอร์กล่าวว่า แมกอาเธอร์เคยค้นพบ “กองโจร” ที่ไม่มีอาวุธยกเว้นมีดสำหรับใช้งานประจำวันในกระเป๋าของเขา ก็ทำตัวเช่นเดียวกับนักเลงอเมริกัน ทันที เขายิงใส่บุคคลที่ไร้อาวุธในระยะใกล้ โดยยิงกระสุนเข้าใส่หัวใจของบุคคลผู้นั้น นี่คือภาษาที่ใช้โดยนักเขียน

---

[14] 新华社:《周外长发表声明 杜鲁门声明和美海军行动是对我武装侵略 我全体人民必将从美侵略者手中解放台湾》,《人民日报》, 1950 年 6 月 29 日。
[15] 周恩来:《美机侵入我国领土上空扫射我国人民 周外长致电艾奇逊 向美政府提出严重抗议》,《人民日报》, 1950 年 8 月 28 日。
[16] 新华社:《四万七千五百万人的抗议》,《人民日报》, 1950 年 8 月 28 日。

ชีวประวัติของแมกอาเธอร์ และเป็นคำที่แมกอาเธอร์โอ้อวดเพื่ออธิบายการกระทำของเขา ความว่า: “ในที่สุดเขาก็ล้มลงแทบเท้าผม... เมื่อผมพลิกตัวเขาขึ้นมา ผมสามารถใช้ฝ่ามือเดียวปิดรูกระสุน 6 รูที่หัวใจของเขาได้”[17] ความโหดเหี้ยมของแมกอาเธอร์ได้ถูกบรรยายอย่างละเอียดในสื่อจีน เพื่อทำให้เห็นว่าสหรัฐฯ นั้นเลวร้ายในทุกระดับ

ความเลวร้ายของสหรัฐฯ อีกประการที่ถูกกล่าวถึงในเหรินหมินรื่อเป้าคือ การใช้แมลงพิษแพร่เชื้อแบคทีเรียในสงคราม นักข่าวจากแนวหน้าของจีนรายงานว่า นับจากสหรัฐฯ ได้กระจายแพร่เชื้อแบคทีเรียผ่านแมลงพิษจำนวนมากทั้งแนวหน้าและแนวหลังของเกาหลีเหนือ เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ในกองกำลังอาสาสมัครประชาชนจีน ผู้บัญชาการหน่วยรบ เจ้าหน้าที่ของแผนกต่าง ๆ ได้ระดมกำลังอย่างเร่งด่วน ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการทำลายแมลงพิษพาหะแบคทีเรีย พร้อมขยายงานป้องกันการแพร่ระบาดระดับมวลชนด้วย[18] การใช้แมลงพิษและแบคทีเรียดังกล่าวเป็นการละเมิดจริยธรรมของมนุษยชาติ การรายงานข่าวของจีนในเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า มหาอำนาจสหรัฐฯ ไร้ซึ่งจริยธรรม

ขณะที่รายงานความเลวร้ายของสหรัฐฯ อย่างต่อเนื่อง สื่อจีนก็รายงานความดีงามและความเป็นปึกแผ่นกับพันธมิตรอันประเสริฐอย่างสหภาพโซเวียตควบคู่กันไปด้วย จีนและสหภาพโซเวียตได้ลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ ความร่วมมือ และความช่วยเหลือครั้งใหม่ ซึ่งรวมถึงข้อตกลงหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟฉางชุน หลู่ว์ซุ่นโข่วและต้าเหลียน ตลอดจนข้อตกลงที่ให้จีนกู้ยืมเงินและการดูแลซึ่งกันและกัน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 ณ กรุงมอสโก ในพิธีลงนามดังกล่าว ฝ่ายจีนมีประธานเหมาเจ๋อตงและนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหล ส่วนฝ่ายโซเวียตมีจอมพลสตาลินและรัฐมนตรีต่างประเทศ วียชินสกี (Andrey Vyshinsky) ทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนบันทึกทางการทูต ซึ่งประกาศว่าสนธิสัญญาจีน-โซเวียตเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ได้ถูกยกเลิกและหมดผลบังคับใช้แล้ว เนื้อหาในสนธิสัญญาฉบับใหม่ระบุว่า จีนและโซเวียตได้ยอมรับอธิปไตยของสาธารณรัฐประชาชนมองโกเลียและการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนกับมองโกเลีย ที่สำคัญ รัฐบาลโซเวียตตกลงส่งมอบทรัพย์สินทางเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนที่เคยยึดครองจากญี่ปุ่นให้กับรัฐบาลจีนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ โซเวียตยังโอนทรัพย์สินจากค่ายทหารเก่าในกรุงปักกิ่งให้กับจีนด้วย เมื่อทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนเอกสารทางการทูตเพื่อยืนยันข้อตกลงทั้งหมดก็ถือว่าการลงนามในสัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย[19] เหรินหมินรื่อเป้าวิเคราะห์ว่า

---

[17] 马莱克:《战争贩子麦克阿瑟》,《人民日报》, 1950 年 10 月 15 日。
[18] 新华社:《志愿军指战员和医务工作人员　全力展开扑灭细菌和防疫工作　我首批志愿防疫检验队已到达朝鲜前线》,《人民日报》, 1952 年 3 月 5 日。
[19] 新华社:《中苏两国政府发表公告 缔结友好同盟互助条约 同时签订关于中国长春铁路和旅大及贷款等协定 中华人民共和国苏维埃社会主义共和国联盟友好同盟互助条约》,《人民日报》, 1950 年 2 月 15 日。

การลงนามสนธิสัญญาและข้อตกลงเหล่านี้เป็นไปตามผลประโยชน์ที่แท้จริงของประชาชนจีนและโซเวียต และแสดงถึงมิตรภาพที่ยั่งยืนระหว่างสองประเทศ[20] สื่อจีนต้องการชี้ว่า ความร่วมมือระหว่างจีนและโซเวียตมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และจะส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อสันติภาพโลก

กลไกการทำงานที่สำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาการทำงานด้านความสัมพันธ์จีน-โซเวียตคือการก่อตั้งสมาคมมิตรภาพจีน-โซเวียต ในปี 1951 ภารกิจหลักของสมาคมฯ คือการต่อสู้กับการโฆษณาชวนเชื่อของศัตรู หรือก็คือสหรัฐฯ ที่พยายามทำลายมิตรภาพระหว่างจีนและโซเวียต โดยการยกระดับความเข้าใจระหว่างประชาชนจีนกับโซเวียต พร้อมทั้งตอบข้อสงสัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ในระดับประชาชน สมาคมฯ ได้ทำการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและประสบการณ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองชาติ เพื่อส่งเสริมการพัฒนา[21] สื่อจีนพยายามชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้จากโซเวียตคือพันธกิจที่สำคัญของจีน ณ ขณะนั้น

2.3 ว่าด้วยขบวนการชาตินิยมของจีน

เนื้อหาสำคัญในการสร้างขบวนการชาตินิยมจีนก็คือการยืนยันอธิปไตยเหนือไต้หวันและความร่วมใจในการต่อต้านสหรัฐฯ โจวเอินไหลย้ำว่าไต้หวันเป็นของจีนมาโดยตลอด โดยชี้ว่าความจริงนี้จะไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าสหรัฐฯ จะพยายามขัดขวางเพียงใดก็ตาม สื่อจีนหยิบยกข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และปฏิญญาที่สนับสนุนความเป็นเจ้าของไต้หวันของจีน เช่น ปฏิญญาไคโร ปฏิญญาพอทสดัม ตลอดจนการได้รับการยอมรับหลังจากการยอมจำนนของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สองว่าไต้หวันเป็นของจีน โจวเอินไหลได้ทำการเรียกร้องให้ประชาชนชาวจีนร่วมกันต่อสู้เพื่อปลดปล่อยไต้หวันจากการรุกรานของสหรัฐฯ โดยสร้างความมั่นใจให้แก่ชาวจีนว่า ชาวจีนที่เคยเอาชนะเจียงไคเช็กและจักรวรรดิญี่ปุ่นจะสามารถขับไล่ผู้รุกรานอเมริกันและยึดไต้หวันกลับคืนมาได้ พร้อมกันนั้น โจวเอินไหลยังเรียกร้องให้ทุกชาติโดยเฉพาะประเทศในโลกตะวันออกที่ถูกกดขี่ ลุกขึ้นสู้ร่วมกันเพื่อหยุดยั้งการรุกรานของสหรัฐฯ เขาแสดงความเชื่อมั่นว่าประเทศผู้ถูกกดขี่และประชาชนในโลกตะวันออกจะสามารถเอาชนะสหรัฐฯ ได้ โจวเอินไหลแสดงความนับถือและสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของประชาชนในประเทศที่ถูกกดขี่ เช่น เกาหลี เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และญี่ปุ่น[22]

จุดยืนของจีนต่อสหรัฐฯ ดังกล่าวจึงนำไปสู่การสนับสนุนสงครามการปลดปล่อยประชาชนเกาหลี สื่อจีนได้รายงานว่า สหภาพแรงงานแห่งประเทศจีนจัดประชุมขึ้นในกรุงปักกิ่ง โดยเชิญตัวแทนจากองค์กรชั้นนำ

---

[20] 新华社:《我国周恩来总理兼外长在签字式上的演说》,《人民日报》, 1950 年 2 月 15 日。
[21] 新华社:《中苏友好协会总会一九五一年工作计划纲要》,《人民日报》, 1951 年 2 月 19 日。
[22] 新华社:《周外长发表声明 杜鲁门声明和美海军行动是对我武装侵略 我全体人民必将从美侵略者手中解放台湾》,《人民日报》, 1950 年 6 月 29 日。

ภาคประชาชนต่าง ๆ เข้าร่วมการประชุมรวม 42 คน ที่ประชุมมีมติให้จัดกิจกรรม “สัปดาห์ต่อต้านการรุกรานไต้หวันและเกาหลีเหนือของสหรัฐฯ” ทั่วประเทศจีน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทั้งประเทศเข้าใจแผนการและเจตนาของจักรวรรดินิยมอเมริกันในการรุกรานตะวันออกไกลอย่างชัดเจน มุ่งเน้นการต่อต้านการรุกรานไต้หวันของสหรัฐฯ และสนับสนุนสงครามปลดปล่อยประชาชนเกาหลี[23] จะเห็นได้ว่า จีนมิได้มีเพียงคำวิพากษ์วิจารณ์ แต่ยังมีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมในการต่อต้านสหรัฐฯ ด้วย

นายเผิงเจิ้น ประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาเทศบาลกรุงปักกิ่งกล่าวถึงการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการรุกรานของสหรัฐฯ และช่วยเหลือเกาหลีเหนือ ซึ่งเริ่มขึ้นอย่างกว้างขวางในปักกิ่งว่า ภารกิจหลักคือการให้เพื่อนร่วมชาติรับรู้ว่าสหรัฐฯ เป็นศัตรูของชาวจีน โดยมุ่งเน้นการต่อต้านการรุกรานและการกำจัดความคิดบูชาและหวาดกลัวต่ออเมริกา เน้นการสร้างทัศนคติที่เคียดแค้นและเกลียดชังต่อสหรัฐฯ และส่งเสริมให้มวลชนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจ[24] เช่น การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนทั้งประเทศร่วมร่างอนุสัญญารักชาติขึ้นและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยอนุสัญญารักชาตินี้ถือเป็นรูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่สำคัญของผู้คนจากทุกชนชั้นและอาชีพในสังคม[25]

เสียงตอบรับของภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศจีนก็เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า ขบวนการชาตินิยมจีนได้แพร่พระจายไปทั่วประเทศอย่างเป็นระบบหลังจากอำนาจส่วนกลางได้เรียกร้องให้เกิดการจัดกิจกรรมทั่วประเทศในหลายภาคส่วน เช่น

1. ภาคเกษตรกรรม

สื่อจีนรายงานว่า ชาวนาทั่วประเทศต่างไม่พอใจและวิพากษ์วิจารณ์การรุกรานของสหรัฐฯ ชาวนารวมตัวกันเพื่อพูดคุย เขียนหนังสือประท้วงด้วยถ้อยคำที่เพิ่งเรียนรู้ใหม่ แสดงความมุ่งมั่นในการต่อต้านสหรัฐฯ ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ชาวนามุ่งมั่นทำการเกษตรอย่างแข็งขัน ไถนาในฤดูใบไม้ร่วง ส่งคืนเงินกู้เพื่อการเกษตร ประหยัดอดออมและปฏิบัติการอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างการป้องกันประเทศและต่อต้านการรุกรานของสหรัฐฯ ตัวอย่างชาวนาในหมู่บ้านซานโฮ่ว เขตที่ 10 อำเภอจิน ชำระเงินกู้การเกษตรโดยรวมถึง 8,430 จิน (หน่วยนับครึ่งกิโลกรัมของจีน) ซึ่งแสดงถึงความมุ่งมั่นในการสนับสนุนประเทศ การศึกษาการต่อต้านการรุกรานของสหรัฐฯ ช่วยให้ชาวนาตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างการป้องกันประเทศ สื่อจีนยกคำกล่าวของคุณป้าเฉินอี้วหลาน วัย 50 ปีว่า “การจ่ายคืนเงินกู้ก่อนกำหนดถือเป็นการมีส่วนร่วมในการต่อต้าน

[23] 新华社:《全总等各团体决定十七日起在全国举行“反对美国侵略台湾朝鲜运动周”》,《人民日报》, 1950 年, 7 月 11 日。
[24] 京市新闻处:《京市协商委员会召集各区代表 彭真报告时局与任务　指出目前抗美援朝运动主要任务是深入思想教育》,《人民日报》, 1950 年 11 月 18 日。
[25] 《(一) 广泛订立并认真执行爱国公约》,《人民日报》, 1951 年 6 月 2 日。

สหรัฐฯ” นอกจากนั้น ชาวนาในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น มณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หวาเป่ย ซูเป่ย เจียงซี ซินเจียง และชานกรุงปักกิ่ง ส่งมอบธัญพืชและสนับสนุนการป้องกันประเทศอย่างแข็งขัน[26]

2. แวดวงศิลปะและวรรณกรรม

สื่อจีนนำเสนอว่า แวดวงวรรณกรรมและศิลปะในเทียนจินได้จัดสัมมนาเพื่อต่อต้านการรุกรานของสหรัฐฯ และช่วยเหลือเกาหลีเหนือ โดยมีผู้เข้าร่วมมากกว่า 30 คนในวงการวรรณกรรม ศิลปะ ละคร ดนตรี และศิลปิน ผู้เข้าร่วมเห็นพ้องกันว่าควรดำเนินการโดยใช้วรรณกรรมและศิลปะเป็นอาวุธในการเปิดโปงการรุกรานของสหรัฐฯ และให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องนี้ทันที[27] มติจากการประชุมคณะกรรมการสหพันธ์วรรณกรรมและศิลปะแห่งประเทศจีนครั้งที่ 6 ได้เรียกร้องให้จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ต่อต้านสหรัฐฯ และสนับสนุนเกาหลีเหนือ เนื้อหาที่น่าสนใจคือการวิพากษ์วิจารณ์ว่า “วิถีอเมริกัน” เป็นวัฒนธรรมที่เสื่อมทราม เน้นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวและขาดความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงบังคับใช้กฎหมายควบคุมความคิดทำร้ายนักเขียนหัวก้าวหน้า[28] นอกจากนั้น คณะกรรมการฯ ยังดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การแนะนำวรรณกรรมและศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสงครามต่อต้านการรุกรานของสหรัฐฯ และการช่วยเหลือเกาหลีเหนือ การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ศิลปินผ่านสื่อหรือการแสดงในโรงเรียนและโรงงาน การจัดสัมมนาเพื่อศึกษาวิจัยงานวรรณกรรมและศิลปะ เป็นต้น[29]

3. สมาคมชาวจีนโพ้นทะเล

เหรินหมินรื่อเป้ารายงานว่า สมาคมชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางกลับมายังปักกิ่งได้จัดการประชุมคณะกรรมการฯ เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1951 โดยที่ประชุมได้ตัดสินใจให้คำแนะนำชาวจีนโพ้นทะเลทั่วประเทศให้ต่อต้านการที่สหรัฐฯ ติดอาวุธให้ญี่ปุ่น ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ซึ่งถือเป็น “วันแห่งการต่อสู้กับระบอบอาณานิคม” โดยกำหนดให้เมืองที่มีชาวจีนโพ้นทะเลกลับมากระจุกตัวสูง เช่น กว่างโจว ฝูโจว เซี่ยเหมิน ซัวเถา เจียงเหมิน และอื่น ๆ ดำเนินการจัดประชุมโดยความร่วมมือกับกลุ่มประชาธิปไตยและองค์กรประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ให้ชาวจีนโพ้นทะเลเดินขบวนและใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เพื่อแสดงออกถึงความโกรธเกรี้ยว รวมถึงการประท้วงการรุกรานของสหรัฐฯ อาจใช้หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และสื่อต่าง ๆ ของ

---

[26] 《决心抗美援朝保家卫国 各地农民踊跃缴纳公粮》,《人民日报》, 1950 年 11 月 12 日。
[27] 《津市文艺界举行座谈会 动员全市数千文艺工作者 展开抗美援朝宣传活动》,《人民日报》, 1950 年 11 月 3 日。
[28] 《关于文艺界展开抗美援朝宣传工作的号召——中华全国文学艺术界联合会第六次常委会扩大会议决议》,《人民日报》, 1950 年 11 月 4 日。
[29] 全国文联秘书室:《全国文联六次常委会决定 成立抗美援朝宣传委员会 选出丁玲、李伯钊等十一人为宣传委员》,《人民日报》, 1950 年 11 月 14 日。

ชาวจีนโพ้นทะเลในการประชาสัมพันธ์ต่อต้านสหรัฐฯ แต่ละพื้นที่สามารถระดมชาวจีนโพ้นทะเลเขียนอนุสัญญารักชาติเพื่อสนับสนุนทหารอาสาสมัครจีน กองทัพประชาชนเกาหลีและแสดงความเห็นใจต่อชาวจีนโพ้นทะเลที่ยังอยู่ต่างแดน โดยกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลในพื้นที่ต่าง ๆ ควรเตรียมความพร้อมให้เสร็จสิ้นและรายงานความคืบหน้าต่อสมาคมมิตรภาพจีนโพ้นทะเลในปักกิ่ง[30] การทำงานของสมาคมชาวจีนโพ้นทะเลปักกิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอำนาจรวมศูนย์ที่ส่งผ่านคำสั่งไปยังสมาคมย่อยในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้สอดรับนโยบายของส่วนกลางที่ปักกิ่ง

4. ภาคการศึกษา

กระแสต่อต้านการรุกรานของสหรัฐฯ และการช่วยเหลือเกาหลีเหนือในสถานศึกษากรุงปักกิ่งได้พุ่งถึงจุดสูงสุด โดยมหาวิทยาลัยและโรงเรียนมัธยมในปักกิ่งได้จัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประชาสัมพันธ์ตามท้องถนนเพื่อแสดงจุดยืนต่อต้านสหรัฐฯ และสนับสนุนเกาหลีเหนือ[31] สถานศึกษาในกรุงปักกิ่งได้มีการเปิดวิชาเรียนเพื่อที่จะผนวกขบวนการต่อต้านสหรัฐฯ และช่วยเกาหลีเหนือเข้ากับการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด โดยมีเป้าหมายเพื่อขจัดความคิดที่หวาดกลัวหรือบูชาอเมริกันของคณาจารย์และนักเรียนออกไป และเสริมสร้างความรักชาติและลัทธิสากลนิยมให้เข้ามาแทนที่แนวคิดบูชาอเมริกา[32]

5. บริษัทเอกชน

สื่อจีนรายงานว่า คณะกรรมการเตรียมการฝ่ายบริหารทั่วไปที่สำนักงานใหญ่ของบริษัทสายส่งหนังสือจัดการประชุมเสวนาเพื่อตอบสนองต่อการเรียกร้องในการประชุมเพื่อต่อต้านสหรัฐฯ โดยมีการเชิญตัวแทนจากบริษัทที่มีหน่วยงานในกรุงปักกิ่ง รวมถึงพรรคฯ รัฐบาล กรรมาชีพ คณะ ฝ่ายประชาธิปไตยและสมาคมมิตรภาพจีน-โซเวียตให้เข้าร่วม ความเคลื่อนไหวของบริษัทนี้คือเรียกร้องให้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการรณรงค์บริจาคของบริษัทจัดจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศจีน” ขึ้นในที่ประชุม โดยให้สาขาของหน่วยงานกว่า 100 แห่งทั่วประเทศร่วมกันบริจาคเครื่องบินขับไล่ “จงกั๋วเฮ่า” หนึ่งลำก่อนสิ้นปี[33] กิจกรรมของหน่วยงานนี้สอดคล้องกับกิจกรรมของสมาคมมิตรภาพจีน-โซเวียต ที่จัดฉายภาพยนตร์และแสดงละครการกุศล ตลอดจนนิทรรศการ

---

[30] 新华社:《北京归国华侨联谊会　建议归国华侨示威游行　抗议美帝重新武装日本　返国途中的南洋华侨捐款慰劳志愿军》,《人民日报》, 1951 年 2 月 12 日。

[31] 《学校抗美援朝宣传达高潮 京市学校大举出动进行宣传 市民对抗美援朝认识普遍提高一步》,《人民日报》, 1950 年 11 月 20 日。

[32] 有琼:《京市中等学校结合课业 深入进行抗美思想教育》,《人民日报》, 1950 年 11 月 30 日。

[33] 新华社:《中国图书发行公司号召所属机构　年底前捐献战斗机一架》,《人民日报》, 1951 年 6 月 12 日。

ภาพถ่าย โดยรายได้ทั้งหมดจากการจัดกิจกรรมจะถูกใช้ชำระค่าใช้จ่ายที่จำเป็น และบริจาคทั้งหมดเพื่อร่วมกันซื้อเครื่องบินขับไล่ดังกล่าว[34]

6. ภาคส่วนอื่น ๆ

สื่อจีนนำเสนอเสียงตอบรับจากประชาชนจีนผ่านการนำจดหมายประชาชนที่เขียนถึงหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้ามาตีพิมพ์ ซึ่งเนื้อหานั้นก็ยังคงอยู่ในประเด็นการเรียกร้องให้มีการยืนหยัดต่อต้านสหรัฐฯ หนุนเกาหลีเหนือและปกป้องมาตุภูมิ โดยเป็นจดหมายเปิดผนึกจากทหารผ่านศึก จากโรงพิมพ์ คณาจารย์และนักศึกษา พนักงานสถานีขนส่ง วิศวกร เจ้าหน้าที่รัฐ สมาคมโรงเรียนมัธยม[35] จดหมายเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นความสำเร็จจากเสียงตอบรับของประชาชนที่มีต่อขบวนการชาตินิยมของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

3. ทัศนะของจีนต่อบทบาทของไทยในสงครามเย็นยุคต้น

3.1 ความสำคัญของไทยต่อสหรัฐฯ

สื่อจีนมองว่า กรุงเทพฯ ได้ถูกสหรัฐฯ ใช้เป็นฐานเพื่อวางแผนรุกรานตะวันออกไกล เช่นการประชุมสมาชิกกิจการต่างประเทศประจำตะวันออกไกลของสหรัฐฯ ในวันที่ 13-15 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1946 ที่กรุงเทพฯ เพื่ออภิปรายเรื่อง “ตำแหน่งแห่งที่ของชาติตะวันตกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังเสื่อมถอยลง” สามารถสะท้อนเป้าหมายเพื่อกำหนดนโยบายการรุกรานตะวันออกไกลของสหรัฐฯ อย่างเห็นได้ชัด ผู้จัดการประชุมหลักได้แก่ เจสสัป หัวหน้าคณะทำงานด้านการวิจัยนโยบายจีนและตะวันออกไกลกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ และบัตเตอร์เวิร์ธ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ผู้เข้าร่วมมาจาก 10 ประเทศที่สหรัฐฯ มีสถานทูต รวมถึงผู้แทนทางการทูตจากอีก 17 พื้นที่ เช่น สิงคโปร์ ฮ่องกง ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฯลฯ ทั้งนี้การประชุมได้ดำเนินการเป็นความลับ โดยแผนกข่าวกลางสหรัฐฯ ประกาศว่าข้อมูลเกี่ยวกับการประชุมจะไม่เผยแพร่สู่วงการข่าว และหากมีการถามเกี่ยวกับการประชุม จะมีการแถลงประกาศจากสำนักข่าวทางการของสหรัฐฯ เท่านั้น[36]

นอกจากนั้น เหรินหมินรื่อเป้าได้ทำการตีพิมพ์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์หนันเฉียวรื่อเป้าในกรุงเทพฯ เกี่ยวกับกิจกรรมการรุกรานที่จัดขึ้นในประเทศไทยว่า กลุ่มทูตทหารของสหรัฐฯ นำโดยนายเมลไบ (John F. Melby) ได้ประชุมลับกับผู้แทนทหารไทย โดยมีข้อเสนอให้ใช้ฐานทัพเรือและอากาศของไทยร่วมกัน เนื้อหาระบุว่าสหรัฐฯ ยังเรียกร้องให้ไทยรับภาระในการสนับสนุนด้านยุทโธปกรณ์แก่กองทัพสหรัฐฯ ในเอเชีย

[34] 新华社:《中苏友协总会发出通告　捐献中苏友好号飞机》,《人民日报》, 1951 年 6 月 15 日。
[35] 新华社:《坚决抗美援朝保家卫国——本报各地读者来信》,《人民日报》, 1950 年 11 月 5 日。
[36] 新华社:《美帝阴谋重订侵略远东政策　战贩们将集会泰国曼谷》,《人民日报》, 1950 年 2 月 13 日。

ตะวันออกเฉียงใต้ โดยทูตทหารสหรัฐฯ ได้ขอให้ไทยจัดสรรปันส่วนยุทโธปกรณ์ทางทหารให้กับกองทัพอเมริกา หรือกองทัพที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสหรัฐฯ ขณะทำสงครามในภูมิภาค รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศว่า จะพิจารณาและอำนวยความสะดวกให้กับสหรัฐฯ มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การปฏิบัติภารกิจทางทหารของสหรัฐฯ ในประเทศไทยถูกมองว่าเป็นการสนับสนุนให้สหรัฐฯ รุกรานเกาหลี ซึ่งก็เป็นเช่นนั้นจริงเมื่อเลขาธิการสภาของไทยกล่าวว่า ไทยได้ตัดสินใจส่งกองทหารประจำการอีกหนึ่งกองไปยังเกาหลี นอกเหนือจากการส่งกองทหารอาสาแบบผสมที่เคยตัดสินใจส่งไปก่อนหน้านั้น[37]

จีนเห็นว่า สหรัฐฯ มองไทยเป็นศูนย์กลางในการจัดการปัญหาสงครามเย็นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นเป้าหมายหลักของ “ความช่วยเหลือทางทหาร” ของสหรัฐฯ ก็คือการสนับสนุนกองทัพอาณานิคมของฝรั่งเศสและระบอบหุ่นเชิดของรัฐบาลเบาได๋ในเวียดนามซึ่งกำลังประสบปัญหา ความล้มเหลวล่าสุดของกองทัพอาณานิคมฝรั่งเศสในเวียดนามเหนือทำให้สหรัฐฯ มีความวิตกกังวลมากขึ้น และตัดสินใจเร่งส่งมอบอาวุธไปยังเวียดนาม หลังจากที่ภารกิจทางทหารของสหรัฐฯ นำโดยนายเมลไปได้เยือนประเทศไทย สหรัฐฯ ก็เร่งกระบวนการจัดการกองทัพของรัฐบาลจอมพล ป. โดยนายสแตนตัน (Edwin F. Stanton) เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทยและจอมพล ป. นายกรัฐมนตรีของไทย ได้ลงนามใน “ข้อตกลงความช่วยเหลือทางทหาร” ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม ข้อตกลงระบุว่าสหรัฐฯ จะจัดหาอาวุธและยุทโธปกรณ์ให้กับไทย รวมทั้ง “จัดหาเจ้าหน้าที่และบุคลากรทางเทคนิคจำนวนหนึ่ง” เพื่อฝึกฝนกองทัพของไทย นอกจากนั้น จอมพล ป. ยังได้กล่าวกับนักข่าวจาก Bangkok Tribune ว่าสหรัฐฯ จะมอบอาวุธมูลค่า 30 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ให้แก่ประเทศไทย เพื่อเสริมทัพให้แก่ค่ายทหาร 9 แห่ง[38]

3.2 การตอบสนองของรัฐไทย

จีนเชื่อว่าสหรัฐฯ กำลังสร้างประเทศไทยให้เป็นฐานที่มั่นในการรุกรานเวียดนามและจีน และกำลังควบคุมการทหาร การเมืองและเศรษฐกิจของไทยผ่านข้อตกลงกับรัฐบาลจอมพล ป. ได้แก่ “ข้อตกลงความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ” และ “ข้อตกลงความช่วยเหลือทางทหาร” ผู้แทนสหรัฐฯ ได้สำรวจสถานที่ยุทธศาสตร์ในประเทศไทยและขอให้ไทยสร้างทางหลวงยุทธศาสตร์เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ขอให้ไทยส่งทหารไปเกาหลี 4,000 นาย หากเกิดสงครามขึ้น ไทยจะต้องจัดหาธัญพืชและวัสดุการสงครามให้กับกองทัพสหรัฐฯ ขณะที่สหรัฐฯ จะมอบอาวุธและยุทโธปกรณ์รวมมูลค่า 10 ล้านดอลลาร์และฝึกซ้อมให้กับกองทัพไทย

[37] 新华社：《美军事使团在曼谷活动诱迫泰国供应军粮炮灰》，《人民日报》，1950 年 10 月 4 日。
[38] 新华社：《与扩大侵略朝鲜战争同时美帝以大批“军援”送往东南亚帮助反动派镇压人民解放运动》，《人民日报》，1950 年 10 月 22 日，第四版。

รวมถึงอนุมัติเงินกู้จากธนาคารโลกให้ไทย 25.4 ล้านดอลลาร์[39] อย่างไรก็ตาม สถานการณ์สงครามเกาหลีไม่เอื้ออำนวย ทำให้ประเทศที่รับนโยบายสหรัฐฯ บางประเทศเริ่มหาข้ออ้างไม่ส่งทหารไปตายแทนสหรัฐฯ เช่น ประเทศไทย สำนักข่าวกลางก๊กมินตั๋งอ้างข้อมูลจาก Bangkok Tribune ว่าทางการไทยเดิมสัญญาจะส่งทหารไป 4,000 นาย แต่ส่งไปจริงเพียง 1,200 นาย โดยระบุว่าทางการไทยกำลังพิจารณาว่าทหารที่จะส่งไปเกาหลีเหนืออีกราว 3,000 นายนั้นควรจะอยู่ประจำการในประเทศไทยก่อน โดยให้เหตุผลว่า “ประเทศไทยจำเป็นต้องรักษากำลังพลทั้งหมดไว้ในแผ่นดิน เพื่อปกป้องอธิปไตยของตนเอง” [40]

บทความจากหนังสือพิมพ์การเมืองรายสัปดาห์ฉบับที่ 23 ได้เปิดเผยว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามของไทยได้ส่งทหารเข้าร่วมกับสหรัฐฯ ในการรุกรานเกาหลี ส่งผลให้ไทยได้รับความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน โดยค่าใช้จ่ายทางทหารของไทยในช่วง 9 เดือนที่เข้าร่วมสงครามสูงถึง 300 ล้านบาท หรือประมาณ 14 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รวมถึงการส่งมอบข้าว 40,000 ตัน มูลค่า 80 ล้านบาทให้กับกองทัพสหรัฐฯ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังเรียกร้องให้ไทยจัดหาไม้และข้าวเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการรุกรานต่อไป ส่วนกองกำลังไทยจำนวน 1,200 นายที่ถูกส่งไปเกาหลีต้องเผชิญกับการสูญเสียอย่างหนักจนเหลือเพียง 400 นาย จึงมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นกองพันขนาดเล็ก บทความดังกล่าวได้เรียกร้องให้รัฐบาลไทยถอนทหารออกจากเกาหลี นอกจากนั้น บทความดังกล่าวยังกล่าวหารัฐบาลไทยว่ามีส่วนร่วมในการใช้อาวุธคุ้มกันกองทัพก๊กมินตั๋งที่ข้ามพรมแดนไทย-พม่า และเปิดโปงแผนการของรัฐบาลไทยในการแทรกแซงสงครามเวียดนามด้วย[41]

รายงานจากสำนักข่าว TASS ของโซเวียตระบุว่า รัฐบาลสหรัฐฯ ได้เรียกร้องให้รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. และรัฐบาลฟิลิปปินส์ของเอลปิดิโอ กีรีโน คืนเงินที่ใช้สนับสนุนกองทัพทั้งสองในสงครามเกาหลี ซึ่งคาดว่าไทยมีรายจ่าย 7.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และฟิลิปปินส์ 9 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ได้เสนอทางเลือกให้ทั้งสองประเทศชำระหนี้ด้วยการส่งกำลังทหารอย่างน้อย 15,000 นายไปยังเกาหลีเหนือแทนการจ่ายเงิน[42] นี่คือผลกระทบที่รัฐบาลไทยจะต้องได้รับเมื่อไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของสหรัฐฯ

บทความในหนังสือพิมพ์ปราฟดาของโซเวียตได้เปิดเผยถึงการเพิ่มขยายอาวุธและการเตรียมพร้อมสงครามในประเทศไทยซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ งบประมาณด้านการทหารและตำรวจของไทยเพิ่มขึ้นจาก 488.7 ล้านบาทในปี 1950 เป็น 1,491.9 ล้านบาทในปี 1953 ปราฟดาระบุว่า ประเทศไทยกำลังถูกดึง

---

[39] 新华社：《泰国共产党发表告全国同胞书 号召组织民族民主统一战线　美帝与銮披汶签订协定阴谋把泰国作为军事基地》，《人民日报》，1950 年 11 月 21 日。
[40] 新华社：《美搜罗炮灰阴谋受打击 澳大利亚人民拒绝当雇佣兵 泰国见风转舵不愿继续出兵》，《人民日报》，1950 年 11 月 19 日，第四版。
[41] 新华社：《泰“政治周报”发表论文 要求撤退侵朝泰军》，《人民日报》，1951 年 8 月 26 日，第四版。
[42] 新华社：《美国敲泰国和菲律宾的竹杠 借口索还“维持费”要它们多出炮灰》，《人民日报》，1953 年 2 月 13 日，第四版。

เข้าไปในแผนการของจักรวรรดินิยมเพื่อปราบปรามขบวนการปลดปล่อยชาติในแหลมมลายูและอินโดจีน พร้อมกับรายงานว่าไทยสัญญาจะส่งทหาร 8,000 นายเพื่อช่วยฝรั่งเศสในอินโดจีน อีกทั้งมีข่าวว่ากองกำลังของเจียงไคเช็กกำลังใช้ชายแดนไทยเป็นฐานปฏิบัติการในการโจมตีพม่า นอกจากนั้น สหรัฐฯ ยังส่งอาวุธยุทโธปกรณ์มายังไทยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเครื่องบินไอพ่น โดยมีที่ปรึกษาและครูฝึกทหารต่างชาติเข้ามาในประเทศ ซึ่งสร้างบรรยากาศของสงครามและเพิ่มภาระให้กับประชาชน ในขณะที่ชาวนาหลายคนต้องสูญเสียที่ดินเพื่อสร้างฐานทัพและสนามบิน เช่น ในจังหวัดปทุมธานีและนครสวรรค์[43]

ชาวจีนที่เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยจะสัมผัสได้ถึงบรรยากาศการเตรียมการทำสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่เข้มข้น ภายใต้การชักนำของสหรัฐฯ รัฐบาลไทยนำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทุ่มงบประมาณมหาศาลเพื่อเตรียมก่อสงคราม การจัดสรรงบประมาณปี ค.ศ. 1951 สูงถึง 3.5 พันล้านบาท โดยเฉพาะงบกระทรวงกลาโหมที่ได้รับจัดสรรถึง 252 ล้านบาท เพื่อติดตั้งยุทโธปกรณ์และเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สนามบินและถนนสายยุทธศาสตร์ รัฐบาลไทยยังเพิ่มกำลังทหาร ตำรวจและจัดตั้งกองกำลังอาสารักษาดินแดนเพื่อเตรียมรับสถานการณ์สงคราม มีการเพิ่มกำลังทหารเกณฑ์เป็นสองเท่าจากปีก่อน กระทรวงกลาโหมยังเตรียมฝึกฝนทหารกองหนุนและเร่งซ่อมแซมสนามบินสำคัญที่อยู่ใกล้ชายแดน นอกจากการเตรียมการทางทหารแล้ว รัฐบาลยังควบคุมทรัพยากรสำคัญ เช่น ยาและเหล็ก รวมถึงแผนกักตุนอาหารไว้ในกรณีสงคราม ในขณะเดียวกัน สหรัฐฯ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเตรียมสงครามในไทย ทำให้บรรยากาศการเมืองในไทยเหมือนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของจักรวรรดินิยมอเมริกัน แม้ว่ารัฐบาลจะโพนทะนาถึงภัยคุกคามจากพรรคคอมมิวนิสต์ แต่คนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้สึกถึงภัยคุกคามดังกล่าว แต่กลับรู้สึกถึงปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้นและการเข้ามาของชาวอเมริกันมากขึ้น คนไทยจึงเริ่มแสดงความไม่พอใจต่อนโยบายของจอมพล ป. ที่ดูเหมือนจะขายประเทศให้กับสหรัฐฯ ประชาชนได้ลงชื่อเรียกร้องสันติภาพและคัดค้านการทำสงครามมากขึ้น[44]

3.3 เสียงจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล

สื่อจีนนำเสนอข่าวสารของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่เผยแพร่ “แถลงการณ์ต่อเพื่อนร่วมชาติ” ใน “หนังสือพิมพ์มหาชน” ฉบับภาษาไทยเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม เพื่อเรียกร้องให้ประชาชนและองค์กรแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติร่วมต่อสู้กับจักรวรรดิสหรัฐฯ และลัทธิฟาสซิสต์ เนื้อหาของแถลงการณ์ระบุว่ารัฐบาลจอมพล ป. ได้ลงนามในข้อตกลงทางเศรษฐกิจและการทหารกับสหรัฐฯ ซึ่งทำให้ประเทศไทยตกอยู่

[43] 新华社:《美国指使泰国进行扩军备战　妄想利用泰国干涉东南亚人民的斗争》,《人民日报》, 1953 年 6 月 2 日。
[44] 欧为群:《銮披汶政府加紧备战》,《人民日报》, 1951 年 4 月 19 日。

ภายใต้อาณานิคมและกลายเป็นฐานทัพในการรุกรานเอเชีย พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจึงได้เรียกร้องให้ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มที่ต่อสู้เพื่อเอกราชและประชาธิปไตย[45]

นอกจากนั้นเหรินหมินรื่อเป้ายังรายงานว่า รัฐบาลไทยได้ดำเนินการจับกุมบุคคลสำคัญของหนังสือพิมพ์ “เฉวียนหมินเป้า” ซึ่งตีพิมพ์โดยชาวจีนโพ้นทะเลที่มีแนวคิดรักชาติ บุคคลที่ถูกจับกุมคือนายไช่จื้อหง บรรณาธิการและนายอู๋เจี้ยนจงผู้จัดพิมพ์ ทางการไทยอ้างว่าหนังสือพิมพ์ดังกล่าวมีเนื้อหาที่ต่อต้านสหรัฐฯ และมีแผนจะเนรเทศพวกเขาออกจากประเทศไทย เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นท่ามกลางบรรยากาศทางการเมืองที่รัฐบาลไทยมีความใกล้ชิดกับสหรัฐฯ มากขึ้นหลังจากเริ่มสงครามในเกาหลี โฆษกของคณะกรรมการกิจการชาวจีนโพ้นทะเลของรัฐบาลจีนได้แสดงความไม่พอใจต่อการจับกุมดังกล่าว มองว่ารัฐบาลไทยได้ทำร้ายและละเมิดสิทธิของชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างรุนแรง และการจับกุมครั้งนี้เกิดขึ้นจากการยุยงของสหรัฐฯ[46]

ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยถูกกดดันจากมาตรการหลายอย่างที่รัฐบาลไทยดำเนินการ เช่น การปิดโรงเรียนจีนโพ้นทะเลหลายร้อยแห่ง การทำลายอุตสาหกรรมและการค้าของชาวจีน รวมถึงการขับไล่ชาวจีนออกจากประเทศ มีกรณีที่รัฐบาลไทยยึดปฏิทินที่มีสัญลักษณ์ธงชาติสาธารณรัฐประชาชนจีนของหนังสือพิมพ์เฉวียนหมินเป้าโดยไม่มีเหตุผลชัดเจน สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงการเป็นศัตรูกับชาวจีนอย่างชัดเจนและเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของชาวจีนโพ้นทะเล รัฐบาลไทยยังมีแผนขยายเขตพื้นที่หวงห้ามต่อชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งคล้ายกับที่เคยเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1941 โดยจะมีการกำหนดพื้นที่ใน 18 จังหวัดที่มีชาวจีนโพ้นทะเลอาศัยอยู่หนาแน่นให้เป็น “เขตหวงห้าม” ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากถูกบังคับให้ย้ายออกจากที่อยู่อาศัยและสูญเสียโอกาสในการทำมาหากิน[47] เหรินหมินรื่อเป้าวิเคราะห์ว่า ชาวจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่จะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมจากมาตรการนี้

ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยได้ยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาลไทยปล่อยตัวบรรณาธิการและฝ่ายผู้จัดพิมพ์ของหนังสือพิมพ์เฉวียนหมินเป้าที่ถูกจับกุม รวมถึงการปกป้องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของชาวจีนโพ้นทะเลและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่เป็นไปตามกฎหมาย ข้อเรียกร้องนี้ได้รับการสนับสนุนจาก

---

[45] 新华社：《泰国共产党发表告全国同胞书 号召组织民族民主统一战线　美帝与銮披汶签订协定阴谋把泰国作为军事基地》，《人民日报》，1950 年 11 月 21 日。

[46] 新华社：《我中央人民政府侨委会发言人发表谈话　严正抗议泰国政府迫害华侨》，《人民日报》，1951 年 2 月 18 日。

[47] 新华社：《我中央人民政府侨委会发言人发表谈话　严正抗议泰国政府迫害华侨》，《人民日报》，1951 年 2 月 18 日。

ประชาชนในประเทศจีนที่เห็นว่าควรมีการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของชาวจีนโพ้นทะเลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย รัฐบาลจีนประท้วงอย่างรุนแรงต่อการกระทำของรัฐบาลไทย โดยกล่าวหารัฐบาลไทยว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนและทำลายสิทธิประโยชน์อันชอบธรรมของชาวจีนโพ้นทะเล รัฐบาลจีนเรียกร้องให้รัฐบาลไทยปล่อยตัวผู้ถูกจับกุมทันทีและยุติมาตรการที่ผิดกฎหมาย รวมถึงหยุดการคุกคามและการทำร้ายชาวจีนโพ้นทะเล[48]

ในแถลงการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์สยาม ฉบับที่ 207 ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่หันไปพึ่งพาสหรัฐฯ ทั้งทางด้านการทหารและเศรษฐกิจ โดยระบุว่ารัฐบาลไทยมีส่วนร่วมในการเตรียมสงครามและแทรกแซงขบวนการปลดปล่อยประชาชนในภูมิภาค โดยเฉพาะในเวียดนามและมาลายา อีกทั้งรัฐบาลยังละเลยความเป็นอยู่ของประชาชน พรรคคอมมิวนิสต์เรียกร้องให้คนไทยลุกขึ้นต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของชาติและเสนอข้อเรียกร้อง 50 ข้อ อาทิ การต่อต้านการใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพของสหรัฐฯ การคัดค้านข้อตกลงทางการทหารและเศรษฐกิจระหว่างไทย-สหรัฐฯ และการเรียกคืนทหารไทยจากเกาหลี นอกจากนี้ คณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทยก็ได้ก่อตั้งขึ้นโดยนายแพทย์เจริญ สืบแสง เพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ โดยได้รับการสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมาก คณะกรรมการฯ ได้เรียกร้องให้รัฐบาลไทยยุติการเข้าร่วมในสงครามต่างประเทศ ลดงบประมาณทางทหารและแก้ไขปัญหาความยากจน[49]

สงวน ตุลารักษ์ ผู้แทนไทยที่เข้าร่วมการประชุมเตรียมความพร้อมสันติภาพในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ได้แถลงถึงความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่ชาวสยามยึดมั่น ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของสันติภาพและเสรีภาพ ชาวสยามต้องการสันติภาพที่แท้จริง ไม่ใช่สันติภาพแบบทาสที่เกิดจากการกดขี่จากจักรวรรดินิยมสหรัฐฯ และอังกฤษ สงวนได้เรียกร้องให้ยุติสงครามในเกาหลีเหนือ เวียดนาม และมาลายา รวมถึงไม่ขยายอำนาจให้กับลัทธิฟาสซิสต์ญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังเสนอให้มีการเจรจาสนธิสัญญาสันติภาพกับญี่ปุ่นบนพื้นฐานของประชาธิปไตย พร้อมเรียกร้องให้เคารพอธิปไตยของประเทศในภูมิภาค และหยุดการผลิตอาวุธทำลายล้าง เช่น ระเบิดปรมาณูและอาวุธชีวภาพ ในตอนท้าย สงวนกล่าวถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ในเอเชียและแปซิฟิก รวมถึงประชาชนในสหรัฐฯ และญี่ปุ่น เพื่อสนับสนุนการต่อสู้เพื่อสันติภาพ พร้อมแสดงความหวังว่าการประชุมสันติภาพในอนาคตจะประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น และชาวสยามต้องเข้าร่วมในการสนับสนุนมตินี้เพื่อให้สันติภาพเป็นฝ่ายชนะ[50]

---

[48] 新华社:《我中央人民政府侨委会发言人发表谈话　严正抗议泰国政府迫害华侨》,《人民日报》, 1951 年 2 月 18 日。

[49] 新华社:《暹共斥责銮披汶政府备战政策　反对美泰军事协定主张召回侵朝泰军　泰和平委员会号召人民参加签名运动》,《人民日报》, 1951 年 5 月 18 日。

[50] 新华社:《泰国人民保卫亚洲和平的愿望》,《人民日报》, 1952 年 6 月 13 日。

สุรีย์ ทองวานิช ได้กล่าวอ้างในนามของประชาชนไทย 18 ล้านคน แสดงความขอบคุณต่อรัฐบาลและประชาชนจีนที่เป็นเจ้าภาพการประชุมสันติภาพ พร้อมยกย่องบทบาทของจีนในการปกป้องสันติภาพ เขากล่าวว่าคนไทยมองเห็นว่าเพื่อนบ้านในภูมิภาคอย่างเวียดนาม ลาว เขมร และมาลายาตกอยู่ภายใต้การกดขี่ของนักล่าอาณานิคมซึ่งส่งผลกระทบต่อสันติภาพในเอเชีย สหรัฐฯ พยายามเปลี่ยนไทยให้เป็นฐานทัพของตนเพื่อการทำสงคราม ซึ่งคุกคามเอกราชและสันติภาพของภูมิภาค คนไทยจึงเรียกร้องสันติภาพและต่อต้านสงคราม นอกจากนี้ เขาเรียกร้องให้ยุติสงครามเชื้อโรคในเกาหลีที่ไม่เพียงแต่ทำร้ายชาวเกาหลี แต่ยังเป็นภัยต่อโลกและประเทศไทย การที่รัฐบาลไทยส่งทหารไปร่วมรบในเกาหลีเป็นการกระทำที่สวนทางกับเจตนารมณ์ของประชาชน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนต้องแบกรับภาระทางเศรษฐกิจอย่างหนัก นโยบาย “ห้ามส่งออกสินค้า” ทำให้ราคายางพาราลดลงกว่า 60% ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในวงกว้าง ประชาชนเผชิญความยากลำบากและตกงานมากขึ้น คนไทยจึงเรียกร้องให้ยกเลิกนโยบายนี้ สุดท้าย สุรีย์ได้กล่าวถึงการที่สหรัฐฯ แทรกแซงประเทศไทยและนโยบายของรัฐบาลไทยที่ติดตามแนวทางสงครามของสหรัฐฯ ซึ่งทำให้เอกราชของประเทศถูกคุกคาม เศรษฐกิจตกต่ำ สิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัด[51]

บทความของสุรีย์ ทองวานิช ที่เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ปราฟดา และตีพิมพ์เป็นภาษาจีนโดยเหรินหมินรื่อเป้า ได้กล่าวถึงการต่อสู้ของคนไทยเพื่อสันติภาพและเอกราช โดยเน้นว่าประเทศไทยแม้จะถูกมองว่าเป็นประเทศเสรี แต่แท้จริงแล้วได้สูญเสียเอกราชทางการเมืองและเศรษฐกิจให้กับสหรัฐฯ สหรัฐฯ ใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพและบังคับให้ทำการค้ากับสหรัฐฯ เท่านั้น ส่งผลให้เศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยางพาราตกต่ำ บริษัทหลายแห่งล้มละลาย คนงานตกงานและประชาชนประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง คนงาน เกษตรกร นักศึกษา และสตรีที่เข้าร่วมในขบวนการสันติภาพต่างพากันเรียกร้องให้เพิ่มค่าจ้าง ยกเลิกข้อจำกัดทางการค้าและสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ เช่น สหภาพโซเวียตและจีน อย่างไรก็ตาม จักรวรรดิสหรัฐฯ และรัฐบาลไทยได้ตอบโต้ขบวนการสันติภาพด้วยการจับกุมผู้สนับสนุนจำนวนมาก รวมถึงนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและสันติภาพหลายคน แม้จะถูกจับกุมและคุกคาม แต่ขบวนการสันติภาพในไทยยังคงดำเนินต่อไปด้วยความเชื่อมั่นในชัยชนะ[52]

---

[51] 新华社:《国代表、《泰声报》编辑　ｒéｎｇ@①素里•通哇匿的发言（摘要）》,《人民日报》, 1952 年 10 月 13 日。

[52] 新华社:《 苏联“真理报”发表泰国和平战士ｒéｎｇ@①素里•通哇匿的专文　泰国人民为争取和平与民族独立而斗争》,《人民日报》, 1953 年 1 月 17 日。

บทสรุป

หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้า เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นในช่วงสงครามเกาหลีและยุคเริ่มต้นของสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสะท้อนมุมมองของรัฐบาลจีนและการสร้างความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ประชาชน หนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีความโดดเด่นในการนำเสนอเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งภาพรวมของสถานการณ์และรายละเอียดเฉพาะ โดยรายงานความเคลื่อนไหวของจีนในการสนับสนุนเกาหลีเหนือและต่อต้านสหรัฐฯ อย่างครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นด้านการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ยังนำเสนอเรื่องราวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสงครามอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงผลกระทบของสงครามในระดับปัจเจกบุคคล สิ่งที่น่าสนใจคือ หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าไม่เพียงรายงานข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังมีการวิเคราะห์วิจารณ์ฝ่ายตรงข้ามผ่านบทความพิเศษ ซึ่งสะท้อนความคิดเห็นของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้อย่างชัดเจน การนำเสนอในลักษณะนี้มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความคิดและทัศนคติของประชาชนจีนต่อสงครามเกาหลีให้เป็นไปในทิศทางที่รัฐบาลต้องการ[53] เป็นเหตุให้หนังสือพิมพ์นี้กลายเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์จีนในยุคนั้น ๆ

นอกจากนี้ การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้ายังมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านสหรัฐฯ ในประเทศจีนอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ โดยการนำเสนอข่าวสารและบทความที่ปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยมและต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องตระหนักคือเนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์นี้ล้วนผ่านการคัดกรองจากรัฐบาลจีน ดังนั้น จึงสะท้อนมุมมองและเจตนารมณ์ของรัฐบาลจีนอย่างชัดเจน ทำให้หนังสือพิมพ์นี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อและการควบคุมข้อมูลข่าวสารของรัฐบาลจีนในช่วงเวลานั้น[54] กล่าวโดยสรุปแล้ว หนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าได้แสดงบทบาทสำคัญในการสื่อสารนโยบายของรัฐบาลจีน การสร้างความรู้สึกชาตินิยมและการชี้นำความคิดของประชาชนจีนในช่วงสงครามเกาหลีและยุคต้นของสงครามเย็น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการรับรู้และทัศนคติของประชาชนจีนต่อสถานการณ์ระหว่างประเทศในยุคนั้นอย่างมาก

---

[53] รายงานข่าวของหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าจัดเป็นเอกสารร่วมสมัยที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากสิ่งที่จะนำเสนอในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวต้องผ่านการคัดกรองของรัฐบาลจีน ดังนั้นรายงานทั้งหมดจึงสอดคล้องกับเจตจำนงของจีน นอกจากนั้นเอกสารสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์บางฉบับหรือภาพถ่ายสำคัญบางภาพก็ได้รับการตีพิมพ์ลงในข่าวด้วย สิ่งที่น่าสนใจก็คือเมื่อผู้เขียนได้สืบค้นเอกสารของเหมาเจ๋อตงหรือโจวเอินไหลบางฉบับ จะได้พบทั้งในหนังสือรวมบทความของพรรคฯ และในรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์เหรินหมินรื่อเป้าด้วย.

[54] 林伟京：《《人民日报》与抗美援朝战争中的政治动员》,《江西师范大学学报：哲社版》,（南昌）, 2007年，第3期，第112-116页。

งานแปลเอกสารสำคัญ
หอจดหมายเหตุทางการทูตประเทศฝรั่งเศส

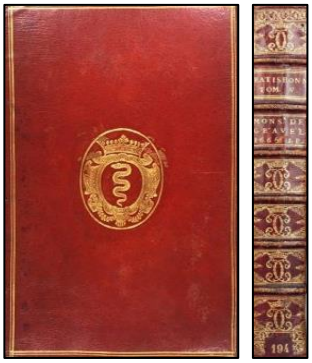
ณุทยา ณุตตรกุล
Licence Droit Économie et Gestion,
Mention Science Politique
Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne

ประวัติความเป็นมาของหอจดหมายเหตุทางการทูต

จุดเริ่มต้นของหอจดหมายเหตุ *“เลอ ซองเทรอ เด ซาร์ชีฟส์ ”* (Le centre des archives)[1] มาจากการเพิ่มตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ *“เลอ เซอเครแตร์ เดตา โอ ซาแฟร์ เอทร็องแชร์”* (Le secrétaire d’État aux Affaires étrangères) ในปี ค.ศ. 1589 โดยมี *หลุยส์ เดอ เรอโวล* (Louis de Revol) ดำรงตำแหน่งเป็นคนแรก

ส่วนการเก็บเอกสารทางการทูตมาจากการริเริ่มของ *ชาลส์ โกลแบรต์ เดอ ครัวซี* (Charles Colbert de Croissy) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 1680 ถึง 1696 โดยรวบรวมและจัดระเบียบเอกสารของตน ตลอดจนของผู้ดำรงตำแหน่งก่อนหน้า เช่น *อูค เดอ ลีออน* (Hugues de Lionne) ระหว่างปี ค.ศ. 1663 ถึง 1671 *และ อาร์โน เดอ ป็อมปอนน์* (Arnaud de Pomponne) ระหว่างปี ค.ศ. 1671 ถึง 1679

[1] เขียนว่า *“เลอ ซองเทรอ เด อาร์ชีฟส์”* ; อ่านว่า *“เลอ ซองเทรอ เด ซาร์ชีฟส์”*

ชาล์ส โกลแบรต์ เดอ ครัวซี ได้นำเอกสารทั้งหมดมาเข้าเล่ม ใช้ปกหนังสีแดงจากประเทศทางตะวันออก[2] ประทับตราสัญลักษณ์ของครอบครัวที่เป็นรูปงู *“ลา กูเลอฟร์”* (La couleuvre) บนปก และตราอักษรย่อ CC ของชื่อนามสกุลที่สันเล่ม ต่อมาในปี ค.ศ. 1716 ได้มีการใช้ตราสัญลักษณ์ของกษัตริย์แทน

ก่อนปี ค.ศ. 1830 มีเพียงนักการทูตที่เข้าถึงเอกสารทางการทูตได้ แต่หลังจากปี ค.ศ. 1830 ภายใต้การดูแลของ *โอกุสต์ มีเนต์* (Auguste Minet) ผู้อำนวยการหอจดหมายเหตุทางการทูตและนักประวัติศาสตร์ชื่อดัง ได้เปิดโอกาสให้กับการค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์

ภายใต้สาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ 3 ในปี ค.ศ. 1874 กลุ่มงานที่ประกอบด้วยนักการทูต นักประวัติศาสตร์และนักข่าวจำนวนหนึ่ง ได้รับมอบหมายหน้าที่ในการสื่อสาร ส่งเสริมและเพิ่มความสำคัญให้กับจดหมายเหตุทางการทูต กลุ่มงานนี้ได้ให้กำเนิด คณะกรรมาธิการจดหมายเหตุทางการทูต *“ลา โกมีซียง เด ซาร์ชีฟส์ ดีโปรมาติกส์”* (La commission des Archives diplomatiques)[3] ที่คงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้ว่าจะมีมาตรการอนุรักษ์ ป้องกันแล้ว แต่จดหมายเหตุของกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสก็ได้รับความเสียหายเป็นอันมาก :

- การรุกคืบใกล้เข้ามาของเยอรมัน เป็นเหตุให้เอกสารสำคัญทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมไปถึงแฟ้มข้อมูลของชาวต่างชาติในฝรั่งเศส ถูกทำลายในวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 1940
- ช่วงฝรั่งเศสถูกเยอรมันยึดครอง เอกสารบางส่วนถูกส่งไปยังประเทศเยอรมนีและไม่สามารถตามกลับคืนมาได้
- ในระหว่างการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยกรุงปารีส แผนกเก็บเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศสูญเสียเอกสารสำคัญบางส่วนจากเหตุเพลิงไหม้

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสมีการบูรณะครั้งใหญ่ และเริ่มมีการวางระบบควบคุมเอกสาร อาทิ เช่น *ฌ็อง ลาลัว* (Jean Laloy) ได้ตั้งกฎการเผยแพร่สู่สาธารณะเมื่อเอกสารนั้นมีอายุครบ 30 ปี นับจากวันที่ผลิต และมีการถ่ายโอนเอกสารไปเก็บในเมืองอื่นนอกจากกรุงปารีส

---

[2] *“มาโรกัง รูช ดู เลอว็อง”* (Maroquin rouge du Levant)

[3] เขียนว่า *“ลา โกมีซียง เด อาร์ชีฟส์ ดีโปรมาติกส์”* ; อ่านว่า *“ลา โกมีซียง เด ซาร์ชีฟส์ ดีโปรมาติกส์”*

ปัจจุบันหอจดหมายเหตุทางการทูตตั้งอยู่ที่ *ลา กูร์เนิฟว์* (La Courneuve) จังหวัด *เซ็น-ซังเดอนี* (Seine-Saint-Denis)

และที่ *น็องต์* (Nantes) จังหวัด *ลัวร์-อัตล็องติก* (Loire-Atlantique)

“จดหมายเหตุ” คืออะไร ?

จดหมายเหตุ “*เล ซาร์ซีฟส์*” (Les archives)[4] ตาม มาตรา L.211-1 ของประมวลกฎหมายมรดกทางวัฒนธรรมฝรั่งเศส “*โก๊ด ดู ปาทรีมวนน์*” (Code du Patrimoine) หมายถึง “บรรดาเอกสารทั้งหมดทุกประเภท ที่ไม่ได้กำหนดว่า ใครผลิต เก็บรักษาที่ไหน ผลิตเมื่อไร ในรูปแบบและใช้สื่อใด” [5]

อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า จดหมายเหตุ :

- ผลิตโดย นักเขียน จิตรกร พิธีกร นักบวช นักเดินทาง นักวิชาการ พ่อค้า ข้าราชการ ศูนย์วัฒนธรรม เป็นต้น

[4] เขียนว่า “*เล อาร์ซีฟส์*” ; อ่านว่า “*เล ซาร์ซีฟส์*”

[5] L’article L.211-1 du code du Patrimoine : les archives sont l’ensemble des documents, quels que soient leur date, leur lieu de conservation, leur forme et leur support, produits ou reçu par tout service ou organisme public ou privé dans l’exercice de leur activité.

- สถานที่เก็บรักษา เช่น หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอจดหมายเหตุของเมือง หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน
- วันเดือนปีที่ผลิต เช่น ค.ศ. 625 ค.ศ. 1969 ค.ศ. 2019 ค.ศ. 2024
- รูปแบบ เช่น ลายลักษณ์อักษร (ข้อความ รูปวาด แผนที่) เสียง (บันทึกเสียง บทสนทนา รายการวิทยุ) รูปภาพ รูปสามมิติ
- สื่อที่ใช้ เช่น บนกระดาษ ไมโครฟิล์ม คอมพิวเตอร์ เทปเสียง วิดีโอ ซีดี ดีวีดี USB

ทั้งนี้ คำว่า จดหมายเหตุ *"เล ซาร์ชีฟส์"* ของฝรั่งเศสยังมีอีก 2 ความหมาย จึงใช้คำนำหน้าเพื่อไม่ให้สับสน :

- *"ซองเทรอ"* (Centre) ใช้เรียกหอจดหมายเหตุ :
  - *"เลอ ซองเทรอ เด ซาร์ชีฟส์ นาซัวนาลส์ "* (Le centre des archives nationales) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
  - *"เลอ ซองเทรอ เด ซาร์ชีฟส์ ดี-ปโล-มาติก"* (Le centre des archives diplomatiques) หอจดหมายเหตุทางการทูต
- *"แซร์วิส"* (Service) : *"เลอ แซร์วิส ดาร์ชีฟส์"* (Le service d'archives) ใช้สำหรับหน่วยงานดูแลจดหมายเหตุ

แล้ว "จดหมายเหตุทางการทูต" คืออะไร ?

จดหมายเหตุทางการทูต *"เล ซาร์ชีฟส์ ดี-ปโล-มาติก"* (Les archives diplomatiques)[6] คือ เอกสารทั้งหมด ที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ การทูตกับประเทศอื่น ซึ่งเป็นได้ทั้ง :

- เอกสารภายในประเทศของกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส (สรุปรายงาน เอกสารของรัฐมนตรีและทูต)
- เอกสารจากสถานทูตฝรั่งเศสในต่างประเทศ (เอกสารตอบโต้กันระหว่างกระทรวงกับสถานทูตและกงสุล ข่าวหนังสือพิมพ์ต่างชาติ แผนที่ รูปภาพ)
- เอกสารจากสถาบัน/ศูนย์วัฒนธรรมฝรั่งเศสในต่างประเทศ
- เอกสารจากหน่วยงานฝรั่งเศสในองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ

[6] เขียนว่า *"เล อาร์ชีฟส์ ดี-ปโล-มาติก"* ; อ่านว่า *"เล ซาร์ชีฟส์ ดี-ปโล-มาติก"*

การใช้จดหมายเหตุทางการทูตฝรั่งเศส และ การแปล

การศึกษา ค้นคว้า วิจัย ประวัติศาสตร์ การเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย-ฝรั่งเศส ผ่านจดหมายเหตุทางการทูตฝรั่งเศส ได้อย่างถูกต้องและลึกซึ้ง ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ดังนี้ :

- วิเคราะห์ ตีความ ทำความเข้าใจเนื้อหาของเอกสาร :
    - ทูตฝรั่งเศสอาจใช้ “*เฌอ*”(je) ผม หรือ “*อง*”(on) เรา เป็นการแทนตัวเอง ฉะนั้น ควรพิจารณาให้ดีว่า “*อง*” เป็น “เรา” ที่หมายถึงทูต หรือ “เรา” ทั่วไป
    - คำบางคำในภาษาฝรั่งเศส อาจมีได้หลายความหมาย และนอกจากนี้ คำบางคำมีความหมายตรงตัว “*ซองซ์ พร็อบร์*”(sens propre) และความหมายแฝง “*ซองซ์ ฟีกูเร*” (sens figuré) หรือ อาจมีการเล่นคำ โดยที่ทูตต้องการใช้ทั้งสองความหมาย

- การแปลเอกสารจากภาษาต้นฉบับ (ภาษาฝรั่งเศส) ไปเป็นภาษาไทย ต้องเลือกใช้คำที่เหมาะสม เพื่อรักษาความหมายของข้อความให้ตรงกับเจตนารมณ์ของผู้เขียน (ต้นฉบับ) แต่ในบางครั้ง อาจจำเป็นต้องเขียนขยายความเพิ่มเติมให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นี่จึงเป็นงานผสมผสานระหว่างการแปลตรงตัว[7] (Literal translation) กับการแปลแบบตีความ[8] (Interpretation)
    - ภาษาฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 3 ระดับภาษา[9] :
        - ภาษาพูด (familier “*ฟามีลิเย*”) ที่ใช้กับครอบครัว เพื่อน คนรู้จัก อาจมีคำหยาบคาย
        - ภาษาพูด (courant “*กูร็อง*”) ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความสุภาพ
        - ภาษาทางการ (soutenu “*ซูเตอนู*”) มีความสุภาพมาก

    ทูตฝรั่งเศส ใช้ทั้ง ภาษาพูด “*กูร็อง*” และ ภาษาทางการ “*ซูเตอนู*” สลับไปมา

- ฝรั่งเศสมักจะเรียกองค์การระหว่างประเทศ ในรูปแบบของตัวเอง เช่น :
    - องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ยูเอ็น (UN) คือ “*ออร์กานีซาซียง เด นาซียง ซูนี*” (Organisation des Nations unies)[10] *โอนู* (ONU)

---

[7] “*ลา ทราดุคซียง ลิเตราลล์*” (la traduction littérale)

[8] “*ลังแตร์เพรตาซียง*” (l’interprétation)

[9] Les registres/niveaux de langue : familier, courant et soutenu.

[10] เขียนว่า “*ออร์กานีซาซียง เด นาซียง อูนี*” ; อ่านว่า “*ออร์กานีซาซียง เด นาซียง ซูนี*”

- องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization) นาโต (NATO) คือ *“ออร์กานีซาซียง ดู เทรเต เดอ ลัตล็องติก นอร์ด”* (Organisation du traité de l’Atlantique nord) *โอต็อง* (OTAN)
- องค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization) ซีโต้ (SEATO) คือ *“ออร์กานีซาซียง ดู เทรเต เดอ ลาซี ดู ซูดเอส”* (Organisation du traité de l’Asie du Sud-Est) *โอตาซ* (OTASE)
- ปัจจุบัน ฝรั่งเศสใช้ *“อาเซอัน”* (ASEAN) สำหรับอาเซียน ก่อนหน้านี้ใช้ :
    - Association des nations de l’Asie du Sud-Est (*“อาโซซียาซียง เด นาซียง เดอ ลาซี ดู ซูดเอส”*) ANASE (*อานาซ*)
    - Association des nations du Sud-Est asiatique (*“อาโซซียาซียง เด นาซียง ดู ซูดเอส อาเซียติก”*) ANSEA (*อันเซอา*)

- การใช้ข้อมูลอ้างอิง การเก็บเอกสารอ้างอิง
    - หากงานเป็นเพียงการอ้างอิงข้อมูลจดหมายเหตุทางการทูต มิใช่งานแปล ผู้เขียน (นักวิจัย) ควรใส่ footnote ให้ชัดเจน เพื่อแยกเนื้อหาของเอกสารออกจากมุมมอง ความคิดเห็นส่วนตัว
    - ผู้เขียน (นักวิจัย) ควรเก็บรักษาเอกสารไว้ในที่ปลอดภัยและสะดวกในการติดตาม การเข้าถึง ในกรณีที่ต้องการตรวจสอบแหล่งที่มาและความถูกต้อง

จดหมายเหตุทางการทูตฝรั่งเศส มีคุณประโยชน์อย่างไร ?

จดหมายเหตุทางการทูต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โทรเลขจากสถานทูตฝรั่งเศสที่ตั้งอยู่ต่างประเทศ คือ การเขียน บอกเล่า รายงานเหตุการณ์ ในมุมมองของทูตฝรั่งเศส จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ ดังนั้น จดหมายเหตุทางการทูตจึงมีความเป็นทั้ง :

- ประวัติศาสตร์ (History) และประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography)
- ความจริงในเชิงวัตถุวิสัย (Objective reality) และความเป็นอัตวิสัย (Subjective reality)

อย่างไรก็ตาม จดหมายเหตุทางการทูต ยังคงเป็นแหล่งข้อมูลเชิงลึกทางประวัติศาสตร์เสมอมา ที่ประกอบไปด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศ การเจรจา ความขัดแย้ง และความร่วมมือทางการทูต ซึ่งสามารถช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับประเทศอื่น และ

ความสัมพันธ์ระหว่างกันของแต่ละประเทศ เช่น ความสัมพันธ์ทางการเมือง การค้าและวัฒนธรรม ผ่านการทำสนธิสัญญา สัญญาข้อตกลงในรูปแบบทวิภาคี พหุภาคี รวมถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

ในอีกด้านหนึ่ง จดหมายเหตุทางการทูตสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท ท่าที จุดยืน มุมมองและการกำหนดนโยบายต่างประเทศของฝรั่งเศสในแต่ละช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ตามบริบททางการเมืองโลก นอกจากนี้ยังเผยให้เห็นถึงบทบาทของหลายประเทศอีกด้วย ตามที่ปรากฏในงานค้นคว้าวิจัย สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรือ อาเซียน (ASEAN) จากจดหมายเหตุทางการทูตประเทศฝรั่งเศส ให้ความรู้เกี่ยวกับ :

- ประวัติศาสตร์ การเมืองโลกในขณะนั้น
- ชีวประวัติ : ก่อนจะเป็นองค์การความร่วมมือระหว่างภูมิภาคในนามของอาเซียน และจุดกำเนิดตลอดจนวิวัฒนาการที่เต็มไปด้วยอุปสรรคของอาเซียน
- มุมมองของฝรั่งเศส (หนึ่งในประเทศมหาอำนาจ) ที่มีต่ออาเซียน ประเทศสมาชิก และอีกหลายประเทศ
- บทบาทของฝรั่งเศส และประเทศที่มีส่วนได้เสีย
- ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเหล่านั้น
- ลำดับความสำคัญและการกำหนดนโยบายของแต่ละประเทศ

ทั้งหมดนี้สรุปได้ว่า จดหมายเหตุทางการทูตฝรั่งเศสจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่บอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสในความสัมพันธ์กับหลายประเทศ มานานกว่าสามศตวรรษ เป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) และ ทุติยภูมิ (Secondary source) เป็นทรัพยากรสำคัญและจำเป็นสำหรับนักการทูตและบุคคลที่ต้องการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย

อ้างอิง

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006074236/LEGISCTA000006129161/

https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/archives-diplomatiques/a-propos-des-archives-diplomatiques/cinq-siecles-d-histoire/article/les-origines#:~:text=En%201874%2C%20la%20IIIe%20R%C3%A9publique,qui%20existe%20encore%20aujourd'hui.

“ปัญหากัมพูชา” ในหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng) หนังสือพิมพ์เญินเซิน (Nhân Dân) และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ (Tuổi Trẻ)

รองศาสตราจารย์ ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

วาทกรรมการทูต“ไผ่ลู่ลมเวียดนาม” หรือหงว่ายยาว “ไกแจเวียดนาม” (ngoại giao “cây tre” Việt Nam) ต้อนรับทุกขั้วอำนาจทางการเมือง เวียดนามไม่เลือกข้าง สร้างมิตรไม่สร้างศัตรู ได้รับการกล่าวถึงมากมายบนสื่อต่างชาติและสื่อไทยซึ่งการทูตดังกล่าวนับเป็นผลลัพธ์ที่งดงามในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาของเวียดนามเห็นได้จาก เวียดนามกลายเป็นพื้นที่ในการต้อนรับการมาเยือนของผู้นำชาติมหาอำนาจหลายประเทศ โดยเฉพาะการเดินทางมาเยือนเวียดนามของผู้นำจีน ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงจำนวน 2 ครั้ง (ปี2017และปี 2023) การเยือนของผู้นำสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ประธานาธิบดีบารัค โอบามา(ปี 2016) ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์(ปี 2019) และประธานาธิบดีโจ ไบเดน (ปี 2023)ตลอดจน ประธานาธิบดีวลาดีมีร์ ปูติน แห่งสหพันธรัฐรัสเซีย มาเยือนเวียดนามจำนวน 5 ครั้ง (ปี 2001, ปี 2006, ปี 2013, ปี 2017 และปี 2024) (Lần thứ 5 đến Việt Nam, Tổng thống Putin thăm cấp nhà nước theo lời mời Tổng bí thư, 2024) หรือ แม้แต่เวียดนามกลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์กับประธานาธิบดีคิมจองอึน แห่งสาธารณรัฐเกาหลีเหนือ ณ กรุงฮานอย ในปี 2019 เป็นต้น

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ทำให้เวียดนามกลายเป็นประเทศที่สื่อยอมรับว่า “เนื้อหอม” เมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เวียดนามยังถูกยกระดับให้กลายเป็น **พื้นที่ปลอดภัย** ไม่เลือกข้างตลอดจนต้อนรับทุกขั้วอำนาจ โดยการทูตไผ่ลู่ลมเวียดนามกลายเป็นที่รู้จักในวงกว้างอย่างมากในสมัยเหงวียนฟู้จ่อง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (ปี 2011-2024) โดยเหงวียนฟู้จ่องได้ประกาศในคราวการประชุมคณะกรรมการด้านการต่างประเทศ ปี 2021 (14 ธันวาคม ค.ศ. 2021) (Nguyễn Mạnh Hùng , 2024) และได้รับการตอกย้ำโดยผู้นำระดับสูงของเวียดนามโดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีฟ่ามมิงจิ้ง (Phạm Minh Chính) ตลอดจนตอกย้ำ การทูตไผ่ลู่ลมเวียดนามผ่านสื่อกระแสหลักของรัฐบาลเวียดนาม

จะเห็นได้ว่า เวียดนามดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกและสามารถสร้างการยอมรับจากนานาประเทศได้ ปฏิเสธไม่ได้ว่า ส่วนหนึ่งเพราะเวียดนามได้ถอดบทเรียนจากภาพลักษณ์ด้านลบของตนในอดีต ซึ่งเวียดนามถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อภูมิภาคกรณี “ปัญหากัมพูชา” นานนับเกือบทศวรรษ และเวียดนามพยายามปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของตนเองใหม่ด้วยการเข้าเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียนใน

ปี 1995และค่อย ๆ สร้างการยอมรับในเวทีนานาชาติแม้ว่าเหงวียนฟู้จ่อง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (ปี 2011-2024) ผู้ริเริ่ม “การทูตไผ่ลู่ลมเวียดนาม” ได้ถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 2024 ที่ผ่านมา กระนั้น โตเลิม เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามคนใหม่ก็ยังคงจะสานต่อการทูตในลักษณะดังกล่าว เพื่อย้อนกลับไปทำความเข้าใจบทเรียนการเมืองระหว่างประเทศของเวียดนามในห้วง **ปัญหากัมพูชา** ซึ่งเวียดนามถูกมองเป็นภัยคุกคามของภูมิภาคถูกโดดเดี่ยวจากภูมิภาค ตลอดจนถูกคว่ำบาตรจากนานาประเทศเพื่อทำความเข้าใจมุมมองของเวียดนามภายใต้บริบทสงครามเย็นและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเวียดนามในปัจจุบันโดยเฉพาะด้านการต่างประเทศ

เมื่อผู้เขียนได้มีโอกาสแปลเอกสารชั้นต้นภาษาเวียดประเภทหนังสือพิมพ์กระแสหลักของรัฐบาลเวียดนามระหว่างทศวรรษ 1980 ถึงต้นทศวรรษ 1990 (ปี 1990 และ ปี 1991) จึงขอนำเสนอบทความ “**ปัญหากัมพูชา**” **ในหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง** (Sài gòn giải phóng) **หนังสือพิมพ์เญินเซิน** (*Nhân Dân*) **และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋** (*Tuổi Trẻ*) **เป็นอย่างไร** โดยชุดเอกสารที่ใช้นั้นถูกจัดเก็บในห้องสมุดทั่วไปในนครโฮจิมินห์ (*Thư viện Khoa học Tổng hợp*) ที่อยู่ Số 69 Lý Tự Trọng, Phường Bến Thành, Quận 1, Tp. Hồ Chí Minh

ภาพที่ 1 : *Thư viện Khoa học Tổng hợp*

1. สังเขปภูมิหลัง “ปัญหากัมพูชา” : ที่มาของความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับภูมิภาคอาเซียนและประเทศมหาอำนาจ

ในปลายทศวรรษ 1970 และตลอดทศวรรษ 1980 เป็นช่วงที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกแยกและขัดแย้งทางการเมืองอย่างมากในประเด็น “**ปัญหากัมพูชา**” (Cambodian Problems ปี 1979-1991) โดยมาจากเหตุการณ์สำคัญในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1978 เมื่อเวียดนามนำทหารนับแสนนายบุกกัมพูชาและเข้ายึดกรุงพนมเปญในวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1979 นอกจากจะเป็นการละเมิดอธิปไตย

ของกัมพูชาแล้ว ยังเป็นการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการเคารพในเอกราชอธิปไตยและบูรณาภาพแห่งดินแดนของประเทศอื่นด้วย (ไทยกับปัญหากัมพูชา ไขปัญหาประเด็นข้อข้องใจ วิเคราะห์และวิจารณ์นโยบายของไทยเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา, 2528: 4) ต่อมาเวียดนามได้ตั้งรัฐบาล “หุ่น” เฮงสัมริน หรือ ระบอบเฮงสัมริน ขึ้นมาแทนที่รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยซึ่งรู้จักในนามรัฐบาลพลพตหรือ “กลุ่มเขมรแดง” (กลุ่มนี้มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับจีน) โดยมีผู้นำหลักสามคน คือ เฮงสัมริน ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นายเจียซิม เป็นประธานรัฐสภา และนายฮุนเซน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (อรอนงค์ น้อยวงศ์, 2541: 61) ปฏิบัติการของเวียดนามดังกล่าว ทำให้กัมพูชามองเวียดนามเป็น “**ศัตรูหมายเลขหนึ่งแทนจักรวรรดินิยมอเมริกา**” (ธีระ นุชเปี่ยม, 2560: 361) ทว่าน่าสนใจที่เวียดนามเขียนประวัติศาสตร์ช่วงนี้ของตนว่าเป็น **สงครามปกป้องชาติ (ปี 1975-1979)” โดยกลุ่มเขมรแดง** (พลพต - เอียง สารี - เขียว สัมพัน) ถูกมองว่า เป็นพวกชอบรุกรานดินแดนเวียดนามมาตั้งแต่ปี 1975-1978 นั่นคือสถานการณ์ทั่วไปที่ทั่วโลกรับรู้ ณ ห้วงนั้น

อาจกล่าวได้ว่า เมื่อสหรัฐอเมริกาแทรกแซงอินโดจีนมากกว่า 2 ทศวรรษ และพยายาม ถอนตัวออกจากอินโดจีน (ลาว กัมพูชา และเวียดนาม) หลังจากสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 (ปี 1954-1975) สิ้นสุด โดยเวียดนามและลาวพัฒนาความสัมพันธ์ไปอย่างสนิท แนบแน่นและใกล้ชิด เห็นได้จากผู้นำลาว คือ ท่านไกสอน พมวิหาน ได้เดินทางไปเยือนเวียดนามในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1976 จนมีแถลงการณ์ย้ำเอกภาพและความร่วมมือระหว่างสองประเทศร่วมกัน ต่อมาเลสวน เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและฝั่มวันด่ง นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปเยือนลาวในเดือนกรกฎาคม ในปีถัดมา ทั้งสองฝ่ายมีการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ ซึ่งสะท้อน**สัมพันธภาพพิเศษระหว่างเวียดนามกับลาว** (ธีระ นุชเปี่ยม, 2534: 118) ส่วนพัฒนาการทางการเมืองในกัมพูชาหลังสิ้นสุดสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 ได้เข้าสู่ยุคมืดมนสมัย **“เขมรแดง”** หรือ**กัมพูชาประชาธิปไตย** (ปี 1975-1979) ซึ่งมีพลพต - เอียง สารี - เขียว สัมพัน - ฮูยวน - ฮูนึม และนวนเจีย เป็นผู้นำ โดยเฉพาะเป็นที่มาแห่งประวัติศาสตร์โศกนาฏกรรมการ “ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” ครั้งใหญ่ที่สุดอีกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์กัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ทำให้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชาเด่นชัดมากขึ้น สะท้อนให้เห็นภาพความแตกแยกภายในของกลุ่มอินโดจีนด้วยทั้ง ๆ ที่ ในอดีตกัมพูชาเคยมีอุดมการณ์ปลดปล่อยชาติร่วมกับเวียดนาม

ย้อนกลับไปเมื่อเวียดนามบุกยึดกรุงพนมเปญ ทำให้กำลังทหารของประชาชนกัมพูชา ส่วนใหญ่หลบหนีมาตั้งฐานปฏิบัติการอยู่บริเวณชายแดนด้านตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับไทยโดยเฉพาะกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง (สำหรับประเทศอาเซียนอื่น ๆ แทบจะไม่มีผลกระทบเลย) โดยกลุ่มชาวกัมพูชาที่ต่อต้านการยึดครองเวียดนามมี 3 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มกัมพูชาประชาธิปไตย (กลุ่มเขมรแดง) กลุ่มแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติของประชาชนเขมร ภายใต้การนำของนายซอนซานและกลุ่มแนวร่วมแห่งชาติเพื่อเอกราช ความเป็นกลางและสันติภาพในกัมพูชา ภายใต้การนำของสมเด็จนโรดม สีหนุ (อรอนงค์ น้อยวงศ์, 2541: 64-65) เฉพาะปฏิบัติการของเวียดนามได้ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อชีวิตและ

ทรัพย์สินของส่วนราชการและราษฎรไทย ซึ่งมาจากเหตุการณ์บ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ในวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) ต่อมาไทยรับภาระต้องจัดการดูแลผู้อพยพ ทำให้บริเวณใกล้พรมแดนไทย-กัมพูชาขาดเสถียรภาพ รัฐบาลต้องสูญเสียเวลาในการวางแผนและดำเนินการทางการทูตเพื่อคัดค้านการขยายตัวของเวียดนามและต้องเพิ่มงบประมาณด้านการทหารในการป้องกันประเทศ

"**ปัญหากัมพูชา**" ทำให้อาเซียน (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN ในปี 1967 ซึ่งการก่อตั้งครั้งแรก มีเพียง 5 ประเทศ คือ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์) ได้จัดประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนวาระพิเศษขึ้นที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 12 มกราคม ค.ศ. 1979 ซึ่ง**อาเซียนมองว่า** เวียดนามละเมิดอธิปไตยของกัมพูชา โดยออกแถลงการณ์ว่าอาเซียนยืนยันสิทธิของประชาชนกัมพูชาที่จะกำหนดอนาคตของตนเอง เรียกร้องให้กองกำลังต่างชาติทั้งหมดออกจากดินแดนกัมพูชาโดยทันที ฝ่ายไทยนับตั้งแต่ยุครัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จนถึงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี **ไทยยังคงแสดงจุดยืนรับรองรัฐบาลพลพต (กัมพูชาประชาธิปไตย)** ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของกัมพูชา ซึ่งไทยได้ดำเนินนโยบายร่วมมือกับอาเซียนมีการออกแถลงการณ์อาเซียนเพื่อให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชาและให้ประชาชนกัมพูชาใช้สิทธิกำหนดทางเลือกของตนเอง การสนับสนุนฝ่ายต่อต้าน ตลอดจนร่วมมือกับมหาอำนาจ เช่น จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เป็นต้น (อรอนงค์ น้อยวงศ์, 2541) ส่วนจีนตอบโต้เวียดนามด้วยการทำสงครามสั่งสอนเวียดนามในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979 เป็นเพราะเวียดนามโค่นล้มรัฐบาลพลพต (กลุ่มเขมรแดง) ที่จีนให้การสนับสนุน ทำให้ความสัมพันธ์เวียดนามกับจีนขาดสะบั้น โดยกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามระบุว่า จีนแสดงพฤติกรรมที่เป็นศัตรูอย่างเปิดเผยต่อเวียดนาม จึงเกิดวาทกรรม "จีนเป็นศัตรูของเวียดนาม" และ "จีนคือผู้ทรยศเวียดนาม" (ธนนันท์ บุ่นวรรณา, 2563)

นับจากนั้นเป็นต้นมา **เวียดนามมองจีนเป็นภัยคุกคาม**และยืนยันเวียดนามจะถอนทหารออกไปก็ต่อเมื่อจีนยุติการคุกคาม ในระหว่างนี้เวียดนามซึ่งมีสหภาพโซเวียตสนับสนุน ดำเนินการทางด้านการเมืองและการทูต โดยมีจุดประสงค์หลักคือ การทำให้นานาประเทศยอมรับว่า การที่เวียดนามส่งกำลังทหารไปล้มล้างรัฐบาลพลพตเป็นสิ่งที่ชอบธรรมโดยมีอาเซียนเป็นเป้าหมายสำคัญ หากอาเซียนยอมรับการกระทำของเวียดนามแล้วก็เป็นการง่ายที่จะชักจูงประเทศอื่น ๆ ให้คล้อยตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนามพยายามทำให้ปัญหากัมพูชาจำกัดอยู่ในเฉพาะพื้นที่อินโดจีน พร้อมกับย้ำว่า อุปสรรคของปัญหามาจากการที่จีนเป็นภัยคุกคามต่ออินโดจีน ดังนั้นเวียดนามจึงใช้ที่ประชุมสามชาติอินโดจีนเป็นกระบอกเสียงของเวียดนามต่อปัญหากัมพูชา นอกจากนี้ ยังดำเนินการทางการทูตโดยลำพัง (อรอนงค์ น้อยวงศ์, 2541: 76-84) นั่นคือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พร้อมเดินสายพบปะกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศต่าง ๆ ทั้งในและนอกภูมิภาคที่ทั้งเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหากัมพูชา โดยผู้มีบทบาทสำคัญที่เผชิญหน้ากับปัญหากัมพูชาของฝ่ายเวียดนาม

คือ **รัฐมนตรีต่างประเทศเหงวียนเกอธัค** ซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็นนักการทูตที่ยอดเยี่ยมที่สุดในเวียดนามโดยเฉพาะในช่วงวิกฤตที่เวียดนามถูกคว่ำบาตรจากนานาประเทศจากปัญหากัมพูชา ในทางกลับกันเหงวียนเกอธัคกลับไม่เป็นที่ชื่นชอบของฝ่ายจีนเพราะ เหงวียนเกอธัคเป็นบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์จีนในเชิงลบตลอดช่วงทศวรรษของปัญหากัมพูชา น่าสนใจว่าตลอดทศวรรษ 1980 ประเทศไทยซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงและโดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ไทยนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นปัญหากัมพูชาผ่านภารกิจการเยือนประเทศไทยและต่างประเทศของเหงวียนเกอธัค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนาม ตลอดจนมี นักวิชาการไทยเดินทางไปสัมภาษณ์เหงวียนเกอธัคที่กรุงฮานอยเพื่อทราบท่าทีมุมมอง จุดยืนในการมองปัญหาของเวียดนาม (ธนนันท์ บุ่นวรรณา, 2564) แม้การกระทำของเหงวียนเกอธัคในเวลานั้นจะถูกมองเป็นการสร้างภาพ “ขายความคิด” ในทำนองที่ว่า เวียดนามต้องการให้มีการเจรจาแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีไม่ต้องการที่จะรุกรานไทย ซึ่งถ้าไม่ใช้วิจารณญานอาจหลงเชื่อเวียดนามได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีงานเขียนทางวิชาการไทยไม่น้อยที่ศึกษาเรื่องปัญหากัมพูชาเนื่องจากเป็นปัญหาความมั่นคงและเกี่ยวพันโดยตรงต่อสันติภาพระดับภูมิภาค แม้ท้ายที่สุดทหารชุดสุดท้ายของเวียดนามเดินทางออกจากกัมพูชาในเดือนกันยายน ค.ศ. 1989 และสันติภาพในภูมิภาคได้กลับคืนมาอีกครั้ง

จะเห็นว่า เวียดนามในห้วง “ปัญหากัมพูชา” ถูกมองในแง่มุมลบตลอดมาจากกลุ่มประเทศอาเซียนโดยเฉพาะฝ่ายไทย ก่อให้เกิดภาพสหรัฐอเมริกาหันมาร่วมมือกับจีนและอีกหลายประเทศโดดเดี่ยวเวียดนาม อาเซียนพยายามยับยั้งการขยายอิทธิพลของเวียดนามและสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. ปัญหากัมพูชา” ในหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng) หนังสือพิมพ์เญินเซิน (*Nhân Dân*) และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ (*Tuổi Trẻ*)

2.1 แนะนำเอกสารที่ใช้และข้อจำกัด

หนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng) เป็นหนังสือพิมพ์รายวันของคณะกรรมการพรรค นครโฮจิมินห์ซึ่ง ฉบับพิมพ์ครั้งแรกมีขึ้นเพียง 5 วันหลังจากการรวมประเทศ (วันที่ 5 พฤษภาคม 1975) ตามมติของคณะกรรมการพรรคไซ่ง่อน - ซาดิ่งห์ (Saigon-Gia Dinh) หนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้องยังคงเป็นสำนักข่าวแห่งแรกในประเทศที่ตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ออนไลน์และนำเสนอข่าว 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาเวียดนาม ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

ภาพที่ 2 : โลโก้หนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง

หนังสือพิมพ์เญินเซิน *(*Nhân Dân*)* เป็นหน่วยงานกลางของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ฉบับแรกออกเผยแพร่สู่สาธารณชนเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 1951 ในเขตสงครามเวียดบั๊กซึ่งเป็นช่วงที่เวียดนามกำลังต่อสู้กับอาณานิคมฝรั่งเศส โดยหนังสือพิมพ์มีการโฆษณาชวนเชื่อว่า เป็น “เสียงของพรรค รัฐบาล และได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน” ปัจจุบันหนังสือพิมพ์เญินเซินเผยแพร่ทั้งในรูปแบบออนไลน์และเป็นฉบับ เป็นสื่อกระแสหลักของรัฐบาลเวียดนาม

Nhân Dân
CƠ QUAN TRUNG ƯƠNG CỦA ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM
TIẾNG NÓI CỦA ĐẢNG, NHÀ NƯỚC VÀ NHÂN DÂN VIỆT NAM

ภาพที่ 3 : โลโก้หนังสือพิมพ์เญินเซิน

หนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ *(*Tuổi Trẻ*)* หนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ เป็นกระบอกเสียงของสหภาพเยาวชนคอมมิวนิสต์โฮจิมินห์แห่งนครโฮจิมินห์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1975

tuổi trẻ
CƠ QUAN CỦA ĐOÀN TNCS HỒ CHÍ MINH TP.HCM

ภาพที่ 4 : โลโก้หนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋

เอกสารแปลชุดนี้เป็นการคัดเลือกและเป็นการแปลจากเอกสารประเภทหนังสือพิมพ์ร่วมสมัยเวียดนามซึ่งจัดเก็บในห้องสมุดทั่วไป (*Thư viện Khoa học Tổng hợp*) ในนครโฮจิมินห์ จำนวนหลายร้อยรายการ และเป็นชุดเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหากัมพูชาโดยผ่านการทำงานของนายเหงวียนเกอธัค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนาม (ปี 1980-1991) เนื่องจากข้อจำกัดของการเข้าถึงเอกสารประเภทหนังสือพิมพ์ร่วมสมัยช่วงทศวรรษ 1980 เพื่อป้องกันเอกสารถูกทำลายจากระยะเวลาและอายุของเอกสารอันเนื่องจากความเปราะบางของหนังสือพิมพ์ ทางเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเวียดนามจึงอนุญาตให้ทำสำเนาด้วยวิธีสแกนในรูปไฟล์ PDF ขนาดเท่ากระดาษ A 4

ระบบการจัดเก็บเอกสารที่หอสมุดทั่วไป (*Thư viện* Khoa học Tổng hợp) โดยเฉพาะเอกสารประเภทหนังสือพิมพ์ พบว่า ไม่มีการจัดการเอกสารตามหมวดหมู่ ซึ่งต่างจากหอจดหมายเหตุ ณ ท่าวาสุกรี ของประเทศไทย ที่ใช้วิธีการจัดเก็บเอกสารประเภทหนังสือพิมพ์ด้วยการจัดหมวดหมู่ และทำเป็นข่าวตัดแปะ ที่เรียกว่า “กฤตภาคข่าว” ดังนั้น ในส่วนรูปแบบของการแปลเอกสารประเภท หนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng) หนังสือพิมพ์เญินเซิน (*Nhân Dân*) และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ (*Tuổi*

Trẻ) ผู้แปลจะจัดเรียงเอกสารตามปี ค.ศ. ตามการนำเสนอของข่าวและตามลำดับเวลา ส่วนข้อควรระมัดระวังของหนังสือพิมพ์ในเวียดนามในฐานะที่นำมาใช้เป็นหลักฐาน กล่าวคือ สื่อเวียดนามส่วนมากอยู่ภายใต้การควบคุมโดยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและรัฐบาลเวียดนาม ไม่มีเสรีภาพในการนำเสนอเท่าใดนัก การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นปัญหากัมพูชา จึงมีลักษณะรายงานข่าวตามสถานการณ์ภายใต้การควบคุม กำกับ ดูแลการนำเสนอข่าวโดยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและรัฐบาลเวียดนามมากกว่าเป็นการนำเสนอทัศนะของผู้สื่อข่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นมุมมอง ทัศนะของพรรคและรัฐเวียดนามที่มีต่อปัญหากัมพูชาเพียงด้านเดียว

2.2 ข้อค้นพบในหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng) หนังสือพิมพ์เญินเซิน (*Nhân Dân*) และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ *(Tuổi Trẻ)*

ภาพสะท้อนของปัญหากัมพูชาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์กระแสหลักของรัฐบาลเวียดนาม ทั้ง 3 สื่อ ได้แก่ ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng) หนังสือพิมพ์เญินเซิน (*Nhân Dân*) และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ *(Tuổi Trẻ)* สามารถตั้งประเด็นชุดเอกสารได้ดังนี้

2.2.1 ทัศนะเวียดนามต่อปัญหากัมพูชา

การเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงทศวรรษ 1980 ในทัศนะของเวียดนาม มีความตึงเครียดและไม่มั่นคง ไม่มีสันติภาพ เนื่องจากการขยายอำนาจของจีนที่ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทย ตลอดจนการดึงประเทศอาเซียนให้ดำเนินนโยบายต่อต้าน กดดันทั้งทางทหาร เศรษฐกิจ การต่างประเทศเพื่อต่อสู้กับสามประเทศอินโดจีน เวียดนามแสดงทัศนะว่ากลุ่มเขมรแดง (กลุ่มพลพต) ทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ที่สำคัญเวียดนามยืนยันว่าสถานการณ์ ในกัมพูชานั้นไม่สามารถย้อนกลับได้และในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าจะไม่มีปัญหากัมพูชาอีกต่อไป การแก้ไขปัญหาภายในของกัมพูชาต้องได้รับการจัดการโดยชาวกัมพูชาเองโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก เวียดนามสร้างวาทกรรมภัยคุกคามจากจีน และจะถอนทหารอาสาสมัครเวียดนามก็ต่อเมื่อภัยคุกคามจากจีนหมดไป หรือยุติการใช้ดินแดนประเทศไทยต่อสู้กับประเทศเพื่อนบ้านและยุติการใช้พลพตต่อสู้กับประชาชนกัมพูชา การฟื้นฟูและการสร้างสัมพันธไมตรีมิตรภาพที่ดีระหว่างสามประเทศในอินโดจีนกับไทยเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อสันติภาพและความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาพร้อมที่จะเจรจาการส่งกลับผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย บทบาทของสหประชาชาติที่มีต่อปัญหากัมพูชา แต่ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา มติของสหประชาชาติได้ขัดขวางการระงับข้อพิพาทในประเด็นกัมพูชาอย่างยุติธรรม นั่นคือ เหตุผลที่ปัญหากัมพูชาได้รับและกำลังได้รับการแก้ไขนอกกรอบของสหประชาชาติ

2.2.2 เวียดนามกับไทย

ในช่วงที่เหงวียนเกอธัค รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามมาเยือนไทยช่วงต้นทศวรรษ 1980 (ปี ค.ศ. 1980, ค.ศ. 1982, และ ค.ศ. 1984 ไม่มีการนำเสนอข่าวจากฝั่งเวียดนามแต่พบสื่อไทยนำเสนออย่างแพร่หลาย) (โปรดศึกษาจากงานธนนันท์ บุ่นวรรณา,2564) ทว่าในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เหงวียนเกอธัค มาเยือนประเทศไทยอีกครั้งหลังจากปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไข เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา สำนักข่าวเวียดนามมีการกล่าวถึงไทยต้องการปรับปรุงความสัมพันธ์กับเวียดนาม ก่อนอื่นให้ขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า และใน ค.ศ. 1991 นายโด่เหมี่อย (Đỗ Mười) ให้การต้อนรับคณะผู้แทนทหารระดับสูงของไทยนำโดยพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเยือนเวียดนามอย่างเป็นทางการ

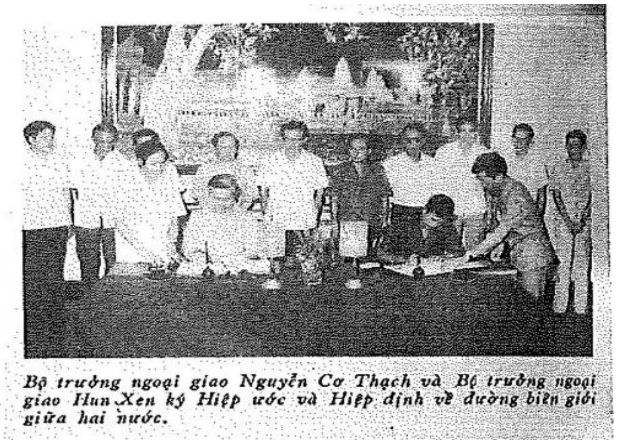

ภาพที่ 5: ปกงานวิจัยเหงวียนเกอธัคในทัศนะสื่อไทยและเวียดนาม (2564)

2.2.3 เวียดนามกับอินโดจีน (ลาว เวียดนาม กัมพูชา)

ภายใต้สถานการณ์ปัญหากัมพูชา เวียดนามจัดให้มีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดจีนเป็นประจำทุกปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของกลุ่มอินโดจีน โดยฝ่ายเวียดนาม คือ เหงวียนเกอธัค (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนาม) ฝ่ายลาว คือ พูน สีปะเสิด (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สปป.ลาว) และฝ่ายกัมพูชา คือ ฮุนเซน (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา) ยืนยันความเลวร้ายของยุคสมัยพลพตกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ มีการประเมินสถานการณ์ของสามประเทศกลุ่มอินโดจีนโดยรวม เช่น ประเทศลาวและเวียดนามเอาชนะความยากลำบากทางเศรษฐกิจ ลาวประสบความสำเร็จที่สำคัญในการพัฒนาการเกษตร และได้แก้ไขส่วนสำคัญของปัญหาการค้าทางทะเลผ่านเวียดนาม สร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในทุกด้าน โดยเฉพาะประเทศไทยถูกมองว่าสมรู้ร่วมคิดกับจีนเพื่อรุกล้ำเข้าไปในหมู่บ้านสามแห่งของลาว และร่วมมือกับจีนทำให้เวียดนามได้รับบาดเจ็บแต่ไม่นานเวียดนามจะเอาชนะทุกอย่างได้ ชาวอินโดจีนทั้งสามประเทศต่อสู้เพื่อให้ได้รับเอกราชยาวนานที่สุด

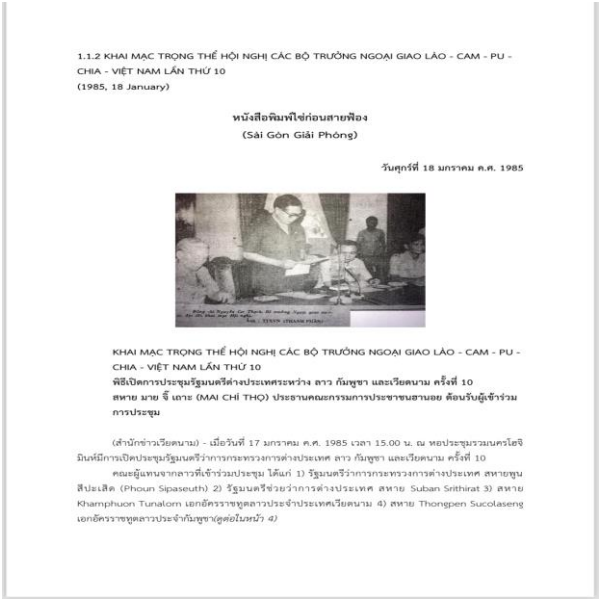
และโหดร้ายที่สุด ทั้งสามประเทศต้องการสันติภาพและต้องการสิทธิในการกำหนดชีวิตตนเอง ขณะที่สหรัฐอเมริกากับจีนคือผู้ต่อต้านสันติภาพ ที่ประชุมชื่นชมการประชุมใน ค.ศ. 1985 ระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียและเวียดนาม ซึ่งเป็นตัวแทนของสองกลุ่มประเทศ และการประชุมคณะทำงานระหว่างสองประเทศที่เปิดก้าวใหม่ในกระบวนการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาสันติภาพและเสถียรภาพ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเด็นกัมพูชา

Bộ trưởng ngoại giao Nguyễn Cơ Thạch và Bộ trưởng ngoại giao Hun Xen ký Hiệp ước và Hiệp định về đường biên giới giữa hai nước.

ภาพที่ 6 : เหงวียนเกอธัคและฮุนเซน ลงนามในสนธิสัญญาเกี่ยวกับชายแดนระหว่างสองประเทศ

ที่มา: หนังสือพิมพ์ Nhân Dân (1983)

1.1.2 KHAI MẠC TRỌNG THỂ HỘI NGHỊ CÁC BỘ TRƯỞNG NGOẠI GIAO LÀO - CAM - PU - CHIA - VIỆT NAM LẦN THỨ 10
(1985, 18 January)

หนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง
(Sài Gòn Giải Phóng)

วันศุกร์ที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1985

KHAI MẠC TRỌNG THỂ HỘI NGHỊ CÁC BỘ TRƯỞNG NGOẠI GIAO LÀO - CAM - PU - CHIA - VIỆT NAM LẦN THỨ 10
พิธีเปิดการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศระหว่าง ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ครั้งที่ 10
สหาย มาย จี เถาะ (MAI CHÍ THỌ) ประธานคณะกรรมการประชาชนฮานอย ต้อนรับผู้เข้าร่วมการประชุม

(สำนักข่าวเวียดนาม) - เมื่อวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1985 เวลา 15.00 น. ณ หอประชุมรวมนครโฮจิมินห์มีการเปิดประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ครั้งที่ 10
คณะผู้แทนจากลาวที่เข้าร่วมประชุม ได้แก่ 1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สหายพูนสีประเสิด (Phoun Sipaseuth) 2) รัฐมนตรีช่วยว่าการต่างประเทศ สหาย Suban Srithirat 3) สหาย Khamphuon Tunalom เอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศเวียดนาม 4) สหาย Thongpen Sucolaseng เอกอัครราชทูตลาวประจำกัมพูชา*(ดูต่อในหน้า 4)*

ภาพที่ 7 : พิธีเปิดการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศลาว กัมพูชาและเวียดนามครั้งที่ 10 (KHAI MẠC TRỌNG THỂ HỘI NGHỊ CÁC BỘ TRƯỞNG NGOẠI GIAO LÀO - CAM - PU - CHIA - VIỆT NAM LẦN THỨ 10) (1985, 18 January)

2.2.4 เวียดนามกับอินโดนีเซีย

น่าสนใจที่ว่า ในช่วงปัญหากัมพูชา ประเทศในอาเซียนที่ได้รับการเสนอในแง่มุมบวกเป็นมิตร และมีความเข้าใจเวียดนามคืออินโดนีเซีย เห็นได้จากการนำเสนอข่าวการเยือนอินโดนีเซียเพื่อเข้าพบประธานาธิบดีซูฮาร์โต นายม็อคตาร์ กุสุมาอาตมายา (Mochtar Kusumaatmadja) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลเอกเบนนี มูร์ดานี (Benny Moerdani) ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และยูซุฟ วานันดี (ยูซุฟ วานันด์/*Jusuf* Wanandi) ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์และการศึกษาระหว่างประเทศอินโดนีเซีย ต่อมาสื่อเวียดนามได้นำเสนอข่าวนายม็อคตาร์ กุสุมาอาตมายา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพร้อมภริยาและคณะ เดินทางเยือนเวียดนาม (ใน ค.ศ. 1985) โดยเข้าพบเหงวียนเกอธัคที่กรุงฮานอย ซึ่งสื่อเวียดนามนำเสนอ รัฐมนตรีทั้งสองแสดงความปรารถนาที่จะเสริมสร้างมิตรภาพและความร่วมมือระหว่างเวียดนามและอินโดนีเซีย พร้อมกับส่งเสริมความพยายามในการสร้างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตภูมิภาค สาขาสันติภาพความมั่นคงมิตรภาพและความร่วมมือ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหากัมพูชานั้นเวียดนามชื่นชมวิสัยทัศน์ของอินโดนีเซียและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียที่เก่งกาจเป็นการส่วนตัว ความกล้าหาญที่นำไปสู่ผลลัพธ์ของ JIM-1 และความมุ่งมั่นในการเอาชนะอุปสรรคทั้งหมดเพื่อความสำเร็จของ JIM-2 เวียดนามมองอินโดนีเซีย เป็นตัวแทนของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภาพที่ 8 : รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย นายม็อคตาร์ กุสุมาอาตมายา เยือนเวียดนาม ในวันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1985

ที่มา: หนังสือพิมพ์ Nhân Dân (1985)

2.2.5 เวียดนามกับประเทศนอกภูมิภาค (ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย สวีเดน เยอรมนี อิตาลี) มีแนวโน้มอยู่ข้างเวียดนาม

ในช่วงทศวรรษ 1980 การเดินทางเยือนเวียดนามของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศนอกภูมิภาคตามคำเชิญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามก็เป็นสิ่งที่ปรากฏมาโดยตลอด ซึ่งสะท้อนให้เห็นพันธมิตรของเวียดนาม เช่น ในราวเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1983 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสได้เยือนเวียดนามอย่างเป็นทางการตามคำเชิญของเหงวียนเกอธัค และได้มีการจัดประชุมนักข่าวร่วมกัน ณ กรุงฮานอย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ทั้งสองฝ่ายต่างให้ความสนใจ โดยเฉพาะเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส ต้องการให้การตัดสินใจของประชาชนกัมพูชาได้รับการปกป้องไม่ควรเป็นผลจากอิทธิพลจากภายนอก ฝรั่งเศสปรารถนาให้กองทัพต่างชาติของประเทศทั่วโลกต่างถอนทหารกลับประเทศ ส่วนนายวิลเลียม เฮย์เดน (William G. Hayden/Bill Hayden) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศออสเตรเลียได้เยือนเวียดนามอย่างเป็นทางการตามคำเชิญของเหงวียนเกอธัค ทั้งสองฝ่ายประสงค์ให้เกิดสันติภาพความมั่นคงในภูมิภาคและของโลก ทั้งนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศออสเตรเลียกล่าวสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพของประชาชนเวียดนาม ในส่วนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสวีเดน พร้อมคณะเดินทางเยือนกรุงฮานอย กรณีเยอรมนีสนับสนุนการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีนเพราะจะช่วยแก้ไขปัญหากัมพูชา รวมถึงยังสร้างภูมิภาคที่มั่นคงและสงบสุขในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเหงวียนเกอธัคยินดีกับนโยบายที่เป็นมิตรของรัฐบาลอิตาลีที่มีต่อเวียดนามและจุดยืนเชิงบวกของอิตาลีต่อการยุติปัญหากัมพูชาด้วยวิธีทางการเมือง เป็นต้น

2. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป : จากการศึกษาเรื่อง ปัญหากัมพูชา”ในหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง (Sài gòn giải phóng) หนังสือพิมพ์เญินเซิน (Nhân Dân) และหนังสือพิมพ์ต๋วยแจ๋ (Tuổi Trẻ) ในช่วงทศวรรษ 1980-ต้นทศวรรษ 1990 สะท้อนให้เห็นท่าทีของเวียดนามต่อประเด็นปัญหากัมพูชาต่างจากอาเซียนและประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกาและจีน เป็นต้น โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวของสื่อเวียดนามทั้ง 3 แหล่งข่าวไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากแหล่งข่าวทั้งสามอยู่ภายใต้การควบคุม กำกับ ดูแลโดยพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนาม อย่างไรก็ดี “ปัญหากัมพูชา ทำให้ผลงานของนักวิชาการเวียดนามส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ส่งผลให้ ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนาม-อาเซียน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1967-1995 มีลักษณะของการเผชิญหน้า

ในเชิงวิชาการ

ทำให้เราได้มีองค์ความรู้และเข้าใจ ท่าทีของเวียดนามในยุคปัญหากัมพูชาผ่านเอกสารเวียดนามช่วง 10 ปี (ทศวรรษ 1980-ต้นทศวรรษ 1990)

ในเชิงนโยบาย

เอกสารชุดนี้สามารถทำความเข้าใจนโยบายการต่างประเทศเวียดนามในช่วงปัญหากัมพูชา โดยเฉพาะเวียดนามถอดบทเรียนจากปัญหากัมพูชาด้วยการพยายามสร้างภาพลักษณ์ใหม่ในด้านการต่างประเทศในปัจจุบัน สะท้อนได้จาก “การทูตไผ่ลู่ลมเวียดนาม” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชนชาติเวียดนามไม่เหมือนชาติอื่น ที่ได้ริเริ่มโดยอดีตเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม เหงวียนฟู้จ่อง และเน้นย้ำความสำเร็จและสานต่อแนวทางการทูตดังกล่าวในยุคโตเลิม เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์คนใหม่ของเวียดนาม(เริ่มรับตำแหน่งวันที่ 6 สิงหาคม 2024 เป็นต้นมา) หากกระทรวงการต่างประเทศไทยได้มีโอกาสหยิบใช้ชุดข้อมูลดังกล่าวก็จะทำสามารถเข้าใจเวียดนามและสามารถกำหนดนโยบายการต่างประเทศต่อเวียดนามได้เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ทั้งสองประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

งานศึกษาเรื่องนี้ จะมีความสมบูรณ์รอบด้านได้ยิ่งขึ้น จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากประเทศที่เกี่ยวข้องในภูมิภาค เช่น เอกสารประเทศในกลุ่มอินโดจีน (ลาว และกัมพูชา) เอกสารประเทศในกลุ่มอาเซียนอื่น ๆ (อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์) เอกสารประเทศมหาอำนาจ (จีนและสหรัฐอเมริกา) เป็นต้น

ภาคผนวกที่ 1 ตัวอย่างงานแปลหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง “พิธีเปิดการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศระหว่าง ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ครั้งที่ 10

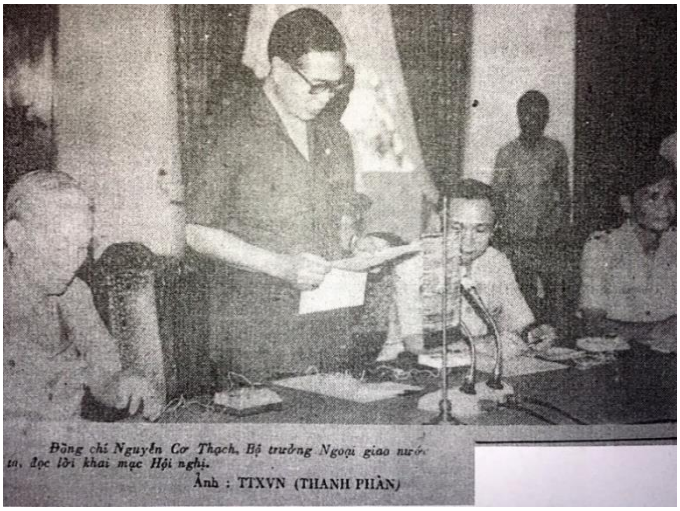
KHAI MẠC TRỌNG THỂ HỘI NGHỊ CÁC BỘ TRƯỞNG NGOẠI GIAO LÀO - CAM - PU - CHIA - VIỆT NAM LẦN THỨ 10

(1985, 18 January)

หนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง

(Sài Gòn Giải Phóng)

วันศุกร์ที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1985

KHAI MẠC TRỌNG THỂ HỘI NGHỊ CÁC BỘ TRƯỞNG NGOẠI GIAO LÀO - CAM - PU - CHIA - VIỆT NAM LẦN THỨ 10

พิธีเปิดการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศระหว่าง ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ครั้งที่ 10

สหาย มาย จิ๋ เถาะ (MAI CHÍ THỌ) ประธานคณะกรรมการประชาชนฮานอย ต้อนรับผู้เข้าร่วม

การประชุม

(สำนักข่าวเวียดนาม) - เมื่อวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1985 เวลา 15.00 น. ณ หอประชุมรวมนครโฮจิมินห์มีการเปิดประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ครั้งที่ 10

คณะผู้แทนจากลาวที่เข้าร่วมประชุม ได้แก่ 1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สหาย พูน สีปะเสิด (Phoun Sipaseuth) 2) รัฐมนตรีช่วยว่าการต่างประเทศ สหาย Suban Srithirat 3) สหาย Khamphuon Tunalom เอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศเวียดนาม 4) สหาย Thongpen Sucolaseng เอกอัครราชทูตลาวประจำกัมพูชา

(ดูต่อในหน้า 4)

(ข้อความในแผ่นที่ 2) (หน้า 4)

พิธีเปิดงานอย่างยิ่งใหญ่ ...

(ต่อจากหน้า 1)

สหาย Thongpen Sucolaseng เอกอัครราชทูตลาวประจำกัมพูชา และ สหาย Phongsawat Bupha อธิบดีกรมที่ 1 กระทรวงการต่างประเทศลาว ส่วนคณะผู้แทนจากกัมพูชาประกอบด้วย สหายฮุน เซน (Hun Sen) ประธานคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และคณะ สหาย Sieng Saron เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศเวียดนาม นาย Nguon Phansiphon เอกอัครราชทูตกัมพูชาที่ประเทศลาว สหาย Cham Prasidh อธิบดีกรมการต่างประเทศ สหาย Ung Se-and อธิบดีกรมเอเชีย - ออสเตรเลีย กระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา

ส่วนคณะผู้แทนจากเวียดนามประกอบด้วย 1) สหาย เหงวียนเกอธัค (Nguyễn Cơ Thạch) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนาม และ 2) สหาย โงเดี่ยน (Ngô Điện) เอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศกัมพูชา 3) สหายเหงวียนซวน (Nguyễn Xuân) เอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศลาว 4) สหาย ฟานซวนนาม (Phan Doãn Nam) ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ 5) สหาย ดั่งเงียมฮ่วน (Đặng Nghiêm Hoành) อธิบดีกรมการต่างประเทศ 6) สหาย เหงวียนจุง (Nguyễn Trung) รักษาการผู้อำนวยการฝ่ายเอเชีย 2 ในการประชุม ได้ให้เวลา 1 นาที เพื่อทำพิธีไว้อาลัยแก่ สหาย Chan Sy ประธานคณะรัฐมนตรีของกัมพูชาที่เพิ่งจะเสียชีวิตไป

สหาย เหงวียนเกอธัค ได้กล่าวสุนทรพจน์ในการเปิดการประชุมว่า :

"การประชุมของพวกเราได้จัดขึ้นในเวลาที่สำคัญมาก สถานการณ์ระหว่างประเทศและภูมิภาคกำลังมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อการต่อสู้เพื่อสร้างและปกป้องปิตุภูมิของประชาชนของเราทั้ง 3 ประเทศ

ในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา กลุ่มจักรวรรดินิยมอเมริกาและกลุ่มต่อต้านระหว่างประเทศได้พยายามรวบรวมพวกปฏิกิริยาทั่วโลกต่อต้านกับสหภาพโซเวียต ต่อต้านกับ "คลื่นปฏิวัติทั้งสาม" ต่อต้านกับสันติภาพ และพวกเขาเร่งการแข่งขันผลิตอาวุธอานุภาพสูง การรุกรานและการแทรกแซง ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดทั่วโลก และผลักดันมวลมนุษยชาติถึงขอบเขตแห่งสงครามนิวเคลียร์ที่ทำลายล้าง แต่ความพยายามอย่างเต็มที่ของกลุ่มต่อต้านและพวกปฏิกิริยาในช่วง 6 ปีที่ผ่านมาไม่สามารถย้อนกลับแนวโน้มของยุคหลังเวียดนามได้ "คลื่นปฏิวัติทั้งสาม"ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องด้วยขนาดและพลังที่ไม่เคยมีมา

ก่อน สหรัฐอเมริกาไม่สามารถทำลายสมดุลทางยุทธศาสตร์ที่ทำได้ระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต การประชุมเมื่อไม่นานมานี้ ระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของโซเวียตและสหรัฐอเมริกา ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าแนวโน้มของการเจรจานั้นแข็งแกร่งกว่าการเผชิญหน้า แม้ว่าความเสี่ยงในการคุกคามสันติภาพของโลกจะยังคงรุนแรงอยู่ก็ตาม

ประชาชนทั้งสามประเทศของเราใช้เวลา 6 ปี ในการต่อสู้อย่างดุเดือดกับกลุ่มต่อต้านภายในรัฐบาลจีนและลูกน้องของพวกเขา 6 ปีที่ผ่านมา เป็นเวลานานพอที่เราจะประเมินผลของการการต่อสู้และแนวโน้มการพัฒนาของการต่อสู้ของเราได้ในอนาคต ปีที่ยากลำบากที่สุดผ่านไปแล้ว ความพยายามที่รุนแรงและโหดร้ายที่สุดของฝ่ายต่อต้านล้มเหลวทั้งหมด การปฏิวัติกัมพูชาได้เติบโตขึ้นและกำลังดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อปกป้องประเทศของตน สถานการณ์เช่นนี้ทำให้กองทหารอาสาสมัครของเวียดนามถอนตัวออกมาอย่างต่อเนื่องในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา และจะถอนตัวออกมาเป็นจำนวนมากในปีต่อ ๆ มา พลพตกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และรัฐบาลที่เรียกว่ารัฐบาลผสมเป็นองค์ประกอบของรัฐบาลที่ถูกโค่นล้มและถูกประณามจากประวัติศาสตร์ ผลของการต่อสู้อย่างดุเดือดในช่วง 6 ปีที่ผ่านมาในกัมพูชา ยืนยันอย่างมั่นคงว่าสถานการณ์ในกัมพูชานั้นไม่สามารถย้อนกลับได้และในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าจะไม่มีปัญหากัมพูชาอีกต่อไป

ประเทศลาวและเวียดนามค่อย ๆ เอาชนะความยากลำบากทางเศรษฐกิจ ลาวประสบความสำเร็จที่สำคัญในการพัฒนาการเกษตร และได้แก้ไขส่วนสำคัญของปัญหาการค้าทางทะเลผ่านเวียดนาม สร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในทุกด้าน ทำลายแผนปฏิกิริยาของพวกต่อต้านในประเทศไทยที่จะสมรู้ร่วมคิดกับจีนเพื่อรุกล้ำเข้าไปในหมู่บ้านสามแห่งของลาว

แม้ว่าการสมคบคิดของจีนจะทำให้เวียดนามได้รับบาดเจ็บ แต่เวียดนามก็ค่อย ๆ เอาชนะผลที่เกิดขึ้นของสงคราม 40 ปีได้ และโดยทั่วไปได้แก้ไขปัญหาขาดแคลนอาหาร และในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าเวียดนามจะแก้ปัญหาพลังงาน และส่งเสริมการผลิตภาคอุตสาหกรรม

ในอีก 3 ถึง 5 ปี ข้างหน้า สถานการณ์ของประเทศอินโดจีนทั้งสามจะมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ สถานการณ์ข้างต้นกำลังสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ปัญหาทางการเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ และเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือนำไปสู่ความจริงที่ว่าไม่มีปัญหาของกัมพูชาอีกต่อไป เราพยายามหาทางออกทางการเมือง และในขณะเดียวกันเราก็เตรียมความพร้อมสำหรับความเป็นไปได้ที่จะ ไม่มีข้อตกลงในการแก้ปัญหาทางการเมือง

ปี ค.ศ. 1985 เป็นปีครบรอบ 40 ปี การต่อสู้ของชาวอินโดจีนทั้งสามประเทศเพื่อเอกราชของชาติตลอด 40 ปีที่ผ่านมา ประชาชนของทั้งสามประเทศของเราได้ต่อสู้ดิ้นรนยาวนานที่สุดและโหดร้ายที่สุดในโลก และได้นำไปสู่การแก้ปัญหาทางการเมืองที่นำมาซึ่งสันติภาพและการยอมรับอำนาจอธิปไตยแห่งชาติของทั้งสามประเทศ ได้แก่ ลาว กัมพูชา และเวียดนามในการประชุมระดับนานาชาติสามครั้งในเจนีวาและปารีส สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นมากมายของประชาชนในสามประเทศอินโดจีน เพื่อปกป้องสิทธิ

ในการกำหนดตนเองของชาติ รวมถึงความปรารถนาอย่างมากของประชาชนของทั้งสามประเทศ ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขเพื่อสร้างประเทศ”

การประชุมยังคงดำเนินต่อไป

*ในช่วงเย็นของวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1985 สหายมายจิ๊เถาะ (Mai Chí Thọ) สมาชิกคณะกรรมการกลางพรรค ประธานคณะกรรมการประชาชนนครโฮจิมินห์ เป็นเจ้าภาพจัดงานประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสามประเทศอินโดจีน

เอกสารอ้างอิง

ไทยกับปัญหากัมพูชา ไขปัญหาประเด็นข้อข้องใจ วิเคราะห์และวิจารณ์นโยบายของไทยเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา. (2528). สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระ นุชเปี่ยม. (2534). **อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1991**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระ นุชเปี่ยม. (2560). **บริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม**. ใน สุเนตร ชุตินธรานนท์ (บรรณาธิการ) ไทยในสายตาเพื่อนบ้าน (ฉบับปรับปรุง). สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 211-270.

ธนนันท์ บุ่นวรรณา. (2563). **จีนในสายตาเวียดนาม**.ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ธนนันท์ บุ่นวรรณา.(2564). **เหงวียนเกอธัคในทัศนะสื่อไทยและเวียดนาม**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อรอนงค์ น้อยวงศ์. (2541). **กัมพูชากับนโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์**. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนวิจัย.

Nguyễn Thị Khánh และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา. (2565). “**ปัญหากัมพูชา**” **ในหนังสือพิมพ์ไซ่ก่อนสายฟ้อง** (Sài gòn giải phóng) **หนังสือพิมพ์เญินเซิน** (*Nhân Dân*) **และหนังสือพิมพ์ตวยแจ** (Tuổi Trẻ) **.กรุงเทพ ฯ** : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เว็บไซต์

Lần thứ 5 đến Việt Nam, Tổng thống Putin thăm cấp nhà nước theo lời mời Tổng bí thư. (2024, June 17). Tuổi Trẻ. https://tuoitre.vn/lan-thu-5-den-viet-nam-tong-thong-putin-tham-cap-nha-nuoc-theo-loi-moi-tong-bi-thu-20240617212306348.htm

Nguyễn Mạnh Hùng . (2024, June 6). TRƯỜNG PHÁI ĐỐI NGOẠI, NGOẠI GIAO “CÂY TRE VIỆT NAM” TRONG SỰ NGHIỆP ĐỔI MỚI ĐẤT NƯỚCTạp chí Cộng sản. https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/quoc-phong-an-ninh-oi-ngoai1

ในสายตาพญาอินทรี: พัฒนาการอาเซียนจากมุมมองเอกสารลับสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1967-1987)

พันโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ “อาเซียน” (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN) เป็นข้อริเริ่มร่วมของไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ นับตั้งแต่การสิ้นสุดของสงครามเย็น องค์การระหว่างประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้มีการขยายตัวผ่านการรับประเทศสมาชิกเพิ่มเติม อีกทั้งปรับเป็น “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ซึ่งมีสามเสาหลัก ได้แก่ ประชาคมการเมือง-ความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจ และประชาคมสังคม-วัฒนธรรม ความสำคัญขององค์การนี้ในระดับภูมิภาคและบนเวทีระหว่างประเทศสะท้อนอยู่ในการที่ประเทศสำคัญนอกภูมิภาค อาทิ จีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี รัสเซีย แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย เป็นคู่เจรจาหารือในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน

หากพิจารณาจากมุมมองประวัติศาสตร์ของยุคสมัยการก่อตั้ง มีน้อยคนที่คาดว่าอาเซียนจะสามารถอยู่รอดมาได้จนถึงทุกวันนี้ ในความจริงแล้ว ก่อนกำเนิดอาเซียน บรรทัดฐานของการอยู่รอดขององค์การสำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่สู้ดีนัก เนื่องจากความพยายามก่อนหน้านี้ล้วนแล้วแต่ประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ยกตัวอย่าง มาฟิลินโด (Maphilindo) ซึ่งก่อตั้งเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1963 ด้วยความพยายามของมลายา ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย บนพื้นฐานของวัฒนธรรมและความเชื่อร่วมของชาวมาเลย์ องค์การนี้ประสบความล้มเหลวเนื่องจากแต่ละประเทศไม่ไว้เนื้อเชื่อใจกัน และมีข้อขัดแย้งโดยเฉพาะในประเด็นสิทธิเหนือพื้นที่บอร์เนียวเหนือ อีกองค์การหนึ่งคือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ “อาสา” (Association of Southeast Asa – ASA) ซึ่งเป็นความพยายามของมลายา ไทย และฟิลิปปินส์เมื่อ ค.ศ. 1961 แต่ไม่ประสบความสำเร็จสืบเนื่องจากประเด็นเดียวกับมาฟิลินโด ถึงแม้ ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยในช่วงนั้น พยายามผลักดันบทบาทขององค์การนี้ แต่อาสาขาดแรงสนับสนุนทางการเมืองและความน่าเชื่อถือที่จะดึงดูดความสนใจของมหาอำนาจ[1] ยิ่งกว่านี้ อาสาถูกมองเป็นองค์การต่อต้านคอมมิวนิสต์สืบเนื่องจากทุกประเทศสมาชิกของอาสายังคงมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์และเข้าข้างประเทศตะวันตกอย่างชัดเจน ปัจจัยนี้ ส่งผลให้กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดไม่ให้ความสำคัญและไม่เชื่อถือองค์การนี้

ดังนั้น เมื่อองค์การ “อาสา” ถูกแปลงเป็น “อาเซียน” เมื่อ ค.ศ. 1967 มีน้อยคนคาดการณ์ว่าองค์การใหม่ที่ได้รับการรีแบรนด์นี้จะสามารถอยู่รอดและประสบความสำเร็จ มาเลเซียและฟิลิปปินส์ยังคงมีข้อขัดแย้งว่าด้วยพื้นที่ซาบาห์บนเกาะบอร์เนียวอยู่จนถึงทุกวันนี้ และประเด็นพื้นที่ทับซ้อนในทะเลจีนใต้

---

[1] Tarling, N. (ed.). (1992). *The Cambridge History of Southeast Asia* (*Vol. 2*). Cambridge: Cambridge University Press, p. 615.

ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนยังไม่มีการแก้ไข ในขณะนั้น มีข้อห่วงกังวลว่าด้วยการเข้าเป็นประเทศสมาชิกของสิงคโปร์เมื่อ ค.ศ. 1967 ซึ่งเพิ่งถูกขับไล่จากสหพันธรัฐมลายาเมื่อ ค.ศ. 1965 ด้วย

อย่างไรก็ดี การก่อตั้งอาเซียนในช่วงนั้นถือเป็นการก้าวสู่พัฒนาการที่ดีขึ้น อาเซียนต่างจากอาสาในการที่อินโดนีเซียตัดสินใจเข้าร่วมเป็นประเทศสมาชิก อินโดนีเซียมีบทบาทสำคัญในกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเนื่องจากเป็นหนึ่งในประเทศที่ก่อตั้งกลุ่มประเทศนี้แต่แรกร่วมกับยูโกสลาเวีย อินเดีย อียิปต์ และกานา นอกจากนี้ อินโดนีเซียมีความหนักแน่นในด้านการเมืองและเศรษฐกิจในฐานะประเทศที่มีพื้นที่ใหญ่และประชากรมากที่สุดในภูมิภาค ซึ่งเพิ่มน้ำหนักให้กับอาเซียนที่อาสาไม่มี การที่ไทยเป็นประเทศสมาชิกที่ไม่มีข้อเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งบนเกาะบอร์เนียวซึ่งเป็นสาเหตุของความล้มเหลวของมาฟิลินโดและอาสา ส่งผลให้องค์การนี้มีผู้ไกล่เกลี่ยที่สามารถเชื่อถือได้ อีกทั้งมีทักษะในการเจรจานอกรอบด้วย ทั้งนี้ แนวความคิดอาเซียนเกิดจากการหารือนอกรอบของไทยว่าด้วยประเด็นเกาะบอร์เนียว[2] แม้การเป็นประเทศสมาชิกของสิงคโปร์จะสร้างข้อห่วงกังวลในช่วงแรก แต่การที่ไทยและสิงคโปร์เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนส่งผลให้องค์การนี้ไม่มีนัยของชาติพันธุ์แบบมาฟิลินโด ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการเป็น “องค์การภูมิภาค” อย่างแท้จริง นอกจากประเด็นเหล่านี้ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศสมาชิก โดยเฉพาะการเสียอำนาจของประธานาธิบดีสุการ์โน และการยุติโยบายเผชิญหน้าของอินโดนีเซีย (Konfrontasi) กับมาเลเซียเมื่อ ค.ศ. 1966 เปิดทางให้องค์การอาเซียนที่เกิดใหม่มีโอกาสประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

ถึงแม้ปัจจัยภายในภูมิภาคแลดูจะเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จขององค์การใหม่นี้ แต่ประเทศนอกภูมิภาคในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะสหรัฐฯ ยังคงไม่คาดหวังมากมายต่ออาเซียน จากมุมมองของประเทศนี้หากมองในแง่ดี อาเซียนถือเป็นองค์การที่ไม่มีความจำเป็นแต่ประการใด และหากมองในแง่ร้าย อาจเป็นอุปสรรคต่อการกีดกันการเผยแพร่อิทธิพลคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สาเหตุที่สหรัฐฯ มองอาเซียนเช่นนี้คือ ขณะนั้น ยังมีองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization – SEATO) ซึ่งมีจุดประสงค์คล้ายคลึงกับอาเซียนในการส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์และการบริหาร อีกทั้งส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค อาจถือได้ว่า อาเซียนกำลังดำเนินงานซ้ำซ้อนกับ SEATO แต่เนื้อหาซึ่งน่าจะสร้างความห่วงกังวลมากสุดแก่สหรัฐฯ น่าจะเป็นส่วนของปฏิญญากรุงเทพฯ ซึ่งยืนยันว่า “กองทัพต่างชาติถือเป็นเรื่องชั่วขณะ และสามารถอยู่ได้ด้วยความเห็นชอบของประเทศที่เกี่ยวข้อง และไม่มีจุดประสงค์เพื่อใช้ในการล้มล้างเอกราชหรือเสรีภาพหรือก้าวก่ายกระบวนการพัฒนาชาติอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยของประเทศในภูมิภาค ไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อม”[3]

---

[2] Chua D. and Lim E. (2017). *ASEAN 50: Regional Security Cooperation through Selected Documents*. Singapore: World Scientific, pp. 2-3.

[3] ASEAN. (January 27, 2016). *The ASEAN Declaration (Bangkok Declaration), Bangkok 8 August 1967*. Retrieved from https://asean.org/the-asean-declaration-bangkok-declaration-bangkok-8-august-1967/

ซึ่งสหรัฐฯ เห็นเป็นสัญญาณคุกคามต่อการประจำกองกำลังในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และจำกัดขีดความสามารถในการยับยั้งภัยคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคในช่วงที่สงครามเวียดนามยังคงมีการสู้รบอยู่สุดท้าย การที่อินโดนีเซียซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นประเทศสมาชิกอาจเป็นการดึงประเทศสมาชิก SEATO ไปยังทิศทางที่อาจขัดกับนโยบายสหรัฐฯ

แนะนำชุดเอกสารสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ

สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ หรือ “ซีไอเอ” (Central Intelligence Agency – CIA) ถือเป็นหน่วยข่าวกรองต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐฯ ซึ่งมีความรับผิดชอบในการรวบรวมข่าวกรองจากแหล่งข้อมูลมนุษย์ (Human Intelligence – HUMINT) และดำเนินการวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจนโยบายของประธานาธิบดี คณะรัฐมนตรี และฝ่ายความมั่นคงสหรัฐฯ มุมมองและข้อคิดเห็นของหน่วยงานนี้จึงมีอิทธิพลมากในการกำหนดทิศทางของนโยบายการต่างประเทศสหรัฐฯ โดยเฉพาะในมิติของความมั่นคง

หลักฐานปฐมภูมิสำคัญในการศึกษากิจกรรมของหน่วยงานนี้สามารถศึกษาได้ผ่าน “เครื่องมือค้นหาเอกสารสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ” (CIA Records Search Tool) ทั้งนี้ สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ได้ก่อตั้งระบบหอจดหมายเหตุอิเล็กทรอนิกส์สำหรับเอกสารของหน่วยงานที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ 2 (National Archives and Records Administration II) ณ คอลเลจพาร์ค รัฐแมริแลนด์ ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 ระบบนี้บรรจุเอกสารประมาณ 11 ล้านหน้า ตั้งแต่ยุคสมัยการก่อตั้งของหน่วยงานนี้จนถึงประมาณทศวรรษ 1990 โดยเอกสารเหล่านี้ผ่านกระบวนการเปิดเผยความลับแล้ว เอกสารเหล่านี้ส่วนมากเป็นบันทึกข้อความภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงาน ประมาณการข่าวกรองระดับชาติ ประมาณการข่าวกรอง เอกสารสรุป บทความวิชาการจากแหล่งข้อมูลเปิด งานศึกษาประเทศ หมายเหตุฝ่ายเสนาธิการ บทความทบทวนของกระทรวงการต่างประเทศ บทความวิจัย โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต และรายงานประจำเดือนหรือสัปดาห์จากสาขาของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ทั่วโลก

ภายใต้อำนาจคำสั่งประธานาธิบดีที่ 13526 เอกสารของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ มีกำหนดเข้ากระบวนการเปิดเผยความลับในกรณีที่เอกสารดังกล่าวมีอายุมากกว่า 25 ปี ทั้งนี้ โครงการจะให้ความสำคัญแก่เอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และจะดำเนินการเปิดเผยทั้งหมดหรือบางส่วน โดยยังมีเงื่อนไขไม่เปิดเผยเอกสารหรือข้อความที่อาจกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติหรือส่วนบุคคลในยุคปัจจุบัน ก่อนหน้า ค.ศ. 2017 นักวิชาการหรือประชาชนทั่วไปที่ประสงค์เข้าถึงเอกสารชุดนี้จำเป็นต้องเดินทางไปใช้บริการของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ 2 ที่รัฐแมริแลนด์ แต่หลังจากปีนี้เรื่อยมา เอกสารทั้งหมดสามารถเข้าถึงได้ผ่านระบบเว็บไซต์ ทั้งนี้ ในบรรดาเอกสารทั้งหมดนี้ มี 140 รายการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยเอกสารประมาณ 1,000 กว่าหน้า

การจัดเอกสารและข้อจำกัด

เอกสารแปลชุดนี้เป็นการคัดเลือกและแปลจากเอกสารหอจดหมายเหตุสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน โดย ณ ค.ศ. 2021 มีทั้งหมด 140 รายการ ซึ่งประกอบด้วยเอกสาร 1,000 กว่าหน้า ผู้แปลจึงคัดเลือกเอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอาเซียนโดยตรงมากที่สุดและสะท้อนถึงพัฒนาการของทั้งอาเซียนและมุมมองสหรัฐฯ ผ่านสำนักข่าวกรองสหรัฐฯ อย่างละเอียดสุด โดยเลือกตัดรายการเอกสารที่อาจแตะถึงอาเซียนหรือกล่าวถึงอาเซียนเพียงไม่กี่ประโยคออก ในการนี้ ชุดเอกสารที่ได้รับการแปลจึงเหลือเพียง 78 รายการ รวมเป็นเอกสารประมาณ 370 กว่าแผ่น โดยเน้นแปลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนโดยตรง และตัดเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องออกในบางกรณี

ระบบจัดเอกสารออนไลน์ของสำนักข่าวกรองกลางฯ ไม่มีการจัดตามหมวดหมู่ แต่จะจัดตามความสอดคล้องกับคำสำคัญที่ใช้ในการค้นหา และวันที่ ดังนั้น ผู้แปลจึงจัดเอกสารแปลเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

(1) เอกสารภูมิหลังทั่วไป เป็นเอกสารข้อมูลในภาพรวมของอาเซียน

(2) เอกสารประเด็นการเมือง-ความมั่นคง เป็นเอกสารข้อมูลในภาพรวมว่าด้วยการเมืองและความมั่นคงจากทั้งมุมมองของอาเซียนและสหรัฐฯ นอกจากนี้ ยังมีการจัดหมวดย่อยสำหรับประเทศที่มีอิทธิพลสำคัญต่ออาเซียน ดังนี้

(2.1) สหภาพโซเวียต

(2.2) จีน

(2.3) ญี่ปุ่น

(2.4) เวียดนาม-กัมพูชา-ลาว

(3) เอกสารประเด็นเศรษฐกิจ เป็นเอกสารให้ข้อมูลความพยายามของอาเซียนในการเจรจาด้านเศรษฐกิจ โครงการร่วมมือด้านเศรษฐกิจ และประเด็นสนทนาของสหรัฐฯ

ทั้งนี้ เอกสารในแต่ละหมวดหมู่จัดเรียงตามวันที่ และสามารถเข้าถึงต้นฉบับภาษาอังกฤษของเอกสารได้ที่ https://www.cia.gov/readingroom/collection/crest-25-year-program-archive หรือค้นผ่าน Search Engine ด้วยคำสำคัญ “CREST CIA” และสามารถใช้คำสำคัญในการค้นหาหรือรหัสอ้างอิงหน้าเอกสาร เช่น CIA-RDP79T00975A030900010084-6 เป็นต้น

ในส่วนของข้อจำกัดเอกสารจะมีอยู่ 3 ประเด็นหลักด้วยกัน ได้แก่

(1) อาณัติจำกัดของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ มุ่งเน้นการรักษาความมั่นคงและปกป้องผลประโยชน์ต่างประเทศของสหรัฐฯ เอกสารส่วนใหญ่จึงมุ่งมาทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจเป็นหลัก สังเกตได้ว่า เอกสารทั้งหมดนี้แทบจะไม่กล่าวถึงงานหรือความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนเลย เนื่องจากงานในมิตินี้ไม่อยู่ในอาณัติของสำนักข่าวกรองสหรัฐฯ ดังนั้น หากต้องการศึกษาข้อมูลในมิตินี้หรือมิติอื่นของอาเซียนโดยตรงจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากแหล่งอื่น

(2) มุมมองของสหรัฐฯ สืบเนื่องจากข้อจำกัด 1 สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ จะเน้นมุมมองของสหรัฐฯ เป็นหลัก และจะให้ความสนใจกับมุมมองและท่าทีของประเทศอื่นเฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อ

ผลประโยชน์สหรัฐฯ ดังนั้น หากต้องการข้อมูลว่าด้วยวิวัฒนาการของท่าทีสหภาพโซเวียตหรือจีนต่ออาเซียนอาจจำเป็นต้องไปสืบค้นข้อมูลที่หอจดหมายเหตุในสหพันธรัฐรัสเซียหรือจีนแทน

(3) การระงับข้อความ ถึงแม้เอกสารทั้งหมดในชุดนี้มีการปลดชั้นความลับและเผยแพร่แล้ว แต่ในหลายส่วนยังมีการระงับข้อความอยู่ ส่วนมากจะเป็นการระงับข้อความที่ยังมีผลกระทบต่อความมั่นคงปัจจุบัน อาทิ มีการกล่าวถึงบุคคลซึ่งยังมีชีวิตอยู่หรือข้อมูลที่สามารถนำไปใช้สืบแหล่งข่าวได้ นอกจากนี้ มีความเป็นไปได้ว่า สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ และหอจดหมายเหตุแห่งชาติสหรัฐฯ ยังไม่เปิดเผยเอกสารบางส่วนที่ยังมีความละเอียดอ่อนจากยุคสมัยนี้ ดังนั้น อาจยังไม่ถือว่าเอกสารชุดนี้มีความครบถ้วนอย่างแท้จริง แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ยังสามารถทำให้เห็นภาพรวมได้

สรุปเนื้อหาเอกสาร

ท่าทีต่อการเป็นสมาชิกอาเซียนของเวียดนาม

งานศึกษาอาเซียนที่ผ่านมา โดยเฉพาะจากมุมมองตะวันตก มักจะมองอาเซียนเป็นองค์การต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน[4] แต่ในประเด็นนี้ เอกสารของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ กลับมีมุมมองที่แตกต่างและซับซ้อนกว่า ปฏิญญากรุงเทพฯ ไม่มีเนื้อหาต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน ในทางกลับกันเนื้อหาว่าด้วยฐานทัพต่างชาติในภูมิภาคน่าจะเป็นการสะท้อนถึงอิทธิพลอินโดนีเซียซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด อินโดนีเซียมีความพยายามเป็นผู้นำในอาเซียนตั้งแต่แรก โดยเสนอตนเองเป็นเจ้าภาพสำนักเลขาธิการอาเซียนตั้งแต่ ค.ศ. 1973 สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ตีความท่าทีเหล่านี้เป็นวิธีของอินโดนีเซียในการส่งเสริมสถานะตนเองในอาเซียนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเวทีอื่น นอกจากนี้ ปฏิญญากรุงเทพฯ ยังคงเปิดรับ “ทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ที่ต้องการร่วมอุดมการณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาเซียนไม่ได้กีดกันการเข้ามาเป็นสมาชิกของประเทศคอมมิวนิสต์ตั้งแต่แรกแต่อย่างใด ยิ่งกว่านี้ อินโดนีเซียเป็นประเทศหลักในความพยายามผลักดันให้อาเซียนรับพม่า และประเทศในอินโดจีน รวมถึงเวียดนามทั้งเหนือทั้งใต้เป็นประเทศสมาชิกตั้งแต่แรก แต่ประเทศเหล่านี้ไม่แสดงความประสงค์ที่จะเข้าร่วม[5]

ท่าทีเปิดกว้างของอาเซียนต่อเวียดนามสะท้อนอยู่ในท่าทีร่วมว่าด้วยการเข้าเป็นประเทศสมาชิกสหประชาชาติของเวียดนาม ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่อาเซียนจะสามารถแสดงพลังในการต่อต้านหรือแม้กระทั่งยับยั้งการเข้าเป็นสมาชิกของเวียดนามหากอาเซียนเป็นองค์การซึ่งมีจุดประสงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์จริง ในความจริงแล้ว ตามรายงานของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ อาเซียนกลับไม่มีท่าทีแข็งขันในเรื่องนี้ โดยไม่แสดงท่าทีสนับสนุนหรือต่อต้านแต่อย่างใด[6] ที่สำคัญสุดคือ เสียงของ

---

[4] Lockard, C.A. (2009). *Southeast Asia in World History*. Oxford: Oxford University Press, p. 196.

[5] General CIA Records. CIA-RDP85T00875R001100160074-8. ‘Indonesia’s role in regional affairs’. 2 October 1973.

[6] General CIA Records. CIA-RDP79T00975A029300010034-98. National Intelligence Daily Cable. 21 September 1976.

ประเทศสมาชิกอาเซียนในประเด็นนี้ไม่แตก และเป็นการแสดงท่าทีของอาเซียนในการเปิดกว้างต่อการเจรจากับเวียดนามหรือแม้กระทั่งการให้เวียดนามเข้าร่วมเป็นประเทศสมาชิก ท่าทีนี้สร้างความห่วงกังวลมากต่อนักวิเคราะห์สหรัฐฯ เมื่อ ค.ศ. 1976 โดยเกรงกลัวผลกระทบต่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงสหรัฐฯ ในฟิลิปปินส์[7]

ปัจจัยซึ่งส่งผลให้อาเซียนจำเป็นต้องเปลี่ยนท่าทีต่อเวียดนามในช่วงปลายทศวรรษ 1970 และตลอด 1980 คือ การรุกรานและยึดครองกัมพูชาประชาธิปไตยเมื่อปลาย ค.ศ. 1978 อย่างไรก็ดี ท่ามกลางวิกฤตินี้ อาเซียนพยายามสร้างความสมดุลระหว่างการกดดันให้เวียดนามยอมเจรจาเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหากับการไม่มีมาตรการที่จะยุแยงเวียดนามให้ตอบโต้ประเทศสมาชิกอาเซียนโดยตรง ซึ่งไทยถือเป็น “ประเทศแนวรบ” ที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายอาเซียนในด้านนี้ ดังนั้น ในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนเมื่อ ค.ศ. 1979 ที่ประชุมจึงตัดสินใจมีท่าทีร่วมเพื่อต่อต้านการรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม แต่ยังคงเน้นย้ำว่า ประตูสู่การเจรจายังคงเปิดกว้างตลอด[8] ในเวลาต่อมา อาเซียนพยายามหลีกเลี่ยงมาตรการที่จะทำให้เวียดนามจนมุม โดยเฉพาะระหว่างการรณรงค์หาเสียงสนับสนุนข้อมติสหประชาชาติว่าด้วยสถานการณ์ในกัมพูชาของทุกปี[9]

ในการต่อต้านการรุกรานของเวียดนาม อาเซียนไม่สามารถประณามรัฐบาลเขมรแดงของพล พต ที่ถูกขับไล่ออกจากอำนาจ เนื่องจากรัฐบาลเขมรแดงกลายเป็น “มิตรจำเป็น” ในการกีดกันการขยายอำนาจของเวียดนามในอินโดจีน ในการนี้ เขมรแดงมีกองกำลังทหารที่มีประสิทธิภาพสุดและเป็นรัฐบาลที่มีที่นั่งในสหประชาชาติ ในภาพรวม สำหรับอาเซียนปัญหามิใช่นโยบายฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของรัฐบาลเขมรแดงซึ่งถือเป็นเรื่องภายในประเทศ แต่เป็นเรื่องของการละเมิดอธิปไตยของประเทศสมาชิกสหประชาชาติ ดังนั้น จุดประสงค์ของอาเซียนในการต่อต้านเวียดนามมิได้เป็นความพยายามพลิกผลของสงครามเวียดนามหรือโจมตีเวียดนามแต่อย่างใด แต่เป็นการรักษากฎหมายระหว่างประเทศและความต้องการที่จะสร้างเสถียรภาพในภูมิภาค

การเปิดกว้างต่อเวียดนามมิได้เป็นเพียงวาทกรรม ถึงแม้ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนห่วงกังวลการขยายอำนาจของเวียดนาม อาเซียนตัดสินใจไม่ออกนโยบายคว่ำบาตรเวียดนาม ยิ่งกว่านี้ การค้าระหว่างเวียดนามกับประเทศสมาชิกอาเซียนกลับเติบโตอย่างต่อเนื่องระหว่าง ค.ศ. 1979-1985 สาเหตุที่ไม่มีการเติบโตมากกว่านี้มาจากการที่เวียดนามขาดทุนแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ การเข้าถึงเครดิต คุณภาพสินค้าต่ำ จำนวนจำกัดของสินค้า ความสามารถด้านการตลาด และไม่สามารถแข่งขันกับ

---

[7] General CIA Records. CIA-RDP81T00700R000100020001-1. ‘Hanoi, ASEAN, and the U.S.’. 20 July 1976.

[8] General CIA Records. CIA-RDP81B00401R001400050006-9. ‘Briefs and Comments – Southeast Asia: ASEAN Foreign Ministers’ Meeting’. 17 December 1979.

[9] General CIA Records. CIA-RDP84B00049R000601560012-6. ‘ASEAN consultations on Kampuchea Conference’. 6 June 1981.

สินค้าของประเทศเพื่อนบ้าน[10] อาเซียนพยายามผลักดันให้ประเทศนอกภูมิภาคให้ความช่วยเหลือจำกัดกับเวียดนามเพื่อลดการพึ่งพาสหภาพโซเวียต อินโดนีเซียเป็นประเทศหลักในการผลักดันนโยบายนี้ โดยพยายามดึงสหรัฐฯ ให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย[11] อาเซียนเห็นถึงความสำคัญของญี่ปุ่นในการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบเศรษฐกิจเวียดนาม โดยสามารถเป็นแหล่งรายได้จากการส่งออก อุปกรณ์จำเป็นสำหรับการนำเข้าและส่งออก และเครดิต อย่างไรก็ดี ตราบใดที่ปัญหากัมพูชายังคงอยู่ อาเซียนไม่ยินยอมสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเต็มเหนี่ยวแก่เวียดนามของประเทศนอกภูมิภาค[12]

การรวมตัวด้านความมั่นคง

หากมองจากบริบทประวัติศาสตร์สงครามเย็นแล้ว ประเด็นความมั่นคงควรเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อตั้งอาเซียน สืบเนื่องจากพัฒนาการในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นการลดบทบาทของสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนามและภูมิภาค หรือกิจกรรมของขบวนการกบฏของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่าง ๆ แต่ปฏิญญากรุงเทพฯ กลับไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องโดยตรงกับกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคง ต้นเหตุของปรากฏการณ์นี้มาจากอิทธิพลอินโดนีเซีย ซึ่งมีท่าทีไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอย่างชัดเจน และต่อต้านความพยายามที่จะมีกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงภายใต้อาเซียนเรื่อยมาจนถึงทศวรรษ 1980[13] อย่างไรก็ดี ไทยและสิงคโปร์พยายามเรียกร้องการสถาปนากรอบความร่วมมืออาเซียนด้านความมั่นคงในช่วงวิกฤต แต่ข้อเรียกร้องนี้มักจะจางหายไปหลังจากที่ขอบเขตวิกฤตมีความชัดเจนขึ้น ยกตัวอย่าง ไทยเรียกร้องให้มีการก่อตั้งองค์การป้องกันร่วมหลังจากกองกำลังเวียดนามเหนือสามารถบุกยึดดินแดนเวียดนามใต้ได้อย่างรวดเร็วเมื่อช่วง ค.ศ. 1975[14] ส่วนสิงคโปร์พยายามผลักดันให้อาเซียนเพิ่มความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคงเพื่อต่อต้านการรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกอื่นคัดค้านข้อเรียกร้องในทั้งสองกรณี โดยพยายามผลักดันนโยบายอื่น อาทิ เขตความเป็นกลางของมาเลเซีย หรือผลักความร่วมมือด้านนี้ไปอยู่มิติทวิภาคีหรือไตรภาคี

ขณะเดียวกัน หลายประเทศสมาชิกตั้งคำถามว่าด้วยนัยของการก่อตั้งองค์การป้องกันร่วมภายใต้กรอบอาเซียน หากอาเซียนจัดตั้งองค์การนี้ขึ้นมา คำถามที่จะตามมาคือ “เพื่อป้องกันภูมิภาคจากการรุกรานโดยผู้ใด” ซึ่งในบริบทของยุคสมัยนั้น แน่นอนว่า คำตอบคงจะหลีกเลี่ยงเวียดนามและจีนไม่ได้ และส่งผลให้การก่อตั้งองค์การดังกล่าวลิดรอนความเป็นกลางของภูมิภาค นอกจากนี้ แทนที่จะรับรองความ

---

[10] General CIA Records. CIA-RDP85T01058R000201520001-6. ‘Vietnam-ASEAN: Trade overrides political considerations’. 7 June 1985.

[11] General CIA Records. CIA-RDP03T02547R000100930001-9. ‘Indonesia: New focus on external threats’. September 1982.

[12] General CIA Records. CIA-RDP86T01017R000606390001-6. ‘Japan: Flirting with Vietnam?’. 2 September 1986.

[13] General CIA Records. CIA-RDP03T02547R000100930001-9. ‘Indonesia: New focus on external threats’. September 1982.

[14] General CIA Records. CIA-RDP86T00608R000300110007-1. ‘East Asia’. 17 April 1975.

มั่นคงและเสถียรภาพของภูมิภาค องค์การดังกล่าวอาจยุแยงให้เวียดนามและพันธมิตรมีความก้าวร้าวกว่าเดิมและมีความพยายามโจมตีกลุ่มประเทศที่ตนเห็นว่าไม่เป็นมิตรอย่างชัดเจนโดยตรง[15] ในช่วงนี้จุดประสงค์ระยะยาวของประเทศสมาชิกอาเซียนคือ การขับเคลื่อนความสัมพันธ์กับเวียดนามให้กลับสู่สภาพปกติ ดังนั้น ความร่วมมือแม้กระทั่งในด้านการใช้มาตรฐานร่วมกัน การจัดการอบรมนายทหารร่วม การแลกเปลี่ยนข่าวกรอง หรือการลาดตระเวนพื้นที่ทะเลร่วมจึงต้องคำนึงถึงท่าทีของรัฐบาลกรุงฮานอยตลอดเพื่อลดความเสี่ยงในการยุแยง[16] จึงไม่เป็นที่แปลกใจว่า สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ เห็นการรวมตัวทางทหารของประเทศไม่เป็นคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกมีความเป็นไปได้น้อยมากเมื่อ ค.ศ. 1969 บทวิเคราะห์เดียวกันเห็นด้วยว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนนิยมความร่วมมือภายใต้กรอบทวิภาคีกับสหรัฐฯ และประเทศเพื่อนบ้านมากกว่ากรอบระดับภูมิภาค[17] แนวโน้มด้านความมั่นคงซึ่งดูไม่ค่อยเจิดจรัสนี้อาจเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลให้สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ไม่ค่อยให้ความสนใจกับพัฒนาการอาเซียนในช่วงทศวรรษ 1960

อีกอุปสรรคสำคัญต่อความร่วมมือด้านความมั่นคงระดับภูมิภาคคือ ความตึงเครียดระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเอง โดยเฉพาะระหว่างมาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ความขัดแย้งระหว่างฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย นำไปสู่ความพินาศของมาฟิลินโด โดยอาเซียนในช่วงแรกยังมีความเสี่ยงที่จะล่มสลายสืบเนื่องจากประเด็นความขัดแย้งระหว่างประเทศเหล่านี้ด้วย อย่างไรก็ดี อาเซียนกลับเป็นกลไกเพื่อบริหารจัดการปัญหานี้ นักวิเคราะห์ของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ บันทึกเมื่อ ค.ศ. 1975 ว่า การติดต่อที่มีเพิ่มขึ้นภายใต้กรอบอาเซียนส่งผลให้ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นบนพื้นฐานของ “ความหวังร่วมกัน”[18] หนึ่งทศวรรษให้หลังจากการประเมินนี้ สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ เห็นว่า อาเซียนมี “แนวโน้มที่ดีที่สุดในบรรดากลุ่มประเทศโลกที่สาม” เนื่องจากความขัดแย้งภายในแทบจะไม่มีแล้ว แม้จะมีความเห็นต่างในประเด็นการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เขตแดนทะเล และผู้ลี้ภัยหลงเหลืออยู่บ้าง แต่การที่มีความร่วมมือเพิ่มขึ้นในด้านข่าวกรองและความมั่นคงน่าจะป้องกันไม่ให้ความเห็นต่างเหล่านี้พัฒนาเป็นข้อพิพาทดังเช่นในกรณีของนโยบายเผชิญหน้าระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซีย[19]

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์อันกำกวมระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศสำคัญอื่น อาทิ สหรัฐฯ และญี่ปุ่น เป็นอีกอุปสรรคหนึ่งสำหรับการเจรจาข้อตกลงร่วมว่าด้วยความมั่นคงสำหรับภูมิภาค

---

[15] General CIA Records. CIA-RDP80T00942A001200060001-4. ‘ASEAN security cooperation: problems and prospects’. June 1979.

[16] General CIA Records. CIA-RDP79R01142A000700030001-8. ‘Asian regionalism’. May 1975.

[17] General CIA Records. CIA-RDP86T00302R000500850003-4. ‘ASEAN: Prospects for the 1980s and implications for US policy’. July 1985.

[18] General CIA Records. CIA-RDP79T00865A000200240001-4. ‘East Asia’. January 1975.

[19] General CIA Records. CIA-RDP86T00302R000500850003-4. ‘ASEAN: Prospects for the 1980s and implications for US policy’. July 1985.

เอเชียตะวันออก ตลอดช่วงเวลานี้ อาเซียนมีความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยแน่นอนกับสหรัฐฯ ในด้านความมั่นคง เนื่องจากในภาพรวมอาเซียนต้องการเข้าหาและคืนสภาพความสัมพันธ์กับเวียดนามและประเทศคอมมิวนิสต์อื่นสู่สภาพปกติซึ่งแตกต่างจากนโยบายสหรัฐฯ ขณะเดียวกัน อาเซียนยังต้องการเก็บ “อำนาจทางทหารสหรัฐฯ นอกสายตา แต่ยังอยู่ใกล้มือ”[20] ในการนี้ มาเลเซียและอินโดนีเซียเปิดกว้างต่อการปิดฐานทัพสหรัฐฯ ในภูมิภาค แต่ไทยและสิงคโปร์เห็นฐานทัพเหล่านี้เป็นมาตรการรับรองความมั่นคงของประเทศตนเองและสำหรับภูมิภาคในภาพรวมด้วย โดยเฉพาะหลังการก่อตั้งฐานทัพโซเวียตที่อ่าว กามซัญในเวียดนาม[21] ดังนั้น แม้ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ยังคงปฏิเสธที่จะเข้าข้างสหรัฐฯ และนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างโจ่งแจ้ง แต่ทุกประเทศยังคงพึ่งพาความช่วยเหลือสหรัฐฯ ในด้านเศรษฐกิจและการทหาร[22] ความสำคัญของบทบาทนี้สะท้อนอยู่ในปฏิกิริยาของอาเซียนต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายสหรัฐฯ ไปให้ความสำคัญกับพื้นที่อ่าวเปอร์เซียและมหาสมุทรอินเดียแทนเมื่อ ค.ศ. 1980 ประเทศสมาชิกอาเซียนแสดงความห่วงกังวลว่า สหรัฐฯ เริ่มลดพันธกรณีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเห็นได้ชัดผ่านการลดจำนวนโครงการทวิภาคี การค้าขายและการให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ อีกทั้งการโยกย้ายกองกำลังออกจากภูมิภาค การที่สหรัฐฯ ลดบทบาทลงส่งผลให้อาเซียนต้องพิจารณาความมั่นคงของตนเอง ซึ่งพบว่า ไม่เพียงพอต่อความจำเป็น ยกเว้นในด้านของการปราบปรามขบวนการกบฏภายในประเทศ[23]

ญี่ปุ่นเป็นอีกประเทศหนึ่งที่อาเซียนมีความสัมพันธ์อันกำกวมด้วย ผู้นำและประชากรของหลายประเทศสมาชิกอาเซียนมีชีวิตอยู่ในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ปัจจัยนี้จึงยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศและภูมิภาคอื่นรวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย นักวิเคราะห์สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ในช่วงปลายทศวรรษ 1960 เห็นว่าญี่ปุ่นสามารถยกระดับบทบาทสนับสนุนความมั่นคงในภูมิภาคมากกว่านี้ แต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านรัฐธรรมนูญ และข้อห่วงกังวลของประเทศเพื่อนบ้านว่าด้วยการเสริมสร้างกองกำลังญี่ปุ่น[24] ตลอดทศวรรษ 1970 ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นจึงเน้นมิติเศรษฐกิจมากกว่าการเมืองหรือความมั่นคง อย่างไรก็ดี พอถึงต้นทศวรรษ 1980 นายนากาโซเนะ ยาซูฮิโระ (Nakasone Yasuhiro)

---

[20] General CIA Records. CIA-RDP79T00912A002300010005-9. ‘International issues: Regional and political analysis’. July 1977.

[21] General CIA Records. CIA-RDP90T00114R000200970001-0. ‘The Philippines: Exploring views on the U.S. military bases’. 24 August 1985.

[22] General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000100070002-0. ‘Regionalism in Southeast Asia: Growth of ASEAN’. January 1981.

[23] General CIA Records. CIA-RDP85T00287R000100690001-7. ‘Reactions to possible shift of U.S. forces to the Persian Gulf/Indian Ocean area’. 10 March 1980.

[24] General CIA Records. CIA-RDP10X00001R000100010019-6. ‘Prospects for regional security arrangements in East Asia over the next 5 years’. April 1969.

นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น พยายามยกระดับบทบาททางการเมืองของญี่ปุ่นในภูมิภาค และเสนอการขยายพื้นที่ลาดตระเวนทางทะเลของกองกำลังญี่ปุ่นเพื่อคานอำนาจสหภาพโซเวียต อีกทั้งแสดงท่าทีสนับสนุนอาเซียนอย่างแข็งขันในการจัดการปัญหากัมพูชา[25] ประเทศสมาชิกอาเซียนรับข้อเสนอเหล่านี้ โดยมีเงื่อนไข อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ยืนยันว่า การขยายขีดความสามารถทางทหารของญี่ปุ่นต้องมุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการป้องกันตนเองเท่านั้น และอยู่ภายใต้ขอบเขตรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศย้ำว่า สหรัฐฯ ควรประจำการกองกำลังในญี่ปุ่นต่อไปเพื่อเป็นการรับประกันอีกชั้นว่า ญี่ปุ่นจะไม่รุกรานประเทศใดอีก[26] เงื่อนไขเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ขณะที่อาเซียนยินดีที่จะรับความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ การเมือง และแม้กระทั่งการทหารจากญี่ปุ่น แต่ยังคงหวาดระแวงการขยายอำนาจทางทหารของญี่ปุ่นสืบเนื่องจากประสบการณ์ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

ในส่วนของจีนนั้น อาเซียนมีความสัมพันธ์ซึ่งมีวิวัฒนาการอย่างชัดเจน โดยในช่วงแรกหลายประเทศสมาชิก โดยเฉพาะมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เห็นจีนเป็นภัยคุกคามของภูมิภาค สืบเนื่องจากบทบาทของจีนในการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์และขบวนการล้มล้างรัฐบาลภายในประเทศ โดยเฉพาะในกรณีของมาเลเซียและอินโดนีเซีย ทั้งสามประเทศมีชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งสถานะของชุมชนเหล่านี้เป็นประเด็นการเมืองในขณะนั้นซึ่งยังคงอยู่ยาวนานจนถึงทุกวันนี้ แต่หลังจากการรุกรานและยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม ทั้งจีนและอาเซียนเปลี่ยนนโยบายเพื่อเข้าหากัน หลายประเทศสมาชิกเลือกที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน แม้อาจจะยังคงหวาดระแวงจีนอยู่ในกรณีอินโดนีเซีย ในขณะที่จีนใช้อาเซียนเป็นทางผ่านในการส่งกำลังบำรุงให้กับฝ่ายเขมรแดงที่สู้รบกับเวียดนามในกัมพูชา[27] กดดันเวียดนามในพื้นที่ชายแดนจีน-เวียดนามซึ่งส่งผลให้เวียดนามจำเป็นต้องประจำการกำลังพลจำนวนมากในบริเวณนี้แทนที่จะนำไปลงพื้นที่ในกัมพูชา เลิกนโยบายสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศสมาชิกอาเซียน อีกทั้งสนับสนุนท่าทีและนโยบายอาเซียนว่าด้วยกัมพูชาในเวทีต่าง ๆ โดยพยายามให้อาเซียนมีบทบาทนำโดยตลอด อย่างไรก็ดี หลายประเทศสมาชิกอาเซียนยังคงหวาดระแวงเป้าประสงค์ระยะยาวของจีนในกัมพูชาและต่อภูมิภาค[28] ในการนี้ อาเซียนพยายามผลักดันให้ประเทศไม่เป็นคอมมิวนิสต์เสริมสร้างขีดความสามารถของกองกำลังต่อต้านเวียดนามในกัมพูชาที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์เพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายเขมรแดงที่จีนสนับสนุนกลับมามีอำนาจอีกครั้ง

---

[25] General CIA Records. CIA-RDP84S00553R000200110004-2. ‘Japan and ASEAN: Developing political and security relations’. June 1983.

[26] General CIA Records. CIA-RDP85T00287R000401150001-2. ‘ASEAN: Reaction to Nakasone visit’. 23 June 1983.

[27] General CIA Records. CIA-RDP85T01058R000405420001-1. ‘Chinese Military Equipment Sales to ASEAN States’. 22 October 1985.

[28] General CIA Records. CIA-RDP04T00367R000201410001-5. ‘Briefing Materials for the President’s Trip to China’. April 1984.

อย่างไรก็ดี แม้อาเซียนจะขาดกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างเป็นรูปธรรม แต่ยังสามารถดำเนินกิจกรรมความร่วมมือในประเด็นที่ไม่ยุแยงเวียดนาม ตามรายงานของสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ความสำเร็จสำคัญของอาเซียนในด้านนี้คือ การปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมีผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ต่างจากองค์การภูมิภาคอื่น อาทิ สมาคมเอเชียใต้เพื่อความร่วมมือระดับภูมิภาค (South Asian Association for Regional Cooperation – SAARC) อาเซียนก่อตั้งกลไกเพื่อจัดการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดร่วมกัน โดยไทยเป็นเจ้าภาพการฝึกอบรมประจำปีตั้งแต่ ค.ศ. 1980 สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ชื่นชมบทบาทของ ASEANAPOL ในการเสริมสร้างเครือข่ายระดับภูมิภาคระหว่างเจ้าหน้าที่ แต่สังเกตว่า อาเซียนยังขาดกลไกประสานงานอย่างเป็นทางการในมิตินี้ ซึ่งสะท้อนอยู่ในการที่มีเจ้าหน้าที่ดูแลความร่วมมือปราบปรามยาเสพติดเพียง 1 นายที่ประจำอยู่ ณ สำนักเลขาธิการอาเซียน[29]

ความสำเร็จเหล่านี้ส่งผลให้หน่วยงานความมั่นคงของสหรัฐฯ ให้ความสนใจกับพัฒนาการอาเซียนมากกว่าเดิม ฝ่ายเสนาธิการของสภาความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ เริ่มร้องขอข้อมูลว่าด้วยการจัดองค์การอาเซียนและแนวโน้มของการอยู่รอดเมื่อ ค.ศ. 1982[30] ส่วนสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ประเมินอาเซียนในแง่บวกมากโดยเฉพาะบทบาทขององค์การนี้ในการจัดการสถานการณ์ในกัมพูชา สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ชื่นชม “เอกภาพที่คาดไม่ถึง” ในประเด็นนี้ และเห็นถึงแนวโน้มที่ดีของความร่วมมือด้านการทหารและข่าวกรองภายในอาเซียน แม้แนวโน้มอาจจะยังมีความไม่แน่นอนอยู่บ้าง และกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคด้านความมั่นคงน่าจะยังเกิดได้ยาก แต่นักวิเคราะห์สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ กล่าวว่า “อาเซียนเคยสร้างความแปลกใจให้เรามาก่อนหน้านี้แล้ว - กิจกรรมด้านเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยขับเคลื่อน แต่กลับมีพลวัตทางการเมือง”[31]

การรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ

ตามเนื้อหาปฏิญญากรุงเทพฯ หนึ่งในเป้าประสงค์ของอาเซียนคือ “เร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าของสังคม และพัฒนาวัฒนธรรมในภูมิภาคผ่านความร่วมมือ”[32] อย่างไรก็ดี ความร่วมมือในมิตินี้ประสบปัญหาตั้งแต่แรกสืบเนื่องจากระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิกแข่งขันมากกว่า

---

[29] General CIA Records. CIA-RDP89M00699R002201800007-0. ‘Prospects for regional controls over opiate trafficking in Asia’. August 1987.

[30] General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000100110011-5. ‘NSC Staffers’ comments on proposed NIC production schedule’. 12 August 1982.

[31] General CIA Records. CIA-RDP83T00951R000100070017-2. ‘Rationales for estimates on U.S. interests in the South Pacific and the evolution of ASEAN’. 12 July 1982.

[32] ASEAN. (January 27, 2016). *The ASEAN Declaration (Bangkok Declaration), Bangkok 8 August 1967*. https://asean.org/the-asean-declaration-bangkok-declaration-bangkok-8-august-1967/

เกื้อหนุนกันยกเว้นสิงคโปร์[33] ปัญหานี้อยู่ควบคู่กับอาเซียนตลอด 20 ปีแรก โดยรายงานเมื่อ ค.ศ. 1987 ยังคงสังเกตเห็นปัญหาเดิม แต่เพิ่มปัญหาจากการแข่งขันกับจีนและปัญหาภายในประเทศเสริมด้วย[34] ทุกประเทศสมาชิกแข่งขันกันเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยสหรัฐฯ เห็นว่า ไทยมีปัญหาจากการขาดนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และคุณภาพแรงงานหากเทียบกับประเทศอื่น แต่ค่าแรงที่เพิ่มขึ้นกอปรกับความไร้เสถียรภาพในประเทศอื่นยังคงทำให้ไทยยังคงเป็นที่น่าสนใจอยู่สำหรับนักลงทุน[35] การแข่งขันนี้เป็นอุปสรรคหลักต่อการรวมตัวทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงยุคสมัยนี้ โดยสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ รายงานเมื่อ ค.ศ. 1982 ว่า อาเซียนไม่สามารถบรรลุเป้าประสงค์ด้านเศรษฐกิจได้ รวมถึง “การเคลื่อนตัวสู่ตลาดร่วมซึ่งไม่ไปถึงไหน ดังที่สะท้อนให้เห็นผ่านตึกสำนักเลขาธิการที่ตั้งอยู่ว่างเปล่ากลางกรุงจาการ์ตา”[36]

ถึงแม้อาเซียนยังคงต้องเผชิญกับอุปสรรคข้างต้นจนถึงยุคปัจจุบัน แต่ในอดีตประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถรวมตัวกันเพื่อเจรจาบางประเด็นได้ ยกตัวอย่าง ระหว่างการประชุมหารือระหว่างอาเซียนกับสหรัฐฯ ณ กรุงมะนิลา ระหว่างวันที่ 8-10 กันยายน ค.ศ. 1977 อาเซียนสามารถเจรจาระบบการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปที่ครอบคลุมกว่าเดิม การเข้าถึงตลาดสหรัฐฯ และการยืดเวลาชำระภาษีสำหรับบริษัทเอกชนสหรัฐฯ ที่ลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียน[37] ในทางเดียวกัน อาเซียนสามารถกดดันญี่ปุ่น ซึ่งขณะนั้นเป็นประเทศซึ่งทรงอิทธิพลสุดในด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค ในช่วงแรกสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ สังเกต “ความสัมพันธ์แลกเปลี่ยน” ระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น อาเซียนจะระงับการตำหนิมาตรการปกป้องตลาดของญี่ปุ่นและนโยบายการลงทุนที่เอาเปรียบเพื่อแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น แต่พอมาถึง ค.ศ. 1985 อาเซียนเริ่มมีความชำชองกว่าเดิม โดยพยายามกดดันรัฐบาลนายนากาโซเนะให้มีข้อตกลงทางการค้าและเปิดตลาดกว่าเดิม[38] แนวทางนี้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นในขณะนั้น ซึ่งพยายามปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับอาเซียนจากการให้ความช่วยเหลือไปเน้น

---

[33] General CIA Records. CIA-RDP79T00912A002300010005-9. ‘International issues: Regional and political analysis’. July 1977.

[34] General CIA Records. CIA-RDP91T00498R000800040002-9. ‘ASEAN: Challenges for the United States’. 3 June 1987.

[35] General CIA Records. CIA-RDP04T00367R000100490001-9. ‘Thailand: Foreign investment and economic growth’. February 1984.

[36] General CIA Records. CIA-RDP83T00951R000100070017-2. ‘Rationales for estimates on US interests in the South Pacific and the evolution of ASEAN’. 12 July 1982.

[37] General CIA Records. CIA-RDP79T00912A002300010007-7. ‘International issues: regional and political analysis’. 27 September 1977.

[38] General CIA Records. CIA-RDP04T00447R000302450001-0. ‘Support to the White House: President Nixon’s trip to the Far East’. August 1985.

การค้าแทน อย่างไรก็ดี ญี่ปุ่นยังคงรักษาระดับความช่วยเหลืออยู่เช่นเดิม แม้ตนเองประสบปัญหาเศรษฐกิจอยู่ก็ตาม ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของภูมิภาคนี้ในนโยบายการต่างประเทศญี่ปุ่น[39]

อย่างไรก็ดี อาเซียนไม่สามารถบรรลุทุกเป้าประสงค์ได้ ยกตัวอย่าง ในการหารือครั้งแรกกับสหรัฐฯ อาเซียนไม่สามารถผลักดันให้สหรัฐฯ ตกลงก่อตั้งระบบสร้างเสถียรภาพรายได้จากการส่งออก (Export Earnings Stabilization System – STABEX) ซึ่งจะเพิ่มเสถียรภาพให้กับโภคภัณฑ์ส่งออกสำคัญของภูมิภาค อาทิ ดีบุก และยางพารา[40] ในทางเดียวกัน การหารือกับประชาคมยุโรป (European Community – EC) ไม่ค่อยมีผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมนัก ทั้งสองฝ่ายเห็นถึงผลประโยชน์ร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกว่าเดิม ประชาคมยุโรปเห็นอาเซียนเป็นแหล่งของวัตถุดิบและตลาดที่กำลังเติบโต ในขณะที่อาเซียนต้องการให้ประชาคมยุโรปรับรองอาเซียนในฐานะองค์การระดับภูมิภาคและเห็นยุโรปเป็นแหล่งของความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยี การพัฒนา และการเงิน อีกทั้งต้องการเข้าถึงตลาดยุโรป[41] อย่างไรก็ดี ในชั้นนี้ ความร่วมมือระหว่างทั้งสองฝ่ายประสบอุปสรรคจากความแตกแยกในประชาคมยุโรปเอง โดยเยอรมนีตะวันตกประสงค์กระชับความร่วมมือกับอาเซียน ในขณะที่ฝรั่งเศส อิตาลี และสหราชอาณาจักร มีท่าทีค่อนข้างระแวง ฝรั่งเศสและสหราชอาณาจักรเกรงกลัวว่า การยอมทำข้อตกลงกับอาเซียนจะนำไปสู่การร้องขอในทางเดียวกันจากประเทศอดีตอาณานิคมบนทวีปแอฟริกาและที่อื่น[42]

ถึงแม้ผลของการเจรจาหารือด้านเศรษฐกิจในช่วงนี้อาจมีผลน่าผิดหวัง แต่อาจถือได้ว่าอาเซียนได้บรรลุเป้าประสงค์หลักแล้ว กล่าวคือ การได้รับการยอมรับเป็นคู่เจรจาที่น่าเชื่อถือ ซึ่งมีนัยสำคัญทั้งในการส่งเสริมบทบาทอาเซียนบนเวทีโลกและในการคานอำนาจเศรษฐกิจของญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ในภูมิภาค[43] ญี่ปุ่นมีอิทธิพลรองจากสหรัฐฯ ในช่วงทศวรรษ 1980[44] ทั้งนี้ อาเซียนต้องการคานอำนาจเศรษฐกิจญี่ปุ่นตั้งแต่ ค.ศ. 1976 แล้ว โดยขณะนั้นญี่ปุ่นยังคงใช้นโยบายแบ่งแยกและพิชิตผ่านการเจรจาทวิภาคีกับแต่ละประเทศสมาชิกแทนที่จะเจรจากับอาเซียนเป็นกลุ่มก้อน[45] ดังนั้น การก่อตั้งกลไกการหารือกับคู่เจรจาจึง

---

[39] General CIA Records. CIA-RDP84S00553R000200110004-2. ‘Japan and ASEAN: Developing political and security relations’. June 1983.

[40] General CIA Records. CIA-RDP79T00912A002300010007-7. ‘International issues: regional and political analysis’. 27 September 1977.

[41] General CIA Records. CIA-RDP79T00975A030900010084-6. ‘EC-ASEAN meeting’. 21 November 1978.

[42] General CIA Records. CIA-RDP79T00912A001600010011-0. ‘Western Europe Review’. November 1978.

[43] General CIA Records. CIA-RDP79T00975A030900010084-6. ‘EC-ASEAN meeting’. 21 November 1978.

[44] General CIA Records. CIA-RDP86T00302R000500850003-4. ‘ASEAN: Prospects for the 1980s and implications for US policy’. July 1985.

[45] General CIA Records. CIA-RDP79T00912A002300010007-7. ‘International issues: regional and political analysis’. 27 September 1977.

เป็นการบรรลุเป้าหมายการรับรองซึ่งกันและกัน อีกทั้งเสริมสร้างภาพลักษณ์อาเซียนในการเป็นองค์การที่มีอิทธิพล แม้อิทธิพลนี้จะขึ้นอยู่กับความต้องการของทั้งสองฝ่ายในการขับเคลื่อนข้อริเริ่มก็ตาม[46]

กัมพูชา: วิกฤติกอบกู้อาเซียน

เมื่อ ค.ศ. 1982 องค์กร RAND Corporation ซึ่งเป็นคลังสมองสหรัฐฯ ที่เน้นสังเกตการณ์และวิเคราะห์ปฏิบัติการทหารสหรัฐฯ และประเด็นความมั่นคง ได้ตีพิมพ์ประมาณการสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นว่า การรุกรานกัมพูชาของเวียดนามชุบชีวิตและส่งเสริมให้อาเซียนมีความเป็นองค์การและเอกภาพมากกว่าเดิม[47] อย่างไรก็ดี ในช่วงแรกของวิกฤติความเป็นหนึ่งเดียวนี้เป็นเพียงแค่ความฝัน ในช่วงนั้นประเทศสมาชิกอาเซียนมีความขัดแย้งกันว่าด้วยประเด็นผู้ลี้ภัยอินโดจีนแล้ว โดยแต่ละประเทศแบกภาระแตกต่างกันมาก ไทยและมาเลเซียเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ในขณะที่สิงคโปร์ปฏิเสธการให้ที่พักพิงต่อผู้ลี้ภัย โดยอนุญาตให้ผู้ลี้ภัยเข้าประเทศชั่วคราวได้เพียง 1,000 คน และต้องเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองว่าจะย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่อื่นจากประเทศที่สามแล้ว[48] ความแตกต่างในท่าทีประเทศสมาชิกอาเซียนยิ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากปฏิกิริยาต่อการรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม สิงคโปร์เรียกร้องให้อาเซียนมีความร่วมมือด้านทหารและความมั่นคงมากขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1979 แต่มาเลเซียคัดค้านข้อเรียกร้องดังกล่าวและเสนอให้อาเซียนก่อตั้งเขตความเป็นกลางแทน ฟิลิปปินส์ปฏิเสธที่จะหารือประเด็นนี้อย่างสิ้นเชิง ขณะที่อินโดนีเซียและไทยยังคงต้องการเสริมสร้างความร่วมมือนอกกรอบอาเซียนแบบเดิมเพื่อหลีกเลี่ยงการยุแยงเวียดนาม[49] ในที่สุด ที่ประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนได้เจรจาท่าทีร่วมในการต่อต้านนโยบายรุกรานของเวียดนามเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1979[50]

เวียดนามเห็นความล่อแหลมของอาเซียน และมีความพยายามสร้างความแตกแยกในอาเซียนอย่างต่อเนื่องผ่านการเรียกร้องให้มีการเจรจาระดับทวิภาคี[51] ซึ่งในช่วงแรกดูเหมือนจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากอินโดนีเซียและมาเลเซียเปิดที่จะเจรจาแยกกับเวียดนามว่าด้วยกัมพูชาเมื่อ ค.ศ. 1980 ทั้งนี้

---

[46] General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000100070002-0. ‘Regionalism in Southeast Asia: Growth of ASEAN’. January 1981.

[47] General CIA Records. CIA-RDP83M00914R002300070003-1. ‘RAND reflections’. 9 September 1982.

[48] General CIA Records. CIA-RDP80T00634A000500010024-5. ‘Rising tide of Indochinese refugees’. 7 December 1978.

[49] General CIA Records. CIA-RDP80T00942A001200060001-4. ‘ASEAN security cooperation: problems and prospects’. June 1979.

[50] General CIA Records. CIA-RDP81B00401R001400050006-9. ‘Briefs and Comments – Southeast Asia: ASEAN Foreign Ministers’ Meeting’. 17 December 1979.

[51] General CIA Records. CIA-RDP79T00975A029100010026-0. ‘National Intelligence Daily Cable’. 16 July 1976.

เวียดนามปฏิเสธข้อเรียกร้องของไทยและอาเซียนที่จะให้เวียดนามถอนกองกำลังด้วย[52] อีกความพยายามหนึ่งของเวียดนามคือ การเสนอตั้งรัฐบาลผสมระหว่างฝ่ายของนายซอน ซาน และเจ้าสีหนุ โดยกีดกันไม่ให้ฝ่ายเขมรแดงเข้าร่วม[53] กลยุทธ์นี้ใช้ได้อย่างดีเมื่อ ค.ศ. 1985 โดยเวียดนามพยายามดึงอินโดนีเซียออกจากอาเซียน ผ่านการใช้ลาวเป็นเครื่องมือในการโจมตีไทยในประเด็นข้อพิพาทบนชายแดนไทย-ลาว[54] นอกจากนี้ เวียดนามแสดงท่าทีประนีประนอมผ่านข้อเสนอถอนกองกำลังออกจากกัมพูชาภายใน ค.ศ. 1990 และแสดงความสนใจในข้อเสนอของอาเซียนในการหารือด้วย[55] สิ่งที่เวียดนามต้องการคือ ป้ายสีไทยเป็นประเทศรุกราน ซึ่งจะกระทบต่อความพยายามของไทยในขณะนั้นที่จะเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และสร้างความแตกแยกในอาเซียนผ่านการเจรจาทวิภาคี ซึ่งในที่สุดแล้วเวียดนามไม่สามารถบรรลุเป้าหมายนี้ ไทยได้รับเลือกเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติระหว่าง ค.ศ. 1985-1986 ในขณะที่อาเซียนสามารถรักษาเอกภาพของท่าทีร่วมสำเร็จ

ปัจจัยที่ทำให้อาเซียนไม่แตกแยกคือ ความเป็นผู้นำของประเทศสมาชิกและความตระหนักถึงอัตลักษณ์องค์การที่มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ประเทศสมาชิกยังคงมีมุมมองที่แตกต่างจากกัน แต่หลายประเทศยินดีที่จะประนีประนอมและยอมรับท่าทีของประเทศที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ยกตัวอย่างในประเด็นกัมพูชา เห็นได้ชัดว่า แต่ละประเทศสมาชิกมีท่าทีแตกต่างกัน โดยเฉพาะมาตรการเพื่อประนีประนอมกับเวียดนาม ในการนี้ สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ห่วงกังวลมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์มาก ในขณะที่สิงคโปร์และไทยถูกมองเป็นประเทศที่จะไม่ยอมประนีประนอมกับเวียดนาม ไทยได้รับคำชื่นชมสำหรับบทบาทนำในการส่งเสริม “มาตรการอาเซียนร่วมที่แข็งขัน” การดำรงนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ฝ่ายสหรัฐฯ และฝ่ายจีน[56] และการดึงดูดความสนใจโลกสู่นโยบายรุกรานของสหภาพโซเวียตและเวียดนามในภูมิภาค อย่างไรก็ดี แม้ประเทศสมาชิกจะมีท่าทีแตกต่างกัน แต่แนวโน้มส่วนใหญ่จะคล้อยตามท่าทีไทยเป็นหลัก[57] เนื่องจากทุกประเทศตระหนักดีว่า ไทยจะเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากนโยบายส่วนรวมและของแต่ละประเทศสมาชิก แม้บางประเทศแสดงข้อห่วงกังวล

---

[52] General CIA Records. CIA-RDP83B00100R000300070014-2. ‘Warning assessment: China-East Asia Pacific’. 23 May 1980.

[53] General CIA Records. CIA-RDP83B01027R000300050003-0. ‘East Asia warning assessment’. 22 December 1981.

[54] General CIA Records. CIA-RDP87T00495R001001040001-4. ‘Cambodia: Vietnamese strategy and the new realities’. October 1985.

[55] General CIA Records. CIA-RDP86-00040R000300510012-4. ‘Bangkok Bureau – Monthly Report’. 2 September 1985.

[56] General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000100150002-1. ‘Thailand and its prospects: Keeping our perspectives’. 23 April 1981.

[57] General CIA Records. CIA-RDP84B00049R000601560010-8. ‘Background papers for Secretary’s travel’. 30 May 1981.

ว่าด้วยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดขึ้นระหว่างจีนกับไทย แต่ยอมรับการตัดสินใจของไทยเนื่องจากเป็นประเทศที่มีส่วนได้ส่วนเสียมากสุดในประเด็นนี้[58] อินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศซึ่งมีท่าทีอ่อนสุดต่อเวียดนาม ในที่สุดปฏิเสธที่จะทำข้อตกลงแยกกับเวียดนามที่อาจลิดรอนความมั่นคงของไทยหรืออาเซียน[59] ในทางเดียวกันหลายประเทศสมาชิกตระหนักถึงบทบาทของฐานทัพสหรัฐฯ ในฟิลิปปินส์ในการรักษาความมั่นคงของประเทศสมาชิกและภูมิภาคโดยรวม อย่างไรก็ดี ทุกประเทศเห็นพ้องว่า ฟิลิปปินส์ควรมีอำนาจตัดสินอนาคตระยะยาวของฐานทัพเหล่านี้ เนื่องจากเป็นประเทศซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงมากที่สุด[60]

ความเป็นเอกภาพนี้ แม้จะมีความเห็นต่างภายในหลงเหลืออยู่บ้าง เปิดทางให้อาเซียนเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และจีน ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่น่าจะเป็นไปได้ โดยหลายประเทศสมาชิกยังคงหวาดระแวงจุดประสงค์ระยะยาวของประเทศเหล่านี้ต่อภูมิภาค อินโดนีเซียยังคงเห็นจีนเป็นภัยคุกคามต่อภูมิภาคในระยะยาวตลอดช่วงเวลานี้[61] อย่างไรก็ดี ข้อพิจารณาระยะสั้นกลับกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่า และอาเซียนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกว่าเดิมระหว่างจีนกับประเทศสมาชิกอาเซียน ระหว่างการเยือนจีนของดาโตะก์ ฮุซเซน อนน์ นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย เมื่อ ค.ศ. 1979 นายเติ้ง เสี่ยวผิง ได้กล่าวถึงอุดมการณ์ร่วมของจีนและอาเซียนในการ “รักษาสันติภาพในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”[62] ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นเจ้าภาพการเยือนของนายเซ็งโก ซูซูกิ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายจ้าว จื่อหยาง นายกรัฐมนตรีจีน เมื่อ ค.ศ. 1981 โดยผู้นำทั้งสองเน้นย้ำท่าทีสนับสนุนอาเซียน[63] จีนพึงพอใจที่จะให้อาเซียนมีบทบาทนำเพื่อโดดเดี่ยวรัฐบาลกรุงฮานอย และพยายามกระชับความสัมพันธ์กับไทยเพื่อลดความหวาดระแวงในภูมิภาค[64] ในการนี้ อาเซียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมกับฝ่ายเขมรแดงที่จีนสนับสนุนบนเวทีโลก ซึ่งคงเป็นไปไม่ได้หากจีนเป็นผู้ดำเนินการประเทศเดียว[65] สหรัฐฯ จับตามองพัฒนาการความสัมพันธ์จีน-อาเซียนอย่างใกล้ชิด และค่อนข้างพอใจกับผลลัพธ์ โดยเฉพาะมุมมองด้านยุทธศาสตร์ที่เริ่มสอดคล้อง

---

[58] General CIA Records. CIA-RDP85T00287R000100010001-1. ‘Fighting in Indochina’. 2 January 1980.

[59] General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000200130023-9. ‘Threats to ASEAN consensus on Kampuchea’. 14 October 1981.

[60] General CIA Records. CIA-RDP90T00114R000200970001-0. ‘The Philippines: Exploring views on the U.S. military bases’. 24 August 1985.

[61] General CIA Records. CIA-RDP04T00367R000201410001-5. ‘Briefing material for the President’s trip to China’. April 1984.

[62] General CIA Records. CIA-RDP83B00100R000300090025-8. ‘Malaysian prime minister visits China’. 7 May 1979.

[63] General CIA Records. CIA-RDP83-00385R000200030022-4. ‘Bangkok Bureau – Monthly Report’. 4 February 1981.

[64] General CIA Records. CIA-RDP85T00310R000200150002-7. ‘China’s policy toward Vietnam: Tightening the screws’. October 1984.

[65] General CIA Records. CIA-RDP84T01083R000100030002-4. ‘USSR monthly review’. March 1983.

กันระหว่างรัฐบาลกรุงปักกิ่ง กรุงมะนิลา และกรุงเวลลิงตันซึ่งสหรัฐฯ พยายามผลักดันอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลานั้น[66] สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ ยังเห็นแม้กระทั่งในกรณีที่จีนเริ่มเสนอตนเองเป็นแหล่งทางเลือกสำหรับยุทโธปกรณ์ให้แก่อาเซียนเป็นประโยชน์ต่อสหรัฐฯ โดยเห็นว่า จะเป็นการช่วยลดความหวาดระแวงของอาเซียนต่อความร่วมมือระหว่างจีนกับสหรัฐฯ และคงความโดดเดี่ยวของเวียดนามและสหภาพโซเวียตในภูมิภาค[67] ด้วยการสนับสนุนของจีนและสหรัฐฯ อาเซียนสามารถรักษาความเป็นเอกภาพและใช้ประโยชน์ท่าทีร่วมบนเวทีสหประชาชาติเพื่อยับยั้งการรับรองสถานะของรัฐบาลสาธารณรัฐประชามานิตกัมพูชาซึ่งอยู่ภายใต้เวียดนาม อีกทั้งรณรงค์ให้มีการลงคะแนนเสียงสนับสนุนข้อมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติทุกปีว่าด้วยปัญหาในกัมพูชาด้วย[68]

สรุป

พัฒนาการอาเซียนจากการกอบกู้องค์การ “อาสา” ที่ล้มเหลวมาเป็นองค์การภูมิภาคซึ่งมีบทบาทสำคัญด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง สะท้อนอยู่ในเนื้อหาเอกสารจากหอจดหมายเหตุสำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ อย่างชัดเจน เนื้อหาดังกล่าวแตกต่างจากมุมมองเดิมที่เห็นอาเซียนเป็นองค์การต่อต้านคอมมิวนิสต์ตั้งแต่แรก ซึ่งหากมุมมองนี้เป็นจริง อาเซียนคงไม่สามารถอยู่รอดมาได้ถึงทุกวันนี้ เนื่องจากจะไม่มีความแตกต่างจากองค์การในภูมิภาคเดียวกันก่อนหน้านี้ที่ประสบความล้มเหลว และที่สำคัญอินโดนีเซียคงปฏิเสธการเข้าร่วมองค์การที่มีเป้าหมายต่อต้านประเทศคอมมิวนิสต์อย่างโจ่งแจ้งสืบเนื่องจากบทบาทสำคัญของประเทศดังกล่าวในกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด อาเซียนเปิดรับประเทศสมาชิกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกประเทศ ตราบใดที่ประเทศดังกล่าวยินยอมร่วมในค่านิยมเดียวกัน (ซึ่งไม่เกี่ยวกับการเป็นหรือไม่เป็นคอมมิวนิสต์) ทั้งนี้ อาเซียนมีเป้าประสงค์ระยะยาวในการดึงพม่าประเทศในอินโดจีน และประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าเป็นสมาชิก อย่างไรก็ดี แผนการเพื่อบรรลุเป้าประสงค์นี้ขาดความเป็นรูปธรรม ซึ่งในปัจจุบันอาจสะท้อนอยู่ในกระบวนการการเข้าเป็นสมาชิกของติมอร์เลสเตและปาปัวนิวกินีที่ยังค้างคาอยู่

ในช่วงแรกเริ่ม อาเซียนมิได้เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับสหรัฐฯ ในการพิจารณาสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งสะท้อนผ่านจำนวนรายการเอกสารที่เกี่ยวข้องจากยุคสมัยนี้ มุมมองนี้ไม่น่าแปลกใจหากพิจารณาความล้มเหลวขององค์การซีโต้ อาสา และมาฟิลินโดก่อนหน้านี้ ปัจจัยสำคัญที่เร่งพัฒนาการอาเซียนคือ การลดบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคและการรวมประเทศของเวียดนาม การประชุมสุดยอดและการประชุมหารือที่ตามมาบ่งบอกถึงพลวัตซึ่งทำให้นักวิเคราะห์สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐฯ หลายคนแปลกใจ แม้การประชุมหารือกับหุ้นส่วน

---

[66] General CIA Records. CIA-RDP84B00049R000601560010-8. ‘Background papers for Secretary’s travel’. 30 May 1981.

[67] General CIA Records. CIA-RDP85T01058R000405420001-1. ‘Chinese military equipment sales to ASEAN states’. 22 October 1985.

[68] General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000200130003-1. ‘Prospects for Indochina’. 4 January 1981.

โดยเฉพาะกับประชาคมยุโรปและสหรัฐฯ อาจไม่ประสบความสำเร็จนัก แต่ถือเป็นการเปิดทางให้อาเซียนได้รับการรับรองเป็นองค์การระดับภูมิภาคที่มีความน่าเชื่อถือ ในขณะที่บทบาทบนเวทีสหประชาชาติช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ของความเป็นองค์การและการเป็นอำนาจทางการเมืองสำคัญบนเวทีการเมืองโลก

ขณะเดียวกัน อาเซียนมีข้อจำกัดอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในมิติของความมั่นคง อาเซียนเกรงกลัวการยุแยงเวียดนามซึ่งอาจปิดประตูสู่การเจรจาหารือ การเข้าร่วมกิจกรรมภูมิภาคของเวียดนาม และอาจผลักให้เวียดนามโจมตีประเทศสมาชิกโดยตรง ส่วนประเทศสมาชิกอาเซียนเองส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ก่อตั้งกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงระดับภูมิภาค แต่ยินดีร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านกรอบทวิภาคีหรือไตรภาคีนอกกรอบอาเซียน หรือร่วมมือในประเด็นซึ่งไม่สามารถนำมาเป็นประเด็นระหว่างประเทศ เช่น การปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น หากมองปรากฏการณ์นี้จากมุมมองปัจจุบัน อาจไม่เป็นที่แปลกใจว่า อาเซียนยังคงหลีกเลี่ยงการก่อตั้งองค์การความมั่นคงในรูปแบบของนาโต้ ซึ่งอาจกลายเป็นอุปสรรคในความสัมพันธ์กับจีน โดยเฉพาะในประเด็นพื้นที่ทับซ้อนในทะเลจีนใต้ และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของลุ่มแม่น้ำโขง อีกสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ การที่ในช่วง 20 ปีแรก อาเซียนมีข้อกล่าวหาญี่ปุ่นในแนวเดียวกันกับจีนในปัจจุบัน ว่าด้วยการสร้างความแตกแยกในกลุ่มประเทศสมาชิก โดยทั้งสองประเทศนิยมเจรจาประเด็นที่มีความขัดแย้งภายใต้กรอบทวิภาคีมากกว่าการเจรจากับอาเซียนเป็นกลุ่มก้อน นอกจากนี้ในด้านเศรษฐกิจ ศักยภาพของอาเซียนยังคงเป็นที่ยอมรับตั้งแต่ต้น แต่องค์การนี้ไม่สามารถรวมตัวกันทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิกแข่งขันกันมากกว่าเกื้อหนุนกัน ซึ่งปัจจัยนี้ยังคงเป็นปัญหาอยู่จนถึงทุกวันนี้

บททดสอบสำคัญของอาเซียนในช่วงสองทศวรรษแรกคือ การรุกรานและยึดครองกัมพูชาของเวียดนามเมื่อ ค.ศ. 1978 วิกฤตินี้บังคับให้อาเซียนต้องมีท่าทีและนโยบายเป็นกลุ่มในการเจรจากับเวียดนาม จีน สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ตลอดจนบนเวทีสหประชาชาติ แม้บางประเทศสมาชิกอาจยังมีความไม่สบายใจต่อท่าทีร่วมก็ตาม ในภาพรวมแล้ว สามารถเห็นได้ว่า อาเซียนผ่านบททดสอบนี้ อาเซียนสามารถมีท่าทีร่วมในสหประชาชาติเพื่อกีดกันการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชามานิตกัมพูชาซึ่งอยู่ภายใต้การครอบงำของเวียดนามและจำกัดการขยายอำนาจของเวียดนามในภูมิภาคโดยไม่ปิดประตูต่อการเจรจา ความสำเร็จของนโยบายเหล่านี้เสริมสร้างอัตลักษณ์ขององค์การในเวลาเดียวกันด้วย อย่างไรก็ดี ความสำเร็จนี้มีข้อจำกัดเช่นกัน ถึงแม้อาเซียนสามารถยับยั้งการขยายอำนาจของเวียดนามผ่านการสนับสนุนกลุ่มต่อต้านในกัมพูชา แต่ในที่สุดแล้วไม่สามารถบังคับเวียดนามให้มาเจรจาเพื่อยุติสถานการณ์อย่างจริงจังได้ ปัจจัยแตกหักซึ่งบังคับให้เวียดนามเข้าสู่การเจรจามิใช่เอกภาพของอาเซียน แต่เป็นการระงับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตและการล่มสลายของสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นประเทศหลักที่สนับสนุนนโยบายเวียดนาม เวียดนามจึงไม่มีทางเลือกอื่นใดนอกจากยุติกิจกรรมในกัมพูชา และเข้าสู่การเจรจาซึ่งอาเซียนมีความพร้อมตลอดอยู่แล้ว และสามารถดำเนินการได้สำเร็จ และนำเวียดนามเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียนในที่สุด

อ้างอิง

National Archives and Records Administration (NARA), CIA Records Search Tool (CREST)

ทศวรรษ 1960

General CIA Records. CIA-RDP10X00001R000100010019-6. 'Prospects for regional security arrangements in East Asia over the next 5 years'. April 1969.

ทศวรรษ 1970

General CIA Records. CIA-RDP85T00875R001100160074-8. 'Indonesia's role in regional affairs'. 2 October 1973.

General CIA Records. CIA-RDP79T00865A000200240001-4. 'East Asia'. January 1975.

General CIA Records. CIA-RDP86T00608R000300110007-1. 'East Asia'. 17 April 1975.

General CIA Records. CIA-RDP79R01142A000700030001-8. 'Asian regionalism'. May 1975.

General CIA Records. CIA-RDP79T00975A029100010026-0. 'National Intelligence Daily Cable'. 16 July 1976.

General CIA Records. CIA-RDP81T00700R000100020001-1. 'Hanoi, ASEAN, and the U.S.'. 20 July 1976.

General CIA Records. CIA-RDP79T00975A029300010034-98. National Intelligence Daily Cable. 21 September 1976.

General CIA Records. CIA-RDP79T00912A002300010005-9. 'International issues: Regional and political analysis'. July 1977.

General CIA Records. CIA-RDP79T00912A002300010007-7. 'International issues: regional and political analysis'. 27 September 1977.

General CIA Records. CIA-RDP79T00912A001600010011-0. 'Western Europe Review'. November 1978.

General CIA Records. CIA-RDP79T00975A030900010084-6. 'EC-ASEAN meeting'. 21 November 1978.

General CIA Records. CIA-RDP80T00634A000500010024-5. 'Rising tide of Indochinese refugees'. 7 December 1978.

General CIA Records. CIA-RDP83B00100R000300090025-8. 'Malaysian prime minister visits China'. 7 May 1979.

General CIA Records. CIA-RDP80T00942A001200060001-4. 'ASEAN security cooperation: problems and prospects'. June 1979.

General CIA Records. CIA-RDP81B00401R001400050006-9. 'Briefs and Comments – Southeast Asia: ASEAN Foreign Ministers' Meeting'. 17 December 1979.

ทศวรรษ 1980

General CIA Records. CIA-RDP85T00287R000100010001-1. 'Fighting in Indochina'. 2 January 1980.

General CIA Records. CIA-RDP85T00287R000100690001-7. 'Reactions to possible shift of U.S. forces to the Persian Gulf/Indian Ocean area'. 10 March 1980.

General CIA Records. CIA-RDP83B00100R000300070014-2. 'Warning assessment: China-East Asia Pacific'. 23 May 1980.

General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000100070002-0. 'Regionalism in Southeast Asia: Growth of ASEAN'. January 1981.

General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000200130003-1. ‘Prospects for Indochina’. 4 January 1981.

General CIA Records. CIA-RDP83-00385R000200030022-4. ‘Bangkok Bureau – Monthly Report’. 4 February 1981.

General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000100150002-1. ‘Thailand and its prospects: Keeping our perspectives’. 23 April 1981.

General CIA Records. CIA-RDP84B00049R000601560010-8. ‘Background papers for Secretary’s travel’. 30 May 1981.

General CIA Records. CIA-RDP84B00049R000601560012-6. ‘ASEAN consultations on Kampuchea Conference’. 6 June 1981.

General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000200130023-9. ‘Threats to ASEAN consensus on Kampuchea’. 14 October 1981.

General CIA Records. CIA-RDP83B01027R000300050003-0. ‘East Asia warning assessment’. 22 December 1981.

General CIA Records. CIA-RDP83T00951R000100070017-2. ‘Rationales for estimates on U.S. interests in the South Pacific and the evolution of ASEAN’. 12 July 1982.

General CIA Records. CIA-RDP83B00551R000100110011-5. ‘NSC Staffers’ comments on proposed NIC production schedule’. 12 August 1982.

General CIA Records. CIA-RDP03T02547R000100930001-9. ‘Indonesia: New focus on external threats’. September 1982.

General CIA Records. CIA-RDP83M00914R002300070003-1. ‘RAND reflections’. 9 September 1982.

General CIA Records. CIA-RDP84T01083R000100030002-4. ‘USSR monthly review’. March 1983.

General CIA Records. CIA-RDP84S00553R000200110004-2. ‘Japan and ASEAN: Developing political and security relations’. June 1983.

General CIA Records. CIA-RDP85T00287R000401150001-2. ‘ASEAN: Reaction to Nakasone visit’. 23 June 1983.

General CIA Records. CIA-RDP84S00928R000200050003-4. ‘Brunei: A new and well-heeled ministate’. December 1983.

General CIA Records. CIA-RDP04T00367R000100490001-9. ‘Thailand: Foreign investment and economic growth’. February 1984.

General CIA Records. CIA-RDP04T00367R000201410001-5. ‘Briefing material for the President’s trip to China’. April 1984.

General CIA Records. CIA-RDP85T00310R000200150002-7. ‘China’s policy toward Vietnam: Tightening the screws’. October 1984.

General CIA Records. CIA-RDP85T01058R000201520001-6. ‘Vietnam-ASEAN: Trade overrides political considerations’. 7 June 1985.

General CIA Records. CIA-RDP86T00302R000500850003-4. ‘ASEAN: Prospects for the 1980s and implications for US policy’. July 1985.

General CIA Records. CIA-RDP04T00447R000302450001-0. ‘Support to the White House: President Nixon’s trip to the Far East’. August 1985.

General CIA Records. CIA-RDP90T00114R000200970001-0. ‘The Philippines: Exploring views on the U.S. military bases’. 24 August 1985.

General CIA Records. CIA-RDP86-00040R000300510012-4. ‘Bangkok Bureau – Monthly Report’. 2 September 1985.

General CIA Records. CIA-RDP87T00495R001001040001-4. ‘Cambodia: Vietnamese strategy and the new realities’. October 1985.

General CIA Records. CIA-RDP85T01058R000405420001-1. ‘Chinese military equipment sales to ASEAN states’. 22 October 1985.

General CIA Records. CIA-RDP86T01017R000606390001-6. ‘Japan: Flirting with Vietnam?’. 2 September 1986.

General CIA Records. CIA-RDP91T00498R000800040002-9. ‘ASEAN: Challenges for the United States’. 3 June 1987.

General CIA Records. CIA-RDP89M00699R002201800007-0. ‘Prospects for regional controls over opiate trafficking in Asia’. August 1987.

หนังสือ

Chua D. and Lim E. (2017). *ASEAN 50: Regional Security Cooperation through Selected Documents*. Singapore: World Scientific.

Lockard, C.A. (2009). *Southeast Asia in World History*. Oxford: Oxford University Press.

Tarling, N. (ed.). (1992). *The Cambridge History of Southeast Asia* (*Vol. 2*). Cambridge: Cambridge University Press.

เว็บไซต์

ASEAN. (January 27, 2016). *The ASEAN Declaration (Bangkok Declaration), Bangkok 8 August 1967*. Retrieved from https://asean.org/the-asean-declaration-bangkok-declaration-bangkok-8-august-1967/

The Avalon Project. *Southeast Asia Collective Defense Treaty (Manila Pact), 8 September 1954*. Retrieved from https://avalon.law.yale.edu/20th_century/usmu003.asp/

คำกราบบังคมทูลรายงานพิธีปิด
การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน และ
การเปิดตัวของหอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์ ครั้งที่ ๗”
ณ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก
วันพฤหัสบดีที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๗

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทรงทราบฝ่าละอองพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า พลโท อุดม แก้วมหา ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พร้อมด้วยผู้เข้าร่วมสัมมนา ต่างปลื้มปิติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ใต้ฝ่าละอองพระบาท เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานและทรงแสดงปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “จดหมายเหตุเยอรมัน” อีกทั้งยังทรงร่วมฟังการสัมมนาตลอดรายการในวันนี้

การสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมสัมมนาจากหลากหลายสถาบัน จึงเป็นโอกาสอันดีสำหรับการแนะนำ “หอจดหมายเหตุต่างประเทศ ทูลกระหม่อมอาจารย์” เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ ให้แก่นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป อีกทั้งเป็นโอกาสสำหรับการพบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น ระหว่างนักวิชาการ นิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ กับข้าราชการ อาจารย์ และนักเรียนนายร้อยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งจะเป็นประตูสู่ความร่วมมือกันทำงานวิจัยและสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ๆ ต่อไปในอนาคต

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ขอขอบคุณ

ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

นางสาวเสาวนีย์ มุ่งสุจริตการ รองผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ ท่าน

พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ หัวหน้าโครงการวิจัยฯ

วิทยากรทั้งห้าท่าน ผู้เข้าร่วมงานสัมมนา ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ร่วมกันทำให้การสัมมนาครั้งนี้ได้เกิดผลและสำเร็จด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทุกประการ

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชานุญาตปิดการสัมมนาแต่เพียงเท่านี้ พระพุทธเจ้าข้าขอรับ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

พลเอกหญิง ศ.เกียรติคุณ ดร.สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า
กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

บรรณาธิการ

พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ
พันเอกหญิง ดร.เมธินี เฉลิมวัฒน์

บรรณาธิการผู้ช่วย

กองบรรณาธิการ

พันเอก มนตรี อินทรสูต
พันเอก ผศ.ประวิทย์ ทองพูน
รศ.ดร.ธนนันท์ บุ่นวรรณา
พันโท ผศ.ดร.อภิเษก มนเทียรวิเชียรฉาย
พันโท ผศ.สมโชติ วีรภัทรเวธ
ผศ.ชัยพร พยาครุฑ
พันตรี ณรงค์ ภูมิสุข
พันตรีหญิง ทิพย์พาพร อินคุ้ม
ร้อยเอกหญิง พอฤทัย นิลประพัฒน์
ร้อยโทหญิง วงตะวัน นาคโชติ
นางสาวเกษราภรณ์ หาญแกล้ว
นางสาวณุทยา ณุตตรกุล
นางสาวกุนทินี สมบูรณ์ยิ่ง
นางสาวภัททากร สุทธิสมณ์